

Vocabulari basic der aranés (varianta occitana)

Acadèmia aranesa dera lengua occitana

VOCABULARI BASIC DER ARANÉS
(varianta occitana)

VOCABULARI BASIC DER ARANÉS

(varianta occitana)

(Provisionau)

Era existència der Institut d'Estudis Aranesi – Acadèmia aranesa dera lengua occitana, e aguesta publicacion, son possibles gràcies ara ajuda de:

Conselh Generau d'Aran

Generalitat de Catalonha

Departament de Cultura

Departament d'Ensenhament

Departament de Justícia

Fundació La Caixa

Ajuntament de Naut Aran

Ajuntament d'Es Bòrdes

Ajuntament de Vilamòs

La Caixa – Vielha

Era seccion aranesa der Institut d'Estudis Aranesi – Acadèmia aranesa dera lengua occitana ei formada per Jusèp Loís Sans, Angelina Cases, Ròsa Maria Salgueiro, Miquèu Segalàs, Jèp de Montoya, Elvira Riu, Lourdes España e Bernat Arrous. Formen era seccion estandard Joan Salas-Lostau, Patrici Pojada, Jacme Taupiac, Florian Vernet, Felip Carbona e Claudi Balaguer.

1èra edicion: deseme 2017

© d'aguesta edicion, Institut d'Estudis Aranesi – Acadèmia aranesa dera lengua occitana

ISBN: 978-84-697-8304-7

DL L 1578-2017

Dessenh tipografic e composicion de Quadrati

Imprés per Arts Gràfiques Bobalà

imprés en lhèida

Presentacion

Aguest *Vocabulari basic* qu'auetz enes mans ei era prumèra part, er auançament, d'un *Diccionari escolar* qu'apareisherà enes mesi que vien. Ei compausat per 2.500 entrades e incorporè es mots e locucions mès emplegats en aranés. Es hònts des paraules son diuèrses:

- 1 Es 1.000 paraules mès emplegadas ena Wikipèdia en occitan, çò que da ua basa d'emplec fòrça importanta. Es prumèras definicions sigueren aportades per Manel Zabala e Farriol Macip.
- 2 Es paraules deth *Diccionari de mila mots* de Jacme Taupiac, que sigueren adaptades ar aranés per Jèp de Montoya e Miquèu Segalàs en aquera publicacion dera secretaria de Politica Lingüística dera Generalitat de Catalonha, en 2010, denominada *Vocabulari basic català occità*. Aguest vocabulari si-guec sometut ara aprobacion deth GLO qu'ère dirigit per jo madeish e qu'ère compausat a mès de Jèp de Montoya e Miquèu Segalàs, per Maurici Romieu, Patrici Pojada, Patric Sauzet, Domèrgue Sumien, Joan Claudi Forêt, Claudi Balaguer, Rosella Pellerino, Dario Anghilante, Joan Claudi Rixte, e Aitor Carrera. Quauqu'ues d'aguestes definicions an estat aportades per Antòni Nogués e per jo madeish.
- 3 Paraules recuelhudes pendent quauqui ans per Ròsa Maria Salgueiro en sòn prètzhèt de responsabla deth Centre de Recorsi Pedagogics dera Val d'Aran.
- 4 Finaument s'i an ahijut es paraules, eth tractament des quaus a estat recomanat pera Generalitat de Catalonha (mongolic e sèxe) e aqueres que s'an tractat especificament en bèra session deth Parlament de Catalonha (Volontats digitals).

Tot açò constituís un volum fòrça diuèrs, damb participacions diferentes. E mès encara s'auem en compde qu'era Seccion aranesa der Institut d'Estudis Aranesi – Acadèmia aranesa dera lengua occitana a corregit tot eth trabalh e se responsabilize deth resultat. Aguesta Seccion ei compausada per Angelina Cases, Ròsa Maria Salgueiro, Miquèu Segalàs, Jèp de Montoya, Maria Elvira Riu, Lourdes España, Bernat Arrous e jo madeish. E a mès eth procediment a estat aprovat per toti es membres der IEA-AALO se que signifie qu'a mès des anteriorament citats cau resenhar a Joan Salas-Lostau, Patrici Pojada, Florian Vernet, Jacme Taupiac, Felip Carbona e Claudi Balaguer.

Un des rèptes mès importants dera elaboracion deth *Vocabulari* ère era participacion, e auem susvelhat que siguesse rica. A mès entath *Diccionari escolar*, qu'ei en procès d'elaboracion, era participacion s'incremente, çò que li da encara mès valor. Ena actualitat eth rèpte des trabalhs d'aguestes caracteristiques ei eth

d'amassar era participacion damb era qualificacion tecnica. Açò non ei senzilh, mès en aguesta linha auem trabalhat.

Aguest vocabulari basic se met en circulacion damb era volontat de qu'abans de trèir eth *Diccionari escolar* i age encara mès participacion, de que mos arriben es diferéncias, de que podègam compdar damb toti aqueri qu'agen era volontat de hè'c. Per aguest motiu se presente damb ua característica de provisionalitat. Auem previst qu'eth *Diccionari escolar* incorpòre mès de dètz mil entrades e que sigue era basa d'un diccionari digitalizat de creacion e milhora continua.

Era propòsta d'un diccionari escolar gessec dera Escòla dera Val d'Aran. Amassadi es Directors des centres escolars decidiren demanar ath Conselh Generau d'Aran era realizacion d'un diccionari, qu'eth Conselh Generau d'Aran encarguèc ara Acadèmia, en tot que li aufrie era sua maxima collaboracion. Ara en presentam un auanç significatiu.

Entara elaboracion deth *Vocabulari basic* e deth *Diccionari escolar* es collaboradors, as que cau arregraïr era aportacion e voluntarisme, an emplegat diuèrses hònts de consulta, sustot de diccionaris ja existents en occitan, mès tanben diccionaris catalans e castelhans. Sense poder èster exhaustiu, de ben segur qu'an consultat eth diccionari der Institut d'Estudis Catalans, eth dera Acadèmia Valenciana dera lengua, eth dera Real Academia Española, eth *Diccionari catalan-occitan, occitan-catalan* de Pojada e Balaguer, eth *Petit diccionari* de Frederic Verges, eth *Diccionari occitan-français* de Loïs Alibèrt, eth *Tresor dou Felibritge* de Frederic Mistral, eth *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover Moll, *El Parlar de la Vall d'Aran* de Joan Coromines, es autes òbres de Joan Coromines, eth *Diccionari general occitan* de Cantalaua, eth *Tot en òc* de Mirelha Braç, Robèrt Martí, Joan-Claudi Serres e Alan Roch, eth *DGLO* deth Consistòri deth Gai Saber - Acadèmia Occitana, eth *Dicod'oc* de Lo Congrès Permanent de la Lenga Occitana (qu'en realitat signifiec era consulta de mès de dètz diccionaris referents, Rei Bèthvéder, CREO de Provença, Laus, Faure, Per Noste, Lagarde, Omelhièr, Palay, Lespy...) e eth de fòrça, fòrça mès, que harien aguesta relacion inacababla, pr'amor qu'era consulta documentau ei imprescindibla entà un trabalh d'aguestes caracteristiques. Non mos serie possible d'aportar totes es consultes hètes pr'amor que son «infinites» o quasi inacabables. Tot aquerò qu'a ua componenta lingüistica, vinculada as lengües occitana, catalana, castelhana e francesa a estat objècte de consulta dirècta o indirècta. Tanben s'an guardat tèxtes literaris que mos an dat un modèl e un referent des mots emplegadi.

Auem optat per méter en madeish conjunt d'aguest vocabulari es locucions e es mots isoladi, tot e que dilhèu auriem podut hèr-ne ua separacion. Tanben auem ahijut, ara fin, en forma d'annèxe, es toponims internacionaus mès emplegadi, çò que da ad aguest vocabulari mès de 3.500 entrades.

Eth hèt que i age ua participacion de tantes personas apòrte ua riquesa ath *Vocabulari* e tanben un cèrt desequilibri. En generau totes es definicions son basiques,

fondamentaus... mès en bèth moment n'apareish bèra ua de mès desvolopada, coma frut dera decision der autor que l'a elaborada. Per exemple *hame, grua, higa, horment, gessuda, gust, marcha, sau...* an ua descripcion mès longa, mès elaborada. Non pensam pas qu'aguest desequilibri sigue dolent, creiguem qu'ei en camin d'un desvolopament mès complèt, que da contengut ath *Vocabulari*. Tanben trobaram cèrtes diferéncias en definicions qu'aurien de mantier, suposadament, ua coeréncia. Per exemple en emplec de «caplòc» en cèrtes definicions e ena opcion de *capital* en d'autres. Non veiguem aguestes diferéncias coma un problèma senon mès lèu coma era pròva de qu'auem superat aquera participacion qu'ua Acadèmia a de mostrar continuament.

Es problèmas de vacillacions, de dobles paraules, mos an ocupat ua bona part deth nòste temps ena determinacion. Per exemple ena determinacion dera correccion de *pròpri* que la sabem minoritari en parlar, mès qu'ei majoritariament socializat en escriuer, auem determinat era sua correccion en tot rebrembar que en fòrça lòcs s'emplegue *pròpi*. Son moltes es duplicitats qu'en aguesti moments son presents ena nòsta lengua. Acabaments dobtosi, prefixes indefinits, malhèus des lengües vesies, distanciacions volgudes e que creen manca d'identificacion... Son molts es problèmas a resòler, produïts sustot per ua mancança d'autoritat lingüística pendent molts ans.

En referim quauqu'un que s'a tractat en aquest vocabulari o en *Vocabulari dera tecnologia dera informacion* que se publique ath madeish temps qu'aguest. Auem agut de resòler entre *comunicar* e *comonicar*, entre *programaire* e *programador*, entre *portable* e *portatil*, entre *responedor* e *respondedor*, entre *ocupar* e *aucupar*, entre *domeni*, *domini* e *domèni*, entre *demana* e *demanda*, entre *ordenador*, *ordinador* e *ordinator*, entre *còde* e *còdi*, entre *contraròtle* e *contròtle*, entre *solucion* e *solucion*, entre *institucion* e *instiucion*, entre *aprenedissatge*, *aprendissatge* e *aprenentatge*, entre *introduisir* e *introduïr*, entre *bombardar* e *bombardejar*... entre moltes e moltes mès. A viatges s'an considerat dues opcions, coma bones, coma sinonimes, a còps a calut seleccionar era mès socializada, a viatges era que respon millhor ath procès diacronic, e tostemp procurant hùger des barbarismes e des paraules inventades. Atau evitam *discutida* en lòc de *discussion*, o *convenguda* per *convencion*...

Es dobtos e vacillacions vien de temps e s'an viscut ath long de tot eth territòri occitan; eth tèrme matematic *incògnita* se botge entre *inconejada*, *incognita*, *desconeishuda*, *inconeishuda*, *desconejada*. E non cau pensar qu'aguest ei un problèma pròpri e exclusiu der aranés. Ei vinculat a totes es lengües. Er an 1950, er Institut d'Estudis Occitans qu'auie vocacion d'Acadèmia dera lengua, ena propòsta de reforma lingüística occitana destacaue era opinion deth filològ francés Gaston Paris de que «[respectant era libertat de cada parlar], il est impossible de créer une langue littéraire. Je n'en donnerai qu'un exemple: dans *Les Provençales* (1852) [òbra deth poeta felibrenc Romanilho] on trouve pour le mot femme les formes *femo, famo, feno, fenna*, et ce ne sont pas là de simples différences de graphies...».

Mos cau préner determinacions e entad açò i a era Acadèmia e mos cau promòir era rigor, mès tanben era condescendéncia en uns moments en qu'er excès dera manca de concrecion, pendent massa temps a propiciat era dispersion, e qu'ara non podem reconduïr en pòc de temps e èm en ua situacion propícia ara confosion. Des dera Acadèmia procuram reconduïr aguesta lamentabla situacion e sustot demanam a toti es opinadors er esperit de generositat de besonh entà non damnatjar er estat actuau. Es preses de decision des darrèri ans an estat hètes damb era voluntat de contribuïr ara milhora dera lengua, mès an estat preses des de diuèrses instàncies qu'en ocasions an produït contradiccions, qu'an discrepat entre letres sonores e sordes, entre vocaus dubèrtes e barrades, entre sufixes, entre malhèus e genuïnitats, entre influéncias castelhanes e influéncias franceses, entre era tendéncia e eliminar era [y] dera fonetica e era creacion de formes distantes deth catalan, peth solet hèt de hèr-se diferent...

E per tot açò, auem pres determinacions respècte de cèrtes entrades, sense díder jamès qu'es que non son incorporades en *Diccionari* les cau considerar incorrèctes. Senzilhament recomanam de priorizar es qu'auem adoptat, es qu'auem escrit e demoram qu'eth temps meterà es causes en sòn lòc. Aqueres entrades que non se contemplaràn en *Diccionari* calerà considerar-les d'inadequades e recomanam de hèr er esfòrç de primar es que son relacionades. Tanben auem incorporat quauqua forma dera frontèra enlà, pr'amor qu'era forma de parlar ei en formacion contínua damb es parlars vesins e es formes corren d'un lòc ar aute.

Tot e que consideram qu'era màger part des opcions prenudes enquiad aquest moment pes diuèrsi sectors sociaus qu'an emplegat er aranés an estat hètes damb bona fe, creiguem qu'era nòsta lengua a en aguesti moments un excés d'indefinicion e era nòsta foncion ei era d'ajudar e definir-la. Enes principis dera Acadèmia i a era socializacion dera lengua coma un element de referéncia. Aquerò qu'eth pòble emplegue ei corrècte, per principi. Ara ben, èm conscients que massa soent mos abandonam ara pression des autes lengües e mos cau èster atents a reconduïr situacions pèrvèrtes que mos harien a pèrder era identitat. Per aquest motiu, maugrat qu'a viatges eth pòble a assomit quauques formes, sajam de forçar era sua conduccion. E totun mos seguim sentent mès notaris dera forma existenta que non pas creadors de paraules, que tanben, ne promotors de formes extranhes ath territòri, que tanben consideram en benefici d'ua fluïda comunicacion lingüística.

Eth cas de mantier dobles entrades entà paraules coma *ahíger* e *híger* non ei pas ua vacillacion, ei era consolidacion dera *a* protetica que s'a instaurat en quauqui mots e que forme part dera identificacion aranesa.

Tot e que procuram optar per ua opcion ena majoria des cassi enes que i a vacillacions encara i a moltes circunstàncies que mos hèn a mantier dues formes e que demoram que poderam resòler en temps que va dera publicacion d'aquest vocabulari ara publicacion deth *Diccionari escolar*. Coma exemple, auem optat per *damb* en lòc de *tamb*, o per *milhor* en lòc de *mielhor* o *melhor*, per *empedir* en lòc

d'impedir, *deuant* ac auem priorizat a *davant*, *devant* o *dauant*. Auem mantengut *familia* e *familha*, era prumèra ei mès genuïna, mès era segona ei molt socializada; *exposar* la consideram tant corrècta coma *expausar*, pera grana divulgacion qu'an es dues e per que responen a fonetiques diferentes, *malerós* e *malurós*... Ena umila concepcion dera màger part des membres dera Acadèmia, creiguem que calerà optar per sonque ua des formes, encara que pogue èster dolorós. Eth temps mos ajudarà a auançar.

En quauques paraules auem acceptat bèra influéncia deth francés o der occitan galloromanizat, coma en cas de *gara*, o *quartier*, acceptada ath cant de *barri*, o *sapient*, ath costat de *sabent* e de *sabi*, o *avesque* ath cant de *bisbe*, *veire* amassa damb *vasso*, *cravata* ath cant de *corvata*, *abituda* damb *costum*, *usina* e *fabrica*, pr'amor qu'es paraules non s'arturen ena frontèra e finalament era lengua les incorpòre de forma naturau. Auem acceptat bèth signe que non forme part der alfabet pròpri der aranés coma era *w* entà paraules coma *water*. Enes advèrbis acabats en *ment* que tant soent alongam a *ments*, coma *principaument*, *possiblement*, *probablement*... auem optat per mantier era forma redusida, era mès cuerta, tot e que creiguem qu'en moment de prononciar cada un a de hè'c ena sua forma pròpria. Era Acadèmia a optat per *segontes* en detriment de *segons*, e auem priorizat *menuta* en contra de *minuta*, e *dempús* peth deuant de *despús*, o *shivau* deuant de *chivau*, que desestimam, pr'amor que "shivau" respon millhor ara sua fonetica. Auem incorporat *site* (deth *web*) laguens deth mon des naues tecnologies, pr'amor que son paraules d'emplec corrent, que ja s'estúdien per part dera Acadèmia, en un aute encastre de trabalh. Damb era paraula *hotèl* auem decidit de mantier-la damb *h* pr'amor que non ei ua paraula d'origen latin, senon francesa, qu'eth mon deth torisme e dera economia a generalizat damb aguesta forma.

E entre *entre* e *enter* auem optat per *entre* en tot valorar era sua socializacion. Tanben auem acceptat *malerosament* de *malerós* e *malurosament* de *malurós* de *malur* e *vente* ath cant de *vrente* pera grana expansion qu'an es dues. Auem priorizat *senhau* e desestimam *senhal*. Creiguem que cau escriuer *digitau* en lòc de *digital*. Pensam qu'ei bon d'escriuer *Diu* e *Dieu*, era prumèra pera generalizacion des dar-rèri ans en Aran e era segona pera sua maxima expansion en Occitània e era sua difusion ena fonetica genuïna aranesa. *Pecigar* ei considerada incorrècta en favor de *peishigar*. Entre *idèa* e *idia* auem optat per adméter es dues. Desestimam *seringa* en favor de *sheringa*. *Sièta* e *sètia* son considerades valides es dues. Desestimam *dubte* en favor de *dobte*. *Procès* ei corrècta e non pas *procés*. Entre *benestar* e *benèster* optam per *benèster*. En lòc de *cintura* cau emplegar *centura*. *Conduïr* e *condusir* son sinonimes. *Contròtle* e *contraròtle* se considèren corrèctes en contra de *contròl*. *Curbir* e *corbir* an estat acceptades coma corrèctes contrariament a *cobrir*. Entre *colona* e *colonna* auem optat per *colonna* e desestimam era prumèra. Consideram corrèctes *oposar* e *opausar*. Entre *desgust* e *desengust* optam per *desengust*. Desestimam *dipòsit* en favor de *depòsit*. *Ocupar* ei tant corrècte coma *aucupar*, e *distri-*

buïr coma *distribusir*. *Dormir* e *dromir* son equivalents. Tanben en son *ostiu* e *estiu*, *coitivar* e *cultivar*... Entre *instrument*, *estrument* e *esturment* auem optat per aguesta darrèra. Entre *apariar* e *apraiar* consideram qu'es dues son sinonimes... e atau damb *mès* e *mès* e *mès* paraules.

Auem hèt ua entrada enes toponims *mès* emplegadi, *mès* non auem includit nòms de personas. Aguest ei un ahèr que demore pendent en aguesti moments enes qu'es evolucions des patronimics experimenten fòrtes transformacions, qu'es denominacions familiars s'incrementen e ocupen entitat pròpria, qu'es nòms tradicionaus aranesi an patit ua cèrta queiguda e que creishen en numèro de nòms de recenta aparicion ena societat aranesa (*Nàdia*, *Hassan*, *Wilson*, *Aitana*...). En Catalonha e ena Val d'Aran es nòms de mainatge *mès* emplegadi son *Marc*, *Àlex*, *Martí*, *Hugo*, *Biel*, *Eric*, *Jan*, *Nil* e *Pòl*; arren a veir damb es tradicionaus *Jusèp*, *Joan*, *Antòni*, *Gabrièl*... Per çò que hè as mainades es nòms *mès* emplegadi son *Martina*, *Júlia*, *Laia*, *Lúcia*, *Emma*, *Maria*, *Aina*, *Paula*, *Nòa*, *Carla*, *Abril* e *Clàudia*. Tot e que se'n recupèrè bèth un de tradicionau, s'an perdut es *Tereses*, *Loïses* e *Isabèls*. Aqueri que volguen era forma aranesa o occitana deth nòm escuelhut, s'aguest non a ua forma tradicionau, haràn ben en emplegar era normativa ortografica adequada.

Auem elaborat eth document damb era voluntat de resòler dobtes e de trincar era confosion ara qu'er emplec sense orientacion mos auie portat.

Eth procès ordenat de correccion d'aguest vocabulari a estat eth següent:

- 1 Iniciaument s'an pres es definicions hètes pes diuèrses aportacions que ja s'an indicat e que corresponen a personas destacades dera lengua occitana e dera varianta aranesa.
- 2 Vint amassades setmanaus de membres dera Seccion aranesa an corregit es 1.000 paraules *mès* emplegades ena Wikipèdia e an mercat es linhas basiques.
- 3 Ua correccion de tot eth document hèta per Ròsa Maria Salgueiro a deishat eth trabalh en ua fasa *mès* auançada.
- 4 Ua correccion hèta per Angelina Cases, Jèp de Montoya, Lourdes España, Bernat Arrous e jo madeish a portat eth document en situacion de préner es darrères resolucions, que s'an pres en petit grop de trabalh de quauqui membres dera Acadèmia (Angelina Cases, Ròsa Maria Salgueiro, Miquèu Segalàs, Jèp de Montoya, Lourdes España, Maria Elvira Riu e jo madeish).
- 5 Ua amassada dera Seccion aranesa der Institut d'Estudis Aranesi – Acadèmia aranesa dera lengua occitana, deth dia 3 de noveme de 2017, a realizat es darrères correccions e a aprovat eth document.

Ei un document collegiat, que, maugrat es esfòrci, encara deu mantier bèra incongruècia e bèra error que solucionaram, s'ei possible, abans dera publicacion deth *Diccionari escolar*. Es lengües petites coma era nòsta son *mès* propícies

a mantier errors. Era tant de besonh collegiacion hè que sigue fòrça mès dificil, e de major implicacion, era presa de decisions e qu'aguestes siguen aisidament assumides per cada un de nosati. Demoram d'aqueres persones mès colaboradores e mès sensibles era sua opinion entà auançar ena definicion dera lengua nòsta.

Jusèp Loís Sans Socasau
President der Institut d'Estudis Aranesi
Acadèmia aranesa dera lengua occitana

a *n. e prep., f.* 1 Nòm dera letra a. 2 Indrodusís un complement dirècte de persona, un complement d'objècte indirècte, un complement de nòm, un adjectiu o se place deuant er infinitiu entre dus vèrbs subordinats tà mercar era direccion o era finalitat.

a braç virat *loc. adv.* Damb tota era fòrça.

a cada moment *loc. adv.* Molt soent.

a celh *loc. adv.* 1 De forma contunha. 2 Ara seguida.

a çò de *loc. adv.* En casa de.

a compdar de *loc. adv.* A partir de.

a còps, de còps *loc. adv.* Bèri viatges.

a despiet de *loc. adv.* Sense auer en compde que. Der aute costat deth Pònt de Rei tanben trobam *en despiet de*.

a despiet de que *loc. adv.* Maugrat que.

a dreta *loc. adv.* De forma corrècta. Ex.: *A dreta lo è.* En Luishon se ditz [ad a dret] damb eth madeish sens.

a mieges *loc. adv.* 1 Sense acabar. 2 Mau acabat.

a mòs plen *loc. adv.* Minjar voraçament.

a on *loc. adv.* Mèrque eth lòc.

a on sigue *loc. adv.* En quinquèvolh lòc.

a paupes *loc. adv.* Sense veir, en tot tocar damb es mans.

a pè ranquet *loc. adv.* damb un solet pè en solèr.

a plaser *loc. adv.* Tot doçament.

a sang e huec *loc. adv.* damb tota fòrça, en tot hèr mortalatge.

a viatges *loc. adv.* Bèri còps.

a! *interj.* 1 Expression qu'indique qu'era persona que parle s'a avisat de bèra causa e l'a comprenuda. 2 Expression qu'indique admiracion, suspresa o pena.

abac *n. m.* Esturment entà hèr manuauement calculs matematics.

abandonar *v. tr.* Deishar, deseparar bèra persona, animau, causa. Deishar un endret. Renonciar.

abans *adv.* Indique prioritat de lòc o de temps. Indique prioritat o preferéncia.

abarat, -a *adj. m./f.* 1 Que còste pòqui

sòs. Der aute costat deth Portilhon se ditz *a bon compde*. 2 De pòca qualitat.

abelha *n. f.* Insècte que viu en eishames e qu'elabòre cera e mèu.

abelhard *n. m.* 1 Insècte imenoptèr, pelut que bronís quan vòle. 2 Persona pesada e fòrça shordanta.

abitant, -a *n. m./f.* Estatjant. Persona que residís en un lòc.

abric *n. m.* 1 Pèça de vestir que mos protegís deth heired, generaument arribe enquias jolhs e se còrde peth deuant. 2 Lòc entà protegir-se deth heired.

abriu *n. m.* Quatau mes der an.

ac *pron.* Definís ua accion, objècte, hèt indeterminat.

acabar *v. tr.* Méter fin ad aquerò començat.

acaçar *v. tr.* Anar ath darrèr de quauquarrés que hug, damb era fin d'artenher-lo o aluenhar-lo d'un lòc.

acalhuar *v. tr.* Lançar calhaus o pèires.

acceptar *v. tr.* Consentir, díder òc. Èster d'acòrd.

accident *n. m.* Cas que tot de patac produsís un mau a persones o causes.

accion *n. f.* 1 Acte o resultat de hèr. 2 Títol que represente ua part deth capitau d'ua societat.

acha *n. f.* Nòm dera letra h, ueitau letra der alfabet.

aciu *adv.* 1 En aguest lòc. En Bigòrra vò dider *aquiu delà*. 2 En moment present, en tot mercar eth principi o era fin d'un espaci de temps.

açò *pron.* 1 Aguesta causa. 2 Era causa que s'acabe de díder o se diderà lèu.

acogar *v. tr.* 1 Caperar ua causa damb d'autes ath dessús. Ex.: *Acogar eth huec*. 2 Passar ua estèla o lugran era linha deth pè deth cèu. Ex.: *Eth Solei s'acògue entàs ueit deth ser*.

acompanhar *v. tr.* Èster o anar damb d'audi.

acòrd *n. m.* 1 Pacte entre dues persones o mès. 2 Resolucion prenuda per ua assemblada.

acordeon *n. m.* Esturment musicau de vent qu'a un teclat e un soflèt. Es moviments d'estirar e encongir eth soflèt forment un corrent d'aire que produsís era musica.

acte *n. m.* 1 Accion. 2 Part d'ua pèça de teatre.

actiu, -iva *adj. m./f.* 1 Qu'a ua activitat. 2 Qu'ei en foncionament.

activitat *n. f.* Accion d'ua persona, d'ua empresa. Mestièr, ocupacion.

actor, actritz *n. m./f.* Artista de teatre o de cinèma.

actuar *v. intr.* 1 Hèr, obrar. Der aute costat deth Pònt de Rei se ditz *agir*. 2 Representar scenicament.

actuau *adj. m./f.* 1 Qu'existís en aguest temps. 2 Ara mòda d'aué. 3 D'aguest moment.

actuaument *adv.* En temps present.

adaiguar *v. tr.* Hèr córrer aigua pes socs des tèrres de lauratge, o embarricar-ne damb ua adaiquadora o un aute vaishèth, o lançar-ne damb ua pompa (sus un carrèr o carrèra, eth solèr d'un bastiment, etc.).

adès *adv.* Temps immediatament anterior.

adishatz *interj.* Expression de despedida qu'emplegam es persones. Dera auta part deth Pònt de Rei, tanben s'emplegue entà saludar en arribar.

adiu *interj.* Expression d'adiu qu'emplegam es persones. Sin.: *Adishatz, andocien*.

administracion *n. f.* 1 Accion e efècte d'administrar. 2 Organisme public de gestion.

administrar *v. tr.* Gestionar es ahèrs privats o publics.

administratiu, -iva *n. m./f.* 1 Persona qu'administre. 2 En relacion ara administracion.

adobament *n. m.* 1 Apraiament que se hè d'ua causa qu'ei espatracada. Sin.: *apraiament, reparacion*. 2 Bolhon compausat que s'emplegue entà condimentar e conservar es carns.

adobar *v. tr.* 1 Premanir o condimentar es aliments. 2 Reparar, apraiar ua causa espatlada.

adondaire, -a *n. m./f.* Eth qu'adonde animaus, amansir, hèr brave.

adoptar *v. tr.* 1 Préner en cargue un mainatge o mainatjon, en tot reconéisher-lo coma sòn. 2 Hèr sua ua opinion, idèa, posicion.

adret, -a *adj. m./f.* Abil, qu'a capacitat e qualitat.

aeropòrt *n. m.* Gara d'a on gessen e arriben es avions.

Africa *n. f.* Continent ath Sud d'Euròpa e ath Sud-Oèst d'Àsia.

afronta *n. f.* 1 Pòur d'enganhar-se, de hèr eth ridicul. 2 Estat animós troblat per ua falta hèta o recebuda.

agarrar *v. tr.* Cuélher o sométer, generaument damb es mans o damb un objecte que se hè a servir coma es mans. Dera auta part deth Pònt de Rei tanben se ditz *gahar*.

agent *adj. e n., m./f.* 1 Poder o causa activa, aquerò qu'a eth poder de produsir un efècte. 2 Qui a era mission d'obrar per quauqu'un. 3 Persona qu'execute era accion deth vèrb.

ager *adv.* Eth dia d'abans ath present en qué se parle.

agla *n. f.* Audèth rapinaire, de vista «aguda», fòrta musculatura e vòl rapid.

aglomeracion *n. f.* 1 Era ciutat e eth sòn entorn. 2 Grop nombrós.

agost *n. m.* Ueitau mes der an.

agradar *v. intr.* 1 Exercir un atractiu sus ua persona, balhar ua bona impression. 2 Satisfèr eth gust, trapar plaser en bèra causa.

agradiu, -a *adj. m./f.* Que còste plaser e satisfaccion.

agre, -a *adj. m./f.* Qu'a ua acidesa desagradiva.

agricultura *n. f.* Art de cultivar era tèrra. Cultiu dera tèrra.

aguest, -a *adj. e pron., m./f.* Demostra-

tiu, designe un element o ua accion qu'ei apròp dera persona que parle.

agulha *n. f.* 1 Barra fòrça prima de metau, husta, etc. qu'a un extrem acabat en punta e per aute costat un horat, per a on se passe eth hiu, s'emplegue entà cóser. 2 Tanben se ditz des agulhes deth relòtge.

ahèr *n. m.* Ocupacion, trabalh o activitat que quauqu'un a era obligacion de hèr.

ahíger *v. tr.* Unir, ajustar, estacar, amassar, júnher. Veir *híger*.

ahíger *v. tr.* 1 Méter de mès. 2 Unir ues pèces damb ues autes en tot formar ua pèça. 3 Dider quauquarren mès de çò que ja s'a dit.

ai! *interj.* Expression qu'indique pena, dolor o temor.

aigua *n. f.* Liquid transparent, compausat d'idrogèn e d'oxigèn, que se trape enes hònts, enes rius, ena mar o dera ploja.

aimar *v. tr.* Sénter amor, afeccion, amistat o passion entà quauqu'un o entà quauqua causa. Sin.: *estimar*.

airau *n. m.* 1 Terren ar entorn d'ua casa, d'ua bòrda. 2 Territòri geografic. 3 Matèria d'estudi.

aire *n. m.* 1 Fluïd gasós que forme era atmosfèra dera tèrra. 2 Semblant, especiaument d'ua persona.

airina *n. f.* Aparelh que s'utilize entà hèr bèra causa. Aquerò que tiem entà arténher ua fin. Sin.: *utís, esturment*.

aisit, -da *adj. m./f.* Veir *avient*.

ajolhar *v. tr.* Méter, hicar de jolhs.

ajuda *n. f.* Sosten, secors, apuament.

ajudant, -a *n. m./f.* Persona qu'ajude a hèr bèth trabalh.

ajudar *v. tr.* Sostier, apuar, dar un còp de man.

ajuntament *n. m.* Administracion locau. Organ principau d'un pòble o ciutat, que dirigís es ahèrs publics deth madeish. Dera auta part deth Portilhon tanben diden *maison comuna*.

ala *n. f.* 1 Enes audèths e diuèrsi insèctes e enes avions, extremitats que les servissen tà volar o mantier-se en aire. 2 Part dera estructura des avions.

alavetz *adv.* 1 En aqueth moment. 2 En conseqüència. 3 Mèrque era impaciència, interrogacion.

alcoòl *n. m.* Liquid que s'obten dera fermentacion de bèri fruts e plantes.

aleacion *n. f.* Combinacion de propietats metalliques, qu'ei compausat de dus o mès elements metallics.

alear *v. tr.* Barrejar o hòner dus o mès elements quimics, un d'eri a d'èster metau.

alegria *n. f.* 1 Sentiment de plaser qu'apareish d'ua satisfaccion dera ment. 2 Bona encolia, disposicion entà arrir o divertir-se.

alemanh, -a *n. m./f.* 1 D'Alemanha. 2 Lengua germanica.

Alemanha *n. f.* Estat dera Euròpa Centrau qu'eth sòn caplòc ei Berlin.

alendar *v. intr.* Préner e lançar successivament er aire dera atmosfèra un èster viu.

aliar *v. tr.* 1 Unir, júnher, amassar. 2 Méter conjuntament es sòns mejans, es sues fòrces.

alistar *v. tr.* Préner (ua causa, persona, objècte o animau) damb preferéncia a d'autes. Sin.: *escuélher, causir*.

altitud *n. f.* Nautada d'un lòc en relacion ath nivèu dera mar.

alugar *v. tr.* 1 Hèr qu'ua causa uscle. 2 Connectar un circuit electric pr'amor de qué foncione un aparelh.

amable, -bla *adj. m./f.* Que se compòrte damb educacion e bones manèrs. Sin.: *amistós*.

amagadera *n. f.* 1 Lòc a on se pòt amagar ua causa o ua persona. 2 Jòc que consistís en amagar-se diferents persones, mens ua, qu'ei era que pare e a de trobar as autes.

amagar *v. tr.* Botar en un lòc secret

pr'amor de qué non sigue visible ne aisit de trapar.

amagrir *v. tr.* Hèr vier magre.

amàs *n. m.* Reünion de personas, objèctes o concèptes que formen un tot.

amassa *adv. e adj.* Junti, ense.

amassar *v. tr.* Reünir, juntar.

ambulància *n. f.* Automobil entà amiar herits e malauts.

America *n. f.* Continent ar oèst der Atlantic.

american, -a *n. m./f.* D'America. Des Estats Units d'America.

amiar *v. tr.* Conduzir, portar, guidar.

amic, -ga *n. m./f.* En relacion ara amistat.

amoliar *v. tr.* Eishordar, embarassar, non deishar pas tranquil o en patz.

amor *n. m.* Sentiment d'estima d'ua persona envèrs a ua auta.

amortar *v. tr.* 1 Arrestar de cremar (un huec, ua lum, etc.). 2 Adocir, desme-réisher, amendrir, apatzar. Ex.: *Amortar era set.*

ample, -a *adj. m./f.* Qu'a ua dimensi-on frontau e orizontau mès grana de çò qu'ei normau.

ampolha *n. f.* Vaishèt de còth estret que s'emplegue entà contier liquids. Sin.: *botelha.*

an *n. m.* Periòde de 12 mesi o 365 dies.

anar *v. intr.* 1 Mòir-se en ua direccion. 2 Foncionar.

anautit, -ida *adj. m./f.* Que s'a hèt mès naut.

ancian, -ana *adj. m./f.* 1 Vielh, antic. 2 Que ja non ei en foncion.

Andalòsia *n. f.* Comunitat autonòma deth sud d'Espanha e dividida en 8 províncies.

andocien *adv.* Expression d'adiu que tien es personas granes. Sin.: *adishatz, adiu.*

anet *adv.* Era net deth dia d'aué.

anet *loc. adv.* Era net deth dia d'aué.

anèth, -era *n. m./f.* Arc de metau o de ua auta matèria resistent que servís gene-

raument entà tier o subjectir quauquar-ren.

Anglatèrra *n. f.* Ua des nacions que formen eth Reiaume Unit dera Grana Bretanha e d'Irlanda deth Nòrd.

anglés, -a *n. m./f.* 1 D'Anglatèrra. 2 Lengua germanica.

anhèth, -èra *n. m./f.* Cria dera oelha que non passe d'un an.

anima *n. f.* 1 Esperit immateriau der òme. Sin.: *anma.* 2 Qualitats moraus.

animau *n. m.* 1 Bèstia. 2 Èster que viu, que sentís e se botge pera sua voluntat.

anma *n. f.* Veir *anima.*

annada *n. f.* Periòde d'un an.

anniversari *n. m.* Dia en qué se complissen ans de bèth hèt memorable; especiau dia en qué ua persona hè ans.

antic, -a *n. m./f.* 1 Qu'existís dempús de fòrça temps. 2 Qu'existic o succedic en temps passat.

aparéisher *v. intr.* Hèr-se present.

aparelh *n. m.* Conjunt de pèces e d'elements que, plaçadi avientament, hè un trabalh o ua foncion practica.

aperar *v. tr.* 1 Hèr vutz a quauquar-rés entà que vengue, cridar. 2 Citar a bères personas entà un lòc. 3 Designar quauquar-rés peth sòn nòm.

apercéber *v. tr.* Auer coneishement deth mon exterior mejançant es impressions que comuniquen es sentits.

apertier *v. intr.* 1 Èster era propietat de bèth un. 2 Formar part de... 3 Èster membre de...

apraiar *v. tr.* Reparar, tornar a méter en bon estat; premanir.

aprenedís, -issa *n. e adj., m./f.* 1 Persona qu'apren un mestièr, trabalh, etc. 2 Que se pòt aprèner.

apréner *v. tr.* Aquerir coneishements per miei der estudi.

apressar *v. tr.* Méter apròp, apropar, hèr ençà.

apràp *adv.* A ua petita distància en espaci o en temps.

aprop de *loc. adv.* Denòte proximitat. Ex.: *Èm aprop dera glèisa.*

apropar *v.* Apressar, hèr ença.

apruprètz *adv.* D'ua manèra aproximada.

aquerò *pron.* Aquera causa.

aqueth, -era *adj. e pron., m./f.* **1** Demonstratiu que determine es lòcs, es causes, es persones que son luenh de qui se parle e d'aqueth a qui li dirigim era paraula. **2** Designe era persona o causa que se tròbe a ua certana distància.

Aquitània *n. f.* Region istorica deth sud-oèst de França.

aquiu *adv.* En aqueth lòc.

ar abandon *loc. adv.* Deishat de quinsevolha manèra.

ar entorn *loc. adv. e loc. prep.* Èster aprop. Ex.: *Son ar entorn dera glèisa.*

ara *adv.* En aquest moment.

ara cara de *loc. adv.* Deuant, en preséncia de.

ara fin de *loc. adv.* Damb era finalitat de.

ara fin *loc. adv.* **1** Èster ath finau. **2** Coma conclusion. Sin.: *ath cap.*

ara gasalha *loc. adv.* En desorde.

ara madeish *loc. adv.* En aquest moment.

ara ora *loc. adv.* Puntuament. En moment indicat.

ara pressada *loc. adv.* **1** Hèt sense tier compde. **2** A tota prèssa.

ara seguida *loc. adv.* Ua accion dempús dera auta.

arab, -a *n. e adj., m./f.* En relacion ara lengua e civilizacion d'uns pòbles originaris d'Arabia, d'Àfrica deth Nòrd o der Orient Mejan. Tanben se'n ditz *arabi*.

aranha *n. f.* Animau aracnid petit, caracterizat per un estomac amassa damb eth cap e es pautes, que segrègue hius.

arbe *n. m.* Planta damb arraïcs, tronc, branques e huelhes.

arbitre *n. m./f.* Persona que hè respectar es règles deth jòc en un partit, en ua competicion esportiva.

arc *n. m.* **1** Porcion continua d'ua corba. **2** Arma d'ua matèria elastica e ua còrda

tibada fixada enes dus extrems, que servís tà tirar sagetes. **3** Element de construccion en forma de corba.

argent *n. m.* Element quimic. Element metallic blanc e qu'ei bon conductor dera calor e dera electricitat.

argentín, -a *n. m./f.* D'Argentina, estat d'America deth Sud.

arma *n. f.* Esturment o maquina entà hèr era guèrra.

armada *n. f.* Organizacion militar. Amàs des fòrces militars.

armar *v. tr.* **1** Provedir d'ua arma de guèrra o de caça. **2** Méter en estat de foncionament en tot montar es pèces que formen un tot.

armari *n. m.* Mòble naut damb pòrtes exterières e estatgères, penjadors e calaishi en interior, que servís entà salvar ròba, paraments de codina o de taula, etc. Sin.: *limanda*.

arnelh *n. m.* Cada ua des dues glandoles, damb forma de mongeta, plaçades ena region lombara deth còs, que per filtracion dera sang segrèguen era aurina.

arongla *n. f.* Audèth de sason qu'a un bèc punchent, còs nere e coa en forma de forquilha. Sin.: *aurongla, auringleta*. En Sant Gaudenç en diden *arrenòla*.

arradim *n. m.* Fruta petita e apruprètz redona, qu'a era pèth fina e era carn chucosa e doça, nèish en nhòcs dera planta dera vinha.

arrajar *v. tr./intr.* Eméter un còs arrais luminosi o emanacions electricques o termiques, dardalhar, rajolar.

arrapar *v. tr.* **1** Cuélher, préner. **2** Cuélher damb eth punh.

arrat *n. m.* Mamifèr remosigaire de pèth grisa e cap petit que hè hóner tot aquerò que remosigue.

arrata-cauda *n. f.* Mamifèr nocturn d'ales membranoses qu'a eth sòn còs semblant ath der arrat. Sin.: *tinòsèla, tinhaudèra, terusèla, telushelha, rampenat*.

arregraïr *v. tr.* Amuishar, mostrar grati-

tud o reconeishença. Ex.: *Toti arregrair-em era sua ajuda.*

arrehilh, -a *n. m./f.* Hilh o hilha d'un hilh o d'ua hilha.

arren *adv.* Negacion, abséncia de tota aquera causa.

arrés *adv.* Cap de persona. Sin.: *degun.*

arrestar *v. tr.* Empachar de contunhar eth moviment d'ua causa o de quauquar-rés, arturar.

arrian *n. m.* Audèth rapinaire. Sin.: *arrianglo.*

arrianglo *n. m.* Audèth rapinaire. Sin.: *arrian.*

arribar *v. intr.* Èster ath cap deth camin. Acabar un viatge, ua corsa.

arribent, -a *adj. m./f.* Inclination mès o mens pronunciada d'un terren o d'ua superfícia. Sin.: *penent, pendent.*

arridolet *n. m.* Accion d'arribar.

arringar *v. tr.* 1 Trèir d'arraïc. Ex.: *Arringar un arbe.* 2 Començar a foncionar ua maquina. Ex.: *Eth motor arringuèc lèu.* 3 Començar, auer era origina en. Ex.: *A compdar d'alavetz es causes arringuèren.*

arrib *v. intr.* Comportament reflèxe, expression de gòl.

arròs *n. m.* 1 Planta gramínea que se coitive en terrens fòrça umits, eth sòn frut ei un gran ovalat, hariós e blanc. 2 Frut d'aguesta planta.

arrua *n. f.* Camin que se recor en un viatge, en ua excursion o gessuda.

arrupa *n. f.* Plec que se hè ena ròba o en ua auta causa flexibla per compression.

art. *n. m.* Creacion estetica.

article *n. m.* 1 Paraula que precedís es nòms e grops nominaus. 2 Objècte tà véner. 3 Escrit jornalistic.

artificiau *adj. m./f.* Hèt pera man der òme, que non ei pas naturau.

artista *n. m./f.* Persona que practique un art.

arturar *v. tr./intr.* Arrestar, detier de contunhar eth moviment.

arunan *adv.* Passat un an.

as de loc. *adv.* En casa de, en çò de.

Àsia *n. f.* Continent, eth mès gran e eth mès poblat deth mon.

assadorar *v. tr.* Satisfèr er apetit o es talents per quauqua causa, sadiar.

assassin, -a *n. m./f.* Persona qu'aucís voluntàriament a ua auta.

assegurança *n. f.* Accion d'assegurar o d'assegurar-se. Contracte per miei deth quau a cambi d'ua quantitat pagada d'un còp, annaument, mesaderament, etc. se garantís quauquarren contra un risc.

assegurar *v. tr.* 1 Assolidar, prométer. 2 Hèr a signar ua assegurança.

asseblada *n. f.* 1 Regropament gran de persones entà deliberar. 2 Reüinion. Amassada.

assietar *v. tr./intr.* Sèir.

associacion *n. f.* 1 Corròp de persones amassades entà amiar ua accion comuna. 2 Connexion entre idies, imatges, representacions.

associar *v. tr.* Unir bères persones tà col·laborar ena execucion d'un cargue, comission o trabalh.

assolidar *v. tr.* 1 Dar ua causa coma cèrta. 2 Balhar soliditat, consisténcia.

astronauta *n. m./f.* Persona que viatge per espaci en ua nau espacial.

atac *n. m.* 1 Accion de començar eth combat, peleja, accion d'atacar. 2 Se ditz dera malautia que ven de patac, tot en un còp.

atacar *v. tr.* 1 Iniciar ua accion ofensiva. 2 Criticar.

atau *adv.* D'aguesta manèra.

atencion *n. f.* Accion de fixar eth pensament en bèra causa.

aterrir *v. tr.* Préner tèrra un aparelh d'aviacion. Sin.: *aterrar.*

ath *art.* Contraccion dera preposicion a, e deth determinant eth.

ath cant de loc. *prep.* damb proximitat a bèra causa.

ath començament *loc. adv.* En moment iniciiau.

ath contrari *loc. adv.* En sentit oposat.

ath córrer *loc. adv.* damb fôrça prèssa.

ath costat *loc. adv.* Expression que mos mèrque un lòc o ua posicion.

ath darrèr *loc. adv.* Ara fin de tot. En acabar.

ath dejós de *loc. adv.* Per baish.

ath delà *loc. adv.* Tèrme emplegat entà indicar qu'ua accion succedís hijuda a ua auta.

ath dessús de *loc. adv.* Per naut de tot.

ath deuant *loc. adv.* Abans de tot. En prumèr lòc.

ath hons *loc. adv.* Expression que mos mèrque un lòc o ua posicion fôrça profunda.

ath long de *loc. prep.* En tota era extension, en tota era longada.

ath miei *loc. prep.* Barrejat damb. Ena mitat de.

ath moment de *loc. adv.* Ena ocasion determinada.

ath pè de *loc. prep.* En tot tocar ena part baisha d'ua causa.

ath torn *loc. adv.* Çò que se tròbe ar entorn.

atlantic, -a *adj. m./f.* En relacion ar Ocean Atlantic, o as territòris que banhe.

atribucion *n. f.* Hèt d'atribuir o d'adjudicar un hèt o ua qualitat a ua persona o a ua causa.

au! *interj.* Expression que se hè servir entà encoratjar, pressionar e ajudar a hèr bèra causa.

auançar *v. tr./intr.* **1** Passar ath devant. **2** Córrer eth relòtge mès de çò de besonh. Ex.: *Eth relòtge m'auance de dètz minutes.*

auca *n. f.* Audèth semblant ath lit, mès gròs e mès blanc.

aucir *v. tr.* Trèir era vida.

auderalha *n. f.* Ensem d'animaus de pluma.

audèth *n. m.* Vertebrat de temperatura constanta qu'a eth còs cubèrt de plumes.

aué *adv.* Eth dia a on èm.

aué ath ser *loc. adv.* En dia en qué èm pera net.

auer *v. tr.* **1** Possedir, tier. **2** Eth vèrb auer ei tanben emplegat coma vèrb auxiliar.

aueràs *n. m.* Frut der auerassèr; a un casquelh dur e lis, e un seme que se minge cru o torrat. Sin.: *aueran.*

aufrir *v. tr.* Presentar e balhar voluntàriament, ua causa, un servici.

aulor *n. f.* Sensacion percebuda peth nas e costada pes emanacions de cèrti còssi.

aulorar *v. tr.* Percéber aulor.

aumens *adv.* **1** Coma minima quantitat. **2** Coma minima condicion.

augmentar *v. tr.* Vier o hèr a vier mès gran o mès nombrós.

aur *n. m.* Metau preciós de color auriò ludent de grana valor, damb eth quau se hèn es jòies. Sin.: *òr.*

aurelha *n. f.* Part exteriora der organ dera audida.

auriò, -òla *adj. m./f.* Qu'ei coma eth color deth aur, deth citron, dera banana o deth solei. Sin.: *jaune, -a.*

aurongla *n. f.* Audèth sasoèr qu'a un bèc punchent, còs nere e coa en forma de forquilha. Sin.: *arongla, auringleta.*

autament *adv. e conj.* **1** De ua auta manèra o d'ua manèra desparièra. **2** En cas contrari. **3** Se non siguesse per aquerò.

autan *n. m.* Èst, punt cardinau der orizon, per a on ges eth solei.

autant *adv.* Veir tant.

aute, -a *adj. m./f.* Persona o causa desparièra ara que se parle.

autocar, autobús *n. m.* Veïcül collectiu de transpòrt de persones en distàncies longues.

autònom, -a *n. e adj., m./f.* **1** Que trabalhe peth sòn compde. **2** Qu'ei capable d'èster o servir-se per eth madeish.

autor, -a *n. m./f.* Persona creadora de quauquarren.

autoritat *n. f.* **1** Dret de manar. **2** Poder entà hèr-se aubedir. **3** Organ de poder. **4** Persona reconeishuda coma referéncia laguens d'un domeni.

autrestant *loc.* Era madeisha quantitat.

auxili *n. m.* Accion de secórrer, ajuda balhada a bèth un en un perilh, en un besonh. Sin.: *secors, ajuda*.

aventura *n. f.* Situacion imprevista, perillhosa, emocionanta, riscada.

avesque *n. m.* Religiós nomentat peth Papa qu'a era responsabilitat d'un avescat. Sin.: *bisbe*.

aviacion *n. f.* Amàs d'activitats restacades damb es avions.

aviator, -a *n. m./f.* Persona que conduís avions.

avient, -a *adj. m./f.* 1 Que se pòt hèr, comprèner o arténher damb pòga intelligéncia, pòc esfòrç o pòga abilitat. 2 Qu'ei plan probable o que i a fòrça possibiitats de qué passe. Sin.: *aisit*.

avion *n. m.* Veïcul aèri mès pesat qu'er aire damb ales qu'auance pera accion d'un o quauqui motors e que s'emplegue entà viatjar per aire.

avis *n. m.* 1 Paraulas, escrits, etc. qu'avisen en tot informar de quauquarren. 2 Opinion, vejaire. 3 Accion o resulta d'avisar quauquarrés. 4 Escrit o paraulas tà avisar quauquarrés.

avocat *n. m./f.* 1 Persona entenuda en leis que defen ad autes persones deuant des tribunaus, en un judici. 2 Frut der avocatèr, que se semble a ua pera grana.

axe *n. m.* Èish.

badaire, -a *adj. m./f.* Persona que non met atencion, que s'encante.

badalh *n. m.* Inspiracion prigonda e involontària damb era boca dubèrta.

badalhar *v. intr.* Hèr ua alendada espontanèament longa en tot daurir plan era boca e mantier-la atau en tension. Ex.: *Badalhar de hame, de sòn*.

baile, -essa *n. m./f.* President d'ua municipalitat. Persona qu'a estat escuelhuda pes ciutadans e ei era maxima autoritat der ajuntament.

bailina *n. f.* Demostracion d'afècte que se hè en tot tocar damb suavitat damb era man.

baish, -a *adj. e adv. m./f.* 1 Inferior, petit. Que non a pas guaire nautada. Part inferiora. 2 Entà indicar situacion: aqui baish, de cap tà baish...

baishada *n. f.* Lòc arribent que pòrte tà un aute lòc mès baish.

baishar *v. tr./intr.* 1 Anar entà un lòc que se trape mès baish o enjós. 2 Amendrir eth prètz o era valor d'ua causa.

bala *n. f.* Projectil petit acabat en punta, de plom, hèr, etc. que se dispare damb ua pistòla, un fusilh, un canon, etc. e que pòt aucir.

balança *n. f.* Esturment entà pesar es causes, productes, etc.

balançader *n. m.* 1 Cagira damb pautes acabades en arcs que se pòt botjar entà deuant e entà darrèr. 2 Sèti o cagiron que penge de dues còrdes o cadies estacades en ua barra e que servís entà anar entà deuant e entà darrèr. Sin.: *crossader*.

balh *n. m.* 1 Accion de barar; art de barar. 2 Passi e moviments que se hèn en tot seguir eth ritme dera musica. 3 Amassada de gent que bare/dance.

balhar *v. tr.* Passar (ua causa qu'auem) a quauquarrés entà que la tengue, se'n servisque, o liurar-li quauquarren que li auem prometut de deishar-li, o cedir-li era possession d'uns bens de franc, dar.

banana *n. f.* Fruta alongada e un shinhau corbada que quan ei madura a ua carn o mora auriolenca, trenda e saborosa.

banc *n. m.* 1 Sèti a on caben bères personas. 2 Bastissa de credit que hè eth comèrç des sòs, negòcie damb tota sòrta de valors, recep depaus de sòs, etc. 3 Lòc a on s'emmagazinen quinsevolh tipe de productes. 4 Amàs de peishi.

bandèra *n. f.* Pèça de ròba de colors que s'emplegue coma insígnia. Sin.: *drapèu*.

bandolèr, -a *n. m./f.* Lairon que forme part d'ua banda. Sin.: *bandit*.

banh *n. m.* Accion de banhar-se, d'introdusir-se en un liquid.

banhar *v. tr.* Introduzir umiditat en un còs.

banhèra *n. f.* Depòsit entà banhar-se.

bar *n. m.* 1 Lòc a on se venen begudes que s'i pòden consumir dret, deuant deth taulelh o setiat en ua taula. 2 Unitat de pression que correspon a ua atmosfèra.

barar *v. intr.* Hèr accions compassades damb còs, pès e braci, lèu tostemp ath son d'ua musica, dançar.

barat *adj. m./f.* De baish prètz.

barba *n. f.* Peu qu'en òme adult, creish ena region dera cara que correspon ath maxilar inferior.

barbèr *n. m.* Persona qu'a per mestier rascar e talhar eth peu.

barca *n. f.* Embarcacion petita que s'emplegue entà pescar o navegar en lòcs de pòga prigondor.

Barcelona *n. f.* Caplòc de Catalonha.

baron, -essa *n. m./f.* Títol nobiliari.

barra *n. f.* 1 Peça de metau o de husta, rècta e longa. 2 Comestible que se presente en forma alongada.

barraca *n. f.* Bastissa petita e rustica entà víuer o entà salvar es esturments deth camp.

barrar *v. tr.* Tancar, clauar, passar era clau, concludir.

barreja *n. f.* 1 Accion o efècte de barrejar. 2 Accion d'amassar dus o mès gasi, liquids, etc. 3 Beguda consistenta en ua mescla de conyac e anís.

barri *n. m.* Cada ua des parts en qué se dividissen es poblacions. Sin.: *quartier*.

basa *n. f.* 1 Part inferiora d'un supòrt. 2 Fondament d'ua elaboracion practica o teorica. 3 Tèrra arrossegada per un aigua.

basar *v. tr.* Apuar ath dessús. Hèr a descansar sus ua basa.

bassa *n. f.* 1 Clòt plen d'aigua. 2 Endret prigond d'un arriu a on era aigua ei límpia e a pòc de moviment.

bastenda *n. f.* 1 Fabricacion d'ua òbra materiau, d'acòrd damb ua tecnica de

trabalh complexa e hènt a servir ua grana quantitat d'elements. 2 Edifici o òbra d'arquitectura o d'engenharia.

bastida *n. f. n.* generic de tot edifici destinat a servir d'abitacion umana.

bastiment *n. m.* Quinsevolh construcion d'ua cèrta granor, especiaument monumentau, destinada a abitacion o a d'alti usatges, coma ua casa, un palai, un teatre, un temple, etc.

bastir *v. tr.* 1 Construir un ostau, un bastiment. 2 Elaborar ua òbra: intellectuau, politica...

bastissa *n. f.* Construccion de granes dimencions, hèta damb materiaus resistents, que se destine ar abitatge o a d'alti usatges. Sin.: *edifici*.

bata *n. f.* Prenda de vestir, generauement longa enquiàs jolhs e damb manges, qu'un se met generauement entà non enlordir-se.

bataclam *n. m.* Ensem de sons produïts per vibracions mès o mens irregulars; ensemble de sons que se considèren non armonics. Son confús que pòt anar acompanyat de crits o peleges. Sin.: *horvari*.

batalha *n. f.* Accion ena que dus exercits enemics luten er un contra er aute. Combat.

batalhar *v. intr.* Campar, espedidar damb detalh ua qüestion. Ex.: *Batalhèren sus eth cambi climatic*.

bàter *v. tr./intr.* Dar trucs repetidament a ua causa damb ua auta entà desseparar grans o hèr quèir fruts, o amiar a tèrme ua manipulacion. Ex.: *Bateren eth horment damb dus shivaus*.

batèu *n. m.* Embarcacion grana que pòt navegar granes distàncies pera mar en tot transportar personas e marchandises.

baua *n. f.* Saliva abondiva que ges dera boca.

be *n. f.* B dusau letra der alfabet.

Bearn *n. m.* País occitan, en Gasconha, e antic estat sobeiran, qu'era sua capitau ei Pau.

bearnés, -a *adj. e n., m./f.* 1 En relacion ath Bearn. 2 Occitan parlat en Bearn.

bèc *n. m.* Punta de matèria semblanta ara d'ua còrna qu'ei plaçada enes maishères de bèri animaus.

becut *n. m.* Gigant des condas de hades que figure que minge carn d'òme.

bèlga *adj. m./f.* En relacion a Belgica.

ben *adv.* Plan, fòrça, molt.

ben *n. m.* 1 Contrari de mau. Valor morau opausada ath mau. 2 Proprietat, patrimòni.

bèra causa *loc. pron.* 1 Ua causa indeterminada. 2 En cèrta quantitat, ne pòc ne fòrça.

beròi, -a *adj. m./f.* Bèth, polit. Agradiu de veir pera sua beutat.

besonh *n. m.* 1 Aquerò de qué non se pòt prescindir. 2 Mancança d'ua causa importanta.

bèstia *n. f.* 1 Animau. 2 Persona pòc delicada.

bestiesa *n. f.* Pegaria en díder o en hèr.

bèth temps a *loc. adv.* Hè fòrça temps.

bèth un, bèra ua *loc. adv. e loc. pron., m./f.*

1 Denòte un petit nombre indeterminat de persones o causes. 2 Indique ua realitat damb ua grana indeterminacion. 3 Antonim d'arrés.

bèth, bèra *adj. m./f.* 1 Que cause ua impression agradiva pera sua beresa, era sua gràcia, era sua elegància. 2 De grana estatura.

beuenda *n. f.* Quinsevolh liquid que se pòt béuer, per exemple un chuc o era lèit. Sin.: *beguda*.

béuer *v. tr.* Absorbir un liquid.

biais *adv.* Manèra de hèr.

bicicleta *n. f.* Veïcul de dues ròdes en quau eth moviment de pès se transmet ara ar ròda deth darrèr per miei d'ua cadia.

bièra *n. f.* Beguda alcoolica de sabor amargant que s'obten dera fermentacion deth uerdi o d'auti cereaus. Sin.: *cervesa*. Dera auta part deth Pònt de Rei s'enten *bierra*.

bilhet *n. m.* 1 Papèr, tarja o cartonet que da dret a entrar o ocupar un sèti en bèth lòc o tà viatjar en un veïcul. 2 Papèr imprés qu'acredite era participacion en ua tòia o loteria. 3 Papèr que represente ua quantitat de sòs.

bisbe *n. m.* Veir *avesque*.

blagaire *adj. m./f.* Que parle fòrça. Sin.: *charraire*.

blanc, -a *adj. e n., m./f.* 1 Color dera nhèu o dera lèit. 2 Composicion de toti es auti colors. 3 Punt sus eth quau se daurís huec damb ua arma.

blosa *n. f.* Pèça de vestir femenina damb manges o sense eres que curbissen miei còs.

blu, -a *adj. m./f.* De color semblant ath deth cèu quan ei seren o bric embromat.

bluenc, -a *adj. m./f.* Qu'ei semblant ath color blu.

bò *n. m.* 1 Mamifèr remugant domètge qu'aperten ara familia des bovids d'un mètre e miei de nautada e dus e miei de long, de cap gròs damb dues còrnes, pèth dura, peu cuert blanc, ròi, nere o mirgalhat fòrça util coma animau de trabalh e minjadís. 2 Taure castrat. Sin.: *bueu*.

boca *n. f.* 1 Orifici deth començament dera cavitat digestiva. 2 Organ dera paraula.

boder *n. m.* Producte que s'obten dera lèit o dera pinta en tot estornejar o voludar o en tot bàter.

bodiu! *interj.* Mon Diu!

boèta *n. f.* Receptacle que i a en carrèr o en ua pòrta, a on, a trauès d'ua longa e estreta dubertura, se depause era correspondècia.

bohar *v. intr.* 1 Deishar d'anar aire pera boca. En Luishon en diden *buhar*. 2 Cór-rer er aire en tot deishar sénter era bronidera deth sòn moviment.

bohetada *n. f.* Còp de man dat ena cara damb era pauma dera man. Sin.: *teca*.

bomba *n. f.* 1 Arma explosiva que pòt produsir maus. 2 Esturment que servís entà lançar aire e holar bèth objècte.

bombolha *n. f.* 1 Tròç d'aire o d'un gas quinsevolh, entornejat d'un teleret d'aigua o de un aute liquid. 2 Glòbe d'aire en tuèu plen de liquid d'un nivèu. 3 Glòbe d'aire o d'un gas quinsevolh ath laguens d'un liquid o d'un solid transparent.

bon, -a *adj. m./f.* Convenent. De qualitat. Apte.

bòrda *n. f.* Lòc cubèrt a on se sauve eth bestiar vacum, oelhèr...

borir *v. intr.* 1 Arténher un liquid era temperatura de besonh entà cuélher eth borit. 2 Hèr còder minjars per miei deth borit. Ex.: *Hèr borir es truhes.*

bòsc *n. m.* Extension de tèrra caperada d'arbes, arbilhons e matarrassi.

boscatèr, -a *n. m./f.* Eth que hè lenha en bòsc. Sin.: *lenhaire.*

bota *n. f.* Cuer petit encolat per interior e cosut pes vòres, qu'acabe en un còth damb ua canuda per a on s'aumplís de vin e se beu.

bòta *n. f.* Cauçèr que curbís eth pè e ua part dera cama.

botar *v. tr.* Méter, hicar, calar. Ex.: *Bota'c laguens deth calaish.*

botelha *n. f.* Recipient generaument naut, cilindric, de veire o de plastic, damb eth còth long e estret, que se hè a servir entà contier liquids. Sin.: *ampolha.*

botiga *n. f.* Establiment a on se comèrcie damb marchandises.

botjar *v. tr./intr.* 1 Hèr qu'un còs dèishe eth lòc o er espaci qu'ocupaue o que càmbie de posicion. Sin.: *voludar.* 2 Agitar o portar d'un lòc entà un aute ua causa.

boton *n. m.* 1 Pèça generaument petita e redona que se met enes vestits e que'n tot passar-lo peth botonaire servís entà cordar-les. 2 Pèça en forma de bòla que se sarre entà que bèri aparells foncionen.

botrombèr *n. m.* Jòc popular mainadenc, d'agilitat e de resisténcia, jogat entre dues equipas, generaument de tres a sies components. Sin.: *sautamoton.*

braç *n. m.* 1 Part deth còs comprenuda

entre era espatla e era man. 2 Part d'ua causa que s'alongue en forma de braç.

brac, -a *adj. m./f.* De pòga longada; de pòga durada. Sin.: *cuert.*

bracar *v. intr.* 1 Hèr calar de cap a cap un esturment o airina bracanta, en tot exercí'i pression, de manèra que la dèishe desseparada en dus tròci, generaument desparièrs. Ex.: *Bracar pan, magreta, tallucs de hormatge.* 2 Despartir en parts ua causa. 3 Interrómper, copar un còs o ua conversà.

Brasil *n. m.* País mèns gran e poblat d'America Latina, qu'eth sòn caplòc ei Brasília.

brastar *v. tr.* 1 Pegar-se eth minjar ena padena o ena ola. 2 Talhar-se era pèth des mans.

brave, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei tranquil o facil d'educar. 2 Qu'aubedís o hè çò que se li ditz.

bredor *n. f.* Molèstias que produsissen piquèra e que hèn de besonh gratar-se. Sin.: *piquèra.*

brembar *v. tr.* Portar tara memòria ua causa. Ex.: *Te brembes de Jan.*

breton, -a *adj. e n., m./f.* 1 De Bretanha. 2 Lengua gaelica de Bretanha.

bric *pron.* Quantitat o intensitat minima.

brinhon *n. m.* Abitacion artificiau entàs abelhes.

britanic, -a *adj. m./f.* Dera Grana Bretanha.

broma *n. f.* 1 Aqueth hèt o dit a bèth un damb eth propòsit d'arrir-se'n d'eth. 2 Amàs de gotetes d'aigua en suspensio en aire, en contacte damb era tèrra.

bronit *n. m.* 1 Son que non ei era votz umana o d'un animau ne eth son d'un esturment musicau, son non musicau degut a impulsir irregulars e confusi. Sin.: *tapatge.* 2 Tapatge sord e contunhat. 3 Amàs de sons diuèrsi sense cap d'armonia.

bronze *n. m.* Barreja de coire e estam.

bròssa *n. f.* Esturment que servís entà

limpiar o hiregar que consistís en ua grana quantitat de fibres o hilaments hijudi a ua pèça de husta, plastic, etc. Sin.: *espolset*.

brossat *n. m.* Hormatge fresc e trende, alap e de color blanc; se minge damb mèu o sucre.

bruisha *n. f.* **1** Personatge qu'enes condes apareish en forma de hemna vieilha, fôrça leja e pòrte mala sòrt. **2** Hemna que, segontes creença populara, s'ocupe en ahèrs magics, subnaturaus e diabolicos.

brun, -a *adj. m./f.* **1** Persona qu'a eth peu escur o nere. **2** Qu'a era pèth escura ben pera raça o ben pr'amor qu'a prenun eth solei.

budèth gròs *n. m.* Conducte der aparelh digestiu que va deth budèth prim enquiari anus.

budèth prim *n. m.* Conducte der aparelh digestiu que va der estomac enquiath budèth gròs.

bura *n. f.* Bonh que ges ena tèsta pr'amor d'un patac.

burèu *n. m.* Departament a on trabalhen es emplegats publics o es privats. Sin.: *oficina*.

cabana *n. f.* Casa rustica, especiaument entà trapà'i arrecès aqueri qu'an de passar eth ser dehòra deth poblat (pastors, guardes...)

càber *v. intr.* Poder, ua causa, èster contenguda laguens de ua auta.

cabidornat *n. m.* Larva aquatica hilh/adera gargolha. Sin.: *lapasson*.

caca *n. f.* Tèrme infantil entà designar es excrements solids.

caçaire, -a *n. m./f.* Persona que cace animaus.

caçar *v. tr.* Perseguir, acaçar es animaus entà cueller-les o aucir-les.

cada *adj. e pron.* S'emplegue entà designar ua partida d'un tot en tot considerar-la a despart.

cada un, cada ua *pron.* Tota persona, sense distincion.

cadena *n. f.* Ornament o jòia.

cadia, cadea *n. f.* Amàs d'anères junhudes ues a ues autes.

café *n. m.* **1** Arbilhon tropicau de huelha perenna, flors blanques e frut petit que conten dus semes. **2** Beguda estimulant de color escur e sabor amargant que se hè per infusion d'aguest seme torrat e molut.

cagira *n. f.* Sèti individuau, damb dorsier e normaument de quate pautes.

cai *n. m.* Sòrta de trepader plaçat ath cant des vies deth mètro o deth trèn a on es passatgèrs demoren qu'arribe eth trèn.

caisha *n. f.* **1** Receptacle d'ua cèrta granor, de forma rectangulara, generaument en husta damb hons e caperader. **2** Mòble a on se sauven es sòs. **3** Lòc a on se receben es sòs e se hèn es pagaments. **4** Burèu public que recep sòs en depòsit, les administre, les hè vèler.

caishau *n. m.* Cada un des dents premo-lares o molares.

caisheta des cartes *n. f.* Caisha fixada ena pòrta d'ua casa, d'un establiment, etc. Qu'a ua dubèrtura estreta per a on se pòden méter es cartes. Sin.: *boèta*.

calamic-calamac *loc. adv.* Sèir-se en un lòc damb es cames dubèrtes, cada ua peth sòn costat.

calar *v. tr.* Méter, hicar, botar. Ex.: *Calar es causes enes armaris*.

calces *n. f.* Pèça de ròba interiora que pòrten es hemnes que curbís era part deth còs que va des dera centura enquiara part superiora deth muscle.

caler *v. intr.* Èster necessari, indique çò qu'ei de besonh.

calhada *n. f.* Producte semisolid que se hè damb lèit e calh de oelha paridera.

calhauèra *n. f.* Lòc plen de pèires.

calor *n. f.* **1** Temperatura nauta en ambient. **2** Sensacion d'èster caud que s'experimente en èster en contacte damb un còs o damb una ambient caud o per ua reaccion deth còs.

cama *n. f.* Part de cada ua des dues extremitats inferiores comprenuda entre eth pè e eth jolh.

camalhon *n. m.* Pauta deth porcèth salada entà èster conservada e que se pren coma aliment. Sin.: *pernilh*.

cambi *n. m.* 1 Accion e efècte de cambiar e transformar. 2 Avaloracion relativa des monedes des diferenti païsi. 3 Quan se pague, quantitat sobranta.

cambiar *v. tr.* Modificar, transformar, reemplaçar.

cambiat, -ada *adj. m./f.* Qu'ei de ua auta manèra.

camin *n. m.* 1 Via entà anar d'un lòc tà un aute. 2 Çò que cau hèr entà amiar a tèrme un prètzhet.

caminar *v. intr.* Anar d'un lòc entà un aute.

camion *n. m.* Gran veïcul, de quate o mès ròdes que s'emplegue entà transportar marchandises pesades.

camisa *n. f.* Pèça de vestir que curbís era part superiora deth còs, se còrde peth deuant e a còth e manges.

camp *n. m.* 1 Superfícia de tèrra que se pòt cultivar. 2 Terren de jòc. 3 Airau entà ua activitat o coneishença: d'estudi, deth jornalisme...

campana *n. f.* Esturment metallic, en forma de veire invertit, que sone quan se lo pataquege.

campanau *n. m.* Tor d'ua glèisa a on se tròben es campanes.

campanha *n. f.* 1 En relacion as camps. Campèstre. Estenuda des camps, paisatge des camps. 2 Temps d'activitats tà arténher un fin. 3 Expedicion militar.

campar *v. intr.* Veir.

campion, -a *n. m./f.* Qu'a guanhat ua competicion esportiva.

campionat *n. m.* Amàs de pròves esportives enes quaus i participan diuèrses equipes e esportistes des quaus ne geserà un ganhador.

campular *v. intr.* Hèr campulettes, virolettes. En Luishon diden *carpular*.

can, -nha *n. m./f.* Animau domètge, e carnassèr de quate pautes e fòrça leiau ar òme. Sin.: *gosset*.

cana *n. f.* 1 Garròt, damb un punh entà agarrar-lo, qu'ajude a caminar. Sin.: *mangala*. 2 Vielha mesura de longada pariona a 1,80 mètres.

canari *n. m.* Audèth granivòr de color auriò que cante fòrça fòrt e agradivament.

canau *n. m./f.* 1 Cors d'aigua artificiau. 2 Quinsevolh des emissores de TV. 3 Accident geografic ena montanha.

cançon *n. f.* 1 Tèxte metut en musica tà èster cantat. 2 Poèma epic dera Edat Mejana.

canèth *n. m.* Era part deth braç immediata ara man.

canon *n. m.* Arma pesada damb un tuèu long entà lançar projectils a grana distància.

cansar *v. tr.* 1 Agotar o redusir era fòrça de quauqu'un per un esfòrç, un trabalh, etc. 2 Costar o sénter engüeg.

cansat, -ada *adj. m./f.* Que còste cansament o fatiga.

cant *n. m.* 1 Linha que tèrme era part exteriora o mès aluenhada deth centre d'un camin. 2 Crit de bèri animaus. 3 Emissions de sons musicaus. 4 Ath costat de.

cantaire, -a *n. m./f.* Persona que cante, que sap cantar.

cantar *v. tr./intr.* Eméter sons damb modulacions melodioses dera votz.

canteth *n. m.* Extrem d'un pan. Sin.: *crostet*.

cantoada *n. f.* En horcalh de dues vies, angle format per dues façades o parets d'ua bastissa.

canton *n. m.* Angle que se forme quan se trapen dues parets o superfícies. Sin.: *cornèr, quïc*.

cap *n. m.* 1 Part superiora deth còs der òme o de d'auti animaus, a on se trapen quauqui organs des sentits e eth cervèth. 2 Persona que dirigís o presidís ua entre-

presa o ua collectivitat. **3** Part superiora d'ua montanha.

cap (de) adv. Advèrbi de negacion que se place normaument darrèr deth vèrb.

cap a loc. adv. En direccion a.

capable, -a adj. m./f. Qu'ei apte, qu'a era capacitat e eth talent de hèr bèra causa.

caperar v. tr. **1** Méter ua causa ath dessús d'ua auta, en tot curbir-la. **2** Méter eth tet o losat a ua bastenda. **3** Curbir damb ròba. Ex.: *Caperatx-vos qu'aué hè heired.*

capèth n. m. Pèça de vestir que servís entà curbir eth cap. Sin.: *chapèu.*

capihonar v. intr. Calar, hicar dejós dera aigua còp sec e impetuosament.

capitau adj. m./f. Important. Essenciau.

capitau n. m. Ben financèr. Sòs. Cabau.

caplòc n. m. Ciutat qu'a era sedença deth poder politic d'un país. Ciutat importanta d'un domeni.

capucha n. f. **1** Part d'un abric, anorac, giqueta, etc. que servís entà curbir eth cap. **2** Capucha dera hemna entàs ceremònies.

car n. m. Veïcul entà transportar marchandises format per ua basa ampla sus ues ròdes.

car, -a adj. m./f. **1** Qu'a un prètz naut en comparança damb ua auta causa parièra. **2** Qu'inspire ua grana trendesa, afècte; aimat, planvolut.

cara n. f. **1** Part anteriora deth cap dera persona e de bères bèsties. **2** Aspècte.

caractèr n. m. **1** Qualitat pròpria que distingúis ua persona o ben ua causa des autes. Der aute costat deth Pònt de Rei en diden *caractari*. **2** Signe imprés o gravat ath quau balham significat.

caracterizar v. tr. **1** Mercar eth caractèr de... **2** Èster era mèrca distintiva de...

carar v. intr. Non díder arren, demorar en silenci.

carestier adj. m./f. Que ven es causes a un prètz naut.

carga n. f. **1** Quinsevolha causa qu'ua persona, animau o veïcul, transpòrte

d'un lòc entà un aute. Tanben se'n pòt díder *viatge*. Ex.: *Un viatge de lenha.* **2** Situacion dificila e shordanta que supause fòrça trabalh o preocupacion entà ua persona. **3** Projectil que se met en canon des armes de huec. Tanben ei era quantitat d'explosiu de besonh entà que quauquarren explòte. **4** Atac dirècte e en corròp contra un amàs de persones, coma eth que realize un exèrcit contra un campament o era policia contra uns manifestants.

cargar v. tr. **1** Méter bèra causa que cau transportar. **2** Fornir un aparelh de ço que li cau tà poder foncionar. **3** Premair ua arma.

cargòlh, -a n. m./f. Comun des molusques qu'an era cauquilha en forma d'espírau.

cariòt n. m. Car petit damb ua arròda ath deuant e dus braci ena part de darrèr per a on se cuelh entà possar-lo. s'emplegue entà transportar materiaus pesanti a pòga distància.

carn n. f. **1** Part trenda deth còs des persones e des animaus. Es uassi son recubèrts de carn. **2** Aliment que s'obten de quauqui animaus non marins. **3** Part trenda d'ua fruta qu'ei dejós dera pèth.

carnissèr, -a n. m./f. Eth que ven carn, especiaument de vedèra e de oelha. Que se neurís de carn. Fig. crudèu, sanguinari. Sin.: *carnassèr.*

caròles n. f. Part dera cara comprenuda en cada costat deth dejós deth uelh enquiara maishèra.

carrèr n. m. Camin, via de desplaçament.

carrèra n. f. **1** Espaci de camin liure entre cases arringlerades. **2** Via publica. Sin.: *carrèr.*

carretèra n. f. Camin planèr e ample que permet era circulacion des diferents veïculs de transpòrt.

carrilhon n. m. **1** Jòc de campanes afinades entà que poguen formar ua melodia. **2** Esturment de percussion consistent en

ua seria de lamines metalliques de longada decreishenta.

carròça *n. f.* Coche de ceremònia, suspenada sus molhes, de quate arròdes.

carta *n. f.* 1 Convencion escrita. 2 Cartonnet que s'utilize entà jogar. 3 Comunicacion escrita. 4 Indicacion deth menú d'un restaurant.

cas *n. m.* 1 Situacion, circumstància. 2 Hèr cas: prestar atencion.

casa *n. f.* Bastiment entà viúer.

casau *n. m.* Tròç petit de tèrra a on se trabalhe entà obtier diuersi productes coma verdura, legums, etc. Sin.: *uart*.

casc *n. m.* 1 Peça d'armadura medievau que curbís e protegís eth cap deth guèrrer o cavalièr. 2 Capèth protector deth cap, rigid de metau, plastic, cueire, etc. 3 Generic des envasi que contien begudes o liquids.

casèrna *n. f.* Bastissa destinada a lotjà'i era tropa.

casquelh *n. m.* Envolòpa dura e rigida de bèri animaus e vegetaus. Part exteriora calcària deth ueu.

castanha *n. f.* Frut deth castanhèr que, quan ei madur, se vire en un frut sec de casquelh fin e flexible de color marron fosc e carn o mora blanca e arropida. Se pòden minjar crues o cuetes.

castèth *n. m.* Construccion militara fortificada.

castig *n. m.* Pena impausada a bèth un entà corregir-lo o entath mantenement dera disciplina. Sin.: *puniment*.

castigar *v. tr.* Impausar un castig, punir.

catalan, -a *n. m./f.* 1 De Catalonha. 2 Lengua romanica fraia der occitan.

Catalonha *n. f.* 1 País europèu ath nòrd-èst dera Peninsula Iberica.

catar *v. tr.* Hèr clòts, horats o traucs, trincades, potzi, etc. ena tèrra, en tot trèir part dera sua massa.

catla *n. f.* Audèth semblant a ua garia petita, nera per dessus, qu'a ua carn fòrça apreciada.

catolic, -a *n. m./f.* Doctrina religiosa cristiana qu'a coma cap espirituaual ath Papa de Roma.

catorze *n. m.* 1 Tretze mès un. 2 Numerau.

cauçar *v. tr.* 1 Méter eth caucèr. 2 Balhar tèrra as plantes. Ex.: *Cauçar eth milhòc*. 3 Méter un cunh ena arròda d'un veïcul.

caucèr *n. m.* Generic des objèctes que coma es sabates, bòtes, espardenes, etc. que servissen entà curbir e protegir es pès.

caud, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a ua temperatura nauta en relacion ara deth còs uman. 2 Que produsís ua sensacion de calor.

caudèra *n. f.* Recipient gran de hèr que se hè a servir entà produsir calor.

caudia *n. f.* Substància blanca qu'en contacte damb era aigua s'impregne e despren calor.

cauhar *v. tr.* 1 Comunicar calor a un còs entà hèr-li a pujar era temperatura. 2 Excitar, comunicar entusiasme o hèr que se pèrde era cauma.

cauilhar *n. m.* Protuberància deth peronè e dera tibia, en lòc a on era cama s'amasse damb eth pè.

caulet *n. m.* Planta deth uart de camèra gròssa e huelhes amples minjadisses, blanques e sarrades, es de laguens, e verdes, es de dehòra, que li dan forma redona.

caulet-flor *n. m.* Planta que se hè enes uarts, damb un amàs blanc minjadís en miei, entornejat per huelhes verdes.

causa *n. f.* 1 Objècte, ahèr. 2 Motiu, rason.

causar *v. tr.* Provocar. Èster era rason de bèra causa.

caushigar *v. tr.* 1 Calar, méter eth pè dessus de quauquarren en tot sarrà'c. Ex.: *Caushigar eth semiat*. 2 Estronhar damb es pès. Ex.: *Caushigar un ueu*.

causir *v. tr.* Alistar, escuèlher, trigar. Ex.: *Causiren eth camin deth miei*.

cavala *n. f.* Femelha deth shivau. Sin.: *ègua*.

cavalièr *n. m.* 1 Òme cavaleros, galant. Sin.: *shivalièr*. 2 Membre de cèrtes ordres militars e religioses instituïdes entà combàter as infidèus.

ce *n. f.* Tresau letra der alfabet.

cèc, -ga *adj. m./f.* 1 Qu'ei privat deth sentit dera vision. Sin.: *òrb*.

celh *n. m.* Distància entre es dues cares d'un còs. Sin.: *espessor*.

celha *n. f.* Raia de peus plaçats ena part superiora dera orbita deth uelh. Sin.: *ci-lha, parperet*.

cementèri *n. m.* Lòc a on demoren es mòrts.

cent *n. m.* 1 Dètz viatges dètz. 2 Nume-rau.

centime *n. m.* Moneda equivalenta ara centena part de diuèrses unitats monetàries.

centimètre *n. m.* Divisor deth mètre. Centau part d'aguest.

centrar *v. tr.* Plaçar en centre.

centrau *adj. m./f.* 1 Que se tròbe en centre. Important. 2 Usina de produccion electrica.

centre *n. m.* 1 Qu'ei ath miei. 2 Lòc d'activitat: centre comerciau, centre d'ensenhament...

cercar *v. tr.* Sajar de trapar, de descurbir.

cerida *n. f.* Fruta redona, de color vermelh (ròi) fosc, damb un uas en miei, que penge d'ua coa qu'acostume a èster junhuda ath de ua auta fruta pariona.

cernalha *n. f.* Animau de quate pautes cuertes e coa longa qu'ei laguens dera familha des sauris.

cernalha d'aigua *n. f.* Batraci de coa planèra que viu enes basses.

cèrt, -a *adj. m.* Aquerò qu'ei vertat, que non admet dopte.

cervesa *n. f.* Beguda alcoòlica de sabor amarg que s'obten dera fermentacion deth uerdi o d'auti cereaus. Sin.: *bièra*.

cèu *n. m.* 1 Part der espaci qu'ei ath desús nòste, a on i a es esteles, eth solei e era lua. 2 Lòc a on es sants, es angels e es

benauradi gaudissen entà tostemp dera companhia de Diu, segontes era religion cristiana.

champanha *n. m.* Vin blanc damb boishòrles (esglumós) que proven de França.

chapèu *n. m.* Pèça de vestir que servís entà curbir eth cap. Sin.: *capèth*.

charraire, -a *adj. m./f.* Se ditz dera persona que parle fôrça. Sin.: *blagaire*.

chicolate *n. m.* Aliment hèt damb semes de cacau moluts barrejadí damb sucre e aromatizants, que se pren en pastilhes, bombons, etc. o, coma beguda, dissoltut o codut en aigua o lèit.

chifra *n. f.* 1 Signe o conjunt de signes que representen ua quantitat numerica. 2 Quantitat indeterminada d'ua causa, especiaument de sòs.

China *n. f.* Estat d'Àsia Orientau qu'era sua capitau ei Pequín.

chinés, -a *adj. e n., m./f.* 1 En relacion a China. 2 Naturau de China. 3 Idiòma de China.

chipotar *v. tr.* Hèr botjar o pataquejar era superfícia dera aigua entà qu'aguesta saute.

choriç *n. m.* Langoïssa de lom de porcèth.

chòt *n. m.* Audèth rapinaire que desvolope era sua activitat principaument pera net.

chuc *n. m.* Liquid que s'obten quan s'estronh o se trisse ua fruta o quauqui vegetaus.

chucar *v. tr.* 1 Trèir eth chuc d'ua causa damb es pòts. 2 Embeuer-se es arraïcs des plantes dera umiditat, de çò que se trape de neuritiu ena tèrra.

cilha Veir *celha*.

ciment *n. m.* Caudia que, amassada damb aigua, forme ua massa grisa semblanta ara hanga que s'endurís fôrça rapid e que s'emplegue entà júnher es materiaus en bastiment de bastisses, etc.

cimeron *n. m.* Protuberància en centre dera popa.

cinc *adj. m.* 1 Quate mès un. 2 Numerau.

cincau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro cinc en ua seria.

cine *n. m.* Locau a on se projècten pellicules.

cinèma *n. m.* Tecnica, art e indústria dera cinematografia.

cinquanta *adj. m.* Numerau. Cinc viatges dètz.

cinta *n. f.* 1 Teishut que forme ua tira estreta. 2 Cinta tintada que s'utilize enes maquinas d'escríuer, registradores, etc. 3 Pellicula cinematografica.

ciratge *n. m.* Pasta hèta damb diferents ingredients emplegada entà hèr nere e lustrós eth caucèr.

circ *n. m.* Bastissa damb grades ath sòn torn a on se desvolopen diferenti jòcs e exercicis entà distrèir as espectadors.

citar *v. tr.* 1 Hèr vier ua persona un dia, a ua ora, en un lòc. 2 Hèr referéncia a ua òbra o hèt.

citron *n. m.* Fruta auriòla damb forma de ueu, pèth gròssa e mora de sabor acid dera quau se'n trè chuc. Sin.: *limon*.

ciutat *n. f.* Pòble gran damb un gran nombre d'abitants. Aglomeracion que forme un ensem omogenèu, ua unitat istorica, arquitectonica, etc.

civiu *adj. m./f.* 1 Restacat damb es relacions e interèssi privats en çò que pertòque ar estat des persones, règim juridic de familha, successions... 2 Que non ei militar, eclesiastic o religiós.

clar, -a *adj. m./f.* 1 Plen de lum. 2 De color pas guaire escur o bric escur. 3 Qu'ei entenedor, comprensible.

classic, -a *adj. m./f.* 1 Periòde de temps aluenhat de major esplendor d'ua civilizacion. 2 Dit d'ua òbra qu'aperten peth temps o pera forma a aqueth temps o ara mòda d'aqueth temps.

clau *n. f.* Pèça petita de metau, longa e prima, que servís entà tier, unir o fixar quauqua causa.

clauar *v. tr.* 1 Barrar (pòrta, limanda, etc)

damb clau. 2 Assolidar quauquarren en tot tatjar puntas.

claxon *n. m.* Esturment des coches e d'auti veïculs que, quan se sarre, produís un tapatge fòrt entà alertar d'un perilh a d'auti coches o as pedanhs. Sin.: *tutet*.

client, -a *n. m./f.* Persona que crompe en un establiment.

clima *n. m.* 1 Amàs de condicions que caracterize era atmosfèra d'un lòc determinat. 2 Eth temps que hè.

clinica *n. f.* Espitau particular de caractèr privat.

club *n. m.* Associacion esportiva o culturau.

çò *pron.* Era causa que.

coa *n. f.* Apendix damb eth quau acabe eth còs des animaus.

còca *n. f.* 1 Massa de haria e de diuèrsi ingredients (ueu, sucre...) de forma planèra e alongada, que se hè a còder en horn. 2 Arbust que se coitiue principament en America, des sues huelhes seques se'n trè era cocaïna.

cochar *v. intr.* 1 Calar en lhet.

coche *n. m.* Veïcul damb motor que circule pera carretèra, se desplace sus quate arròdes e s'amie per miei d'un volant. Sin.: *auto*.

code *n. m.* Part posteriora dera articulacion deth braç e er auantbraç.

còde *n. m.* 1 Recuell de leis. 2 Sistèma secrèt de donades transmetudes.

còder *v. tr./intr.* Premanir un aliment a traùs dera accion deth huec (borint, rostint...) entà her-lo apte entath neuriment.

codina *n. f.* Part d'un abitatge o d'un locau a on se premanís eth minjar.

codinèr, -a *n. m./f.* Eth qu'a per mestier hèr era codina.

coet *n. m.* 1 Tuèu plen de povora que s'alugue per miei d'ua mècha entà que puge tath cèu e esclate en tot produsir un fòrt tapatge o polidi efèctes de lutz. 2 Veïcul aèri format per un cap conic, un còs cilindric e quauques aletes triangu-

lares que s'enlaire deth tèrra a grana velocitat e vòle impulsat per un sistèma de propulsió a reacció.

cogant *n. m.* Punt cardinau der orizon per a on se cògue eth solei.

cogitar *v. intr.* 1 Pensar. 2 Premanir un enganh o tradida. Ex.: *Aguesti dus ne deuen cogitar bèra ua.*

cogòt *n. m.* Part posteriora deth còth.

coish,-a *adj. m./f.* 1 Se ditz deth subjècte que camine irregularament per ua lesion o per deformitat des cames. 2 Se ditz des mòbles que non descansen ben en solèr.

coitiu *n. m.* 1 Tecnica de laboratòri consistenta en plaçar ua petita quantitat de microorganismes en un miei de coitiu optim entath sòn desenvolopament. 2 Accion de coitivar. 3 Aquerò que se coitive.

colar *v. tr.* 1 Passar un liquid per un colader, etc.

colharet *n. m.* Ornament, cadia, hilat de pèrles, etc. qu'un se met ath torn deth còth.

colleccion *n. f.* Amàs d'ua causa determinada que constituís un enseu mès o mens complet.

colom *n. m.* Audèth d'un pam de long, de bèc cuert e ample, damb plumatge blanc e gris.

colònia *n. f.* 1 Liquid perhumat que se met en còs e en peu entà shomar ben. 2 País qu'ei dominat per un aute país. 3 Se ditz quan un grop de mainatges d'ua escola passen uns dies de vacances en mar o ena natura, en un lòc a on i a installacions entà minjar e dromir. S'emplegue sustot en pluru.

color *n. m./f.* Sensacion produsida pes arrais luminosi qu'impressionen es organs visuaus e que depen dera longitud d'onda.

com va? *loc. adv.* 1 Expressió que s'interèsse pera manèra e er estat de ua auta persona o causa. 2 Salutacion. Sin.: *quin va?*

com, coma *adv. e prep.* 1 Dera manèra que. 2 En qualitat de.

coma cau *loc. adv.* De forma corrècta.

comarca *n. f.* Estenuda de territòri damb ua cèrta unitat geografica.

combat *n. m.* Batalha, afrontament.

comdat *n. m.* Territòri dera jurisdiccion d'un comde.

comde,-essa *n. m./f.* Títol senhoriau.

començament *n. m.* Prumèra partida d'ua accion.

començar *v. tr./intr.* Èster ath començament, encetar, emprener.

comèrç *n. m.* 1 Crompa, venda, intercanbi de bens o servicis. 2 Botiga, establiment comerciau.

comerçant,-a *n. m./f.* Persona que se dedique ath comèrç.

comerciau *adj. m.* 1 En relacion ath comèrç o as comerciants. 2 Causa qu'a exit en mercat, que se ven ben.

comission *n. f.* 1 Enseu de persones escuelhudes entà hèr quauquarren en representacion d'un grop mès gran. 2 Quantitat de sòs crubadi per auer hèt quauquarren.

companh,-a *n. m./f.* Persona qu'acompanhe a ua auta en trabalh, jòcs, estudis, etc.

compartir *v. tr.* 1 Despartir. Hèr parts entà distribuïr. 2 Participar en bèra causa.

compassion *n. f.* Sentiment de tristòr deuant dera desgràcia o malur de bèth un. Sin.: *pena.*

compausar *v. tr.* 1 Escriuer ua òbra musicau, un poèma. 2 Formar un tot de diferentes causes.

compdar *v. tr.* 1 Determinar eth nombre d'objèctes omogenèus entà saber-ne guaire n'i a en conjunt. 2 Hèr, formar compdes segontes es règles d'aritmética.

compde *n. m.* 1 Operacion o conjunt d'operacions matematicas de besonh entà obtier un resultat. 2 Atencion que se met entà hèr ua causa.

completament *adv.* D'ua manèra completa.

complicat, -ada *adj. m./f.* 1 Qu'ei difícil de comprèner o d'explicar. 2 Qu'ei format per fôrça elements o fôrça parts.

compositor, -tritz *n. m./f.* Persona qu'escriu musica.

comprèner *v. tr.* 1 Cuélher era significacion, eth sens. 2 Contier.

comun *n. m.* Lòc entà hèr es besonhs damb ua taça entà sèir-se e un depòsit d'aigua entà limpiar-lo. Sin.: *water*.

comun, -a *adj. m./f.* Possedit, -ida per mèr d'ua persona. Public, -a.

comunicar *v. tr.* Hèr saber a un aute quauqua causa que desconèishie.

comunitat *n. f.* 1 Corròp o ensemble de persones damb interèssi comuns. 2 Estat, caractèr de çò qu'ei en comun.

concors *n. m.* Pròva o ensem de pròves qu'an de passar diuèrses persones entà demostrar qui hè milhor ua causa.

condar *v. tr.* 1 Rénder conde d'un hèt. 2 Explicar condes.

conde *n. m.* Istòria cuerta qu'explique uns hèts normaument fantastics entà entretier, divertir, etc.

condicion *n. f.* 1 Estat, natura o propietat des causes. 2 Exigència entà qu'ua causa pogue èster. 3 Forma fisica.

conductor, -a *n. m./f.* Persona qu'amie un veïcul (coche, camion, autobús, etc.).

conéisher *v. tr.* 1 Saber. Der aute costat deth Pònt de Rei tanben en diden *conéiguer*. 2 Auer relacion damb quauquarrés.

confirmar *v. tr.* Assegurar, certificar, assolidar.

confitura *n. f.* Doç de consistència pastosa hèt damb frutes cuetes e estrissades e sucre.

conflicte *n. m.* Peleja, oposicion, guèrra.

conilh, -a *n. m./f.* Mamifèr remosigaire, domètge o sauvatge, criat pera sua carn.

conjuntament *adv.* Ath madeish temps, amassa, simultaneament, ath viatge.

connectar *v. tr.* 1 Establir un contacte: electronic, telefonic, internet.... 2 Establir relacion. 3 Méter en comunicacion.

conquista *n. f.* 1 Dominacion. 2 Presa de poder. 3 Accion e efècte de conquistar.

conquistar *v. tr.* Somèter pera fôrça des armes. Guanhar, subjugar, véncer.

conselh *n. m.* 1 Punt d'enguarda dat, recomanacion. 2 Organisme. 3 Assemblada en deliberacion.

Conselh *n. m.* Organisme de govèrn de-
ra Val d'Aran. Conselh Generau d'Aran.

consequència *n. f.* 1 Hèt que resulte de un aute anterior, resultat d'ua accion. 2 Coerència.

consèrva *n. f.* Aliment premanit que se met laguens d'un pòt de vèire o en un salèr de hèrblanc de forma que se mantengue en bon estat pendent plan de temps.

conservar *v. tr.* Mantier quauquarrés o quauquarren e préner suenh dera sua permanència.

considerar *v. tr.* 1 Veir, avalorar, ua situacion. 2 Auer ua opinion.

constitucion *n. f.* 1 Accion de formar un amàs. 2 Composicion, elaboracion. 3 Tèxte fundamentau qu'establís es règles d'organizacion d'un estat.

constituïr *v. tr.* Compausar, organizar, formar, èster.

contacte *n. m.* 1 Proximitat entre dues o mès causes de manèra que se tòquen entre eres. 2 Tracte o relacion entre dues o mès persones.

content, -a *adj. m./f.* Que non desire arren mèr de çò qu'a. Satisfèt.

contèsta *n. f.* Tot aquerò que se ditz quan se respon a ua pregunta, carta, etc. Sin.: *responsa*.

continent *n. m.* 1 Cada ua des grans extensions de tèrra separades pes oceans. 2 Depòsit que content liquids o causes.

continuament *adv.* 1 D'ua manèra continua. 2 Accion de continuar.

continuar *v. tr./intr.* 1 Seguir damb çò començat, perlongar. Sin.: *contunhar*. 2 Durar, demorar, restar.

contra *prep.* 1 En oposicion a. 2 A tocar de.

contrari, -ària *adj. m./f.* 1 Persona o causa que se mòstre completament diferenta a ua auta, en aute extrèm. 2 Antonim.

contròtle *n. m.* 1 Verificacion, inspeccion. 2 Pròva, examen.

contunhar *v. tr./intr.* 1 Seguir entà deuant. Sin.: *continuar*. 2 Durar, estener-se sense talhar-se.

convèrsa *n. f.* Accion de conversar entre dues o mès persones. Conversacion.

convidar *v. tr.* Pregar, demanar a quauquarrés d'acompanhar-mos en ua hèsta, taulejada, espectacle.

convier *v. tr.* 1 Èster util o avient entà quauquarren concrèt. 2 Concludir, barrar un acòrd o convengut. 3 Èster d'un madeish vejaire o opinion.

còp *n. m.* 1 Trobada violenta d'un còs contra un aute. Truc, patac. 2 Moment de referéncia temporau.

còp de pè *loc. adv.* Patac hèt damb eth pè.

còp de punh *loc. adv.* Patac hèt damb era man tancada (eth punh).

còp sec *loc. adv.* 1 Sense pensar-s'ac. 2 Bruscament. De patac. Tot en un còp.

copa *n. f.* 1 Veire qu'a un pè. 2 Prèmi que se concedís en quauques competicions esportives. 3 Tipe de chapèu.

coquilhon *n. m.* Doç hèt damb haria, lèit e ueus que se trabalhe damb es dits e qu'ei trincadís.

còr *n. m.* 1 Muscle qu'assegure era circulacion dera sang. 2 Coratge. 3 Bondat, amor, sentiment.

corbata, *n. f.* Pèça de vestir que bères persones, sustot òmes, pòrten com ornament, ei ua banda de ròba que s'estaque damb un nut especiau en còth e penge sus eth piech. Sin.: *cravata*.

corbir *v. tr.* Caperar. Sin.: *curbir*.

còrda *n. f.* Amàs de hius junhuts es uns damb es auti de manèra que formen ua tira longa e fòrta que servís entà estacar.

coret *n. m.* 1 Part deth còs que junh eth cap damb eth tronc. Sin.: *còth*. 2 Eleva-

cion de terren menor qu'era montanha. 3 Pòrt petit.

còrna *n. f.* Perlongament ossificada e conica qu'an bèri animaues ena part frontau o laterau e per parells.

cornèr *n. m.* 1 Espaci que i a en angle de dues parets. 2 Lòc apartat e amagat.

corona *n. f.* 1 Objècte en forma d'arc o cercle hèt de flors, huelhes, metau, etc. que se met en cap d'ondrament. 2 Poder d'un sobeiran o es domenis que se trapen jós era sua sobeirania.

corrau *n. m.* Lòc barrat a on se i embarren diferents bèsties.

corredor, -a *n. m./f.* Persona que cor en quinsevolha modalitat de corsa.

correg *n. m.* 1 Cordeta generaument d'estructura tubulara hèta damb diferents capes retorçudes o trenades, de coton, lin, lan, etc. 2 Banda generaument de cuer que servís entà sarrar quauquarren. Sin.: *correjón*, *corregeta*.

corrent *n. m.* 1 Cors d'aigua. Moviment de traslacion continuat. 2 Moviment de cargues electricques resultant d'ua diferéncia de potenciau entre dus punts.

corrent, -a *adj. m./f.* 1 Usuai, abituai, ordinari. 2 Dit d'ua setmana, mes, an... actuau. 3 Non èster endarrerit enes pagaments. 4 Èster assabentat de çò que passe. 5 Generaument acceptat, admetut per usatge comun.

córrer *v. intr.* Botjar-se d'un lòc tà un aute de forma rapida, de sòrta que per un moment es pès non tòquen en tèrra entre un pas e eth següent.

corrèu *n. m.* Servicì qu'a coma foncion eth transpòrt e despartiment dera correspondéncia.

corrèus *n. m.* Organisme que s'encargue deth transpòrt e eth liurament de cartes e paquets manadi per ues persones entà d'autes.

corròp *n. m.* Amàs de persones o causes. Sin.: *grop*.

cors *n. m.* 1 Temps senhalat en cada an

tà assistir as leçons. 2 Tractat sus ua matèria explicada pendent un cèrt temps. 3 Corrent d'aigua. 4 Camin que hè ua causa que se botge d'ua manèra progressiva.

corsa *n. f.* Competicion entre diuèrsi corredors, que sagen d'arribar en prumèr lòc en un punt senhalat.

Corsega *n.* Collectivitat territoriala de França, situada ena Mediterranèa Occidentau deth sud d'Euròpa.

cort *n. f.* 1 Tribunau. 2 Lòc a on residís eth sobiran. 3 Govèrn deth sobiran. 4 Lòc tancat entà embarrar bestiar. 5 Organisme qu'a ath cargue er exercici dera jurisdiccion governativa, administrativa, legislativa e judiciau.

còs *n. m.* 1 Substància materiau. 2 Ensem des parts materiaus que compausen er organisme uman.

còser *v. tr.* Júnher dus o mès tròci de ròba, cuer, etc., per miei d'agulha e hiu.

cosin, -ia *n. m./f.* Hilh, -a d'un oncle o d'ua tia.

còsta *n. f.* 1 Part dera tèrra qu'ei tocant era mar o apròp dera mar. 2 Terren inclinat, qu'ei arribent.

costar *v. tr.* 1 Auer ua valor, un prètz. 2 Causar pena, dificultat, esfòrç.

costat *n. m.* 1 Part dreita o quèrra d'un còs. 2 Limit, endret.

costelha *n. f.* Uas deth torax.

costum *n. m.* Manèra d'actuar establida pera repeticion d'actes pariers.

costurèr, -a *n. m./f.* Persona que traballe en tot hèr vestits. Sin.: *sarte*.

cotèth *n. m.* Utís format per un mange e ua pèça de metau damb eth bòrd hilat que s'emplegue entà talhar es aliments. Sin.: *guinhauet*.

còth *n. m.* Part deth còs que junh eth cap damb eth tronc.

coton *n. m.* 1 Planta d'a on se trè era fibra de coton. 2 Tipe de tela elaborat dera planta deth madeish nòm. 3 Teishut esponjós de color blanc.

covard, -a *adj. m./f.* Persona que mòstre manca de valor deuant d'un perill, dificultat o dolor.

craba *n. f.* Mamifèr erbivòr, de coa cuerta e còrnes arquejades.

crabèr *n. m.* Pastor de crabes.

crabòt, -a *n. m./f.* Cria dera craba.

cramba *n. f.* Pèça d'ua casa, separada per parets des autes, entà dormi'i o entà un usatge personau o privat.

crambèr, -a *n. m./f.* En un bar, cafè, restaurant, etc. era persona que mètstre eth minjar e es begudes.

cravata *n. f.* Pèça de vestir que bères persones, sustot òmes, pòrten com ornament, ei ua banda de ròba que s'estaque damb un nut especiau en còth e penge sus eth piech. Sin.: *corvata*.

creacion *n. f.* 1 Invencion. 2 Accion de crear. 3 Òbra artistica.

crear *v. tr.* Endonviar, elaborar, establir, produsir, hèr, compausar.

creir *v. tr.* 1 Auer per certana ua causa. 2 Aubedir, escotar. Ex.: *Mainatge, as de creir a tà mair!*

créisher *v. tr./intr.* 1 Aumentar es còssi en nautada, estenuda o nombre. 2 Estèner, escampilhar. 3 Aumentar eth nivèu dera aigua d'un riu o dera mar.

cremar *v. tr.* Destrusir o consomir ua causa damb huec o damb calor.

crespèth *n. m.* Lamina plan fina de massa hèta damb haria, ueu e lèit, que se hè en ua padena e se ramplís de sucre, chicolate o confitura. Ei plan trende. Sin.: *pescajon, pastèra*.

creu *n. f.* Senhau o mèrca formada per dues rèctes que se crotzen en tot formar un angle rècte. Sin.: *crotz*.

cridar *v. tr./intr.* 1 Nomentar. Ex.: *Com te crides?* 2 Hèr crits. 3 Lheuar un clam.

crisi *n. f.* Situacion dificultosa.

cristian, -a *adj. m./f.* Qu'aperten ara religion de Crist.

crit *n. m.* Son lançat damb fòrça per ua persona o animau.

crompar *v. tr.* Recéber quauqua causa a cambi de sòs.

crospa *n. f.* **1** Capa que curbís eth tronc e es branques des arbes. **2** Part exteriora dura que capère quauqui fruts e d'alti aliments. **3** Capa dura que se forme sus era superfícia d'ua herida. **4** Capa exteriora que se forme quan se met dura ua causa umida o trenda.

crossader *n. m.* **1** Cagira damb pautes acabades en arcs que se pòt botjar entà deuant e entà darrèr. **2** Sèti que penge de dues còrdes o cadies estacades en ua barra e que servís entà anar entà deuant e entà darrèr. Sin.: *balançader*.

crossar *v. tr.* **1** Botjar d'un cant tar aute (un còs suspenut o un còs plegatiu qu'a un punt fixe), balancejar. **2** Cunherar. Ex.: *Cròssa eth mainatge que plore!*

crostet *n. m.* Extrem d'un pan. Sin.: *can-teth*.

crotz *n. f.* **1** Esturment de suplici entàs condemnats deth temps passat. **2** Objècte de pietat cristiana. **3** X, signe grafic. **4** Crotzament de carretères o camins.

crotzada *n. f.* Expedicion armada amada pera glèisa catolica romana contra ua auta religion.

crubador, -a *n. m./f.* Persona que se n'encuede de passar pes cases a crubar rebuts; persones qu'en ua botiga, en un autobús, etc. se n'encueden de crubar.

crubar *v. tr.* Percéber un era quantitat qu'un aute li deu.

cu *n. m.* **1** Era part de darrèr deth còs, eth finaü dera esquia. **2** Eth hons d'un recipient.

cubertar *v. tr.* **1** Méter eth tet o losat en bastiment. **2** Caperar, curbir es cubertaders d'un libre, quadèrn, etc. damb papèr, plastic, etc. entà salvar-se en bon estat.

cueisha *n. f.* Part dera cama entre eth tronc e eth jolh.

cuélher *v. tr.* **1** Préner quauquarren qu'ei en solèr. **2** Amassar es fruts dera tèrra.

Ex.: *Anar a cuélher truhes*. **3** Préner. Ex.: *Cuelhec eth camin deth miei*. *Cuelh eth vrespalh!*

cuelheta *n. f.* Accion d'arremassar es fruts dera tèrra.

cuèr *n. m.* Pèth d'animaü adobada e premanida entà desparièrs usatges.

cuert, -a *adj. m./f.* Qu'a pòga longada, extension o durada.

culhèra *n. f.* Cubèrt qu'ei format per un mange acabat en ua part ovalada e copuda que s'emplegue entà minjar es aliments trends o liquids.

culminant, -a *adj. m./f.* **1** Superior, subergessent, principau. **2** Era part mèns nauta d'ua montanha, bastiment...

culpa *n. f.* Falta mèns o mens grèu cometuda voluntàriament. Sin.: *tòrt*.

cultura *n. f.* **1** Formacion, educacion d'ua persona o grop. **2** Amàs des valors artistiques e intellectuaus d'ua societat.

culturau *adj. m./f.* En relacion ara cultura.

cunhat, -ada *n. m./f.* Òme o hemna d'un frair o d'ua fraia der òme o dera hemna.

cunhèra *n. f.* Lhet d'un mainatge petit.

curiós, -osa *adj. m./f.* **1** Qu'a interès per conéisher ua causa o es causes en generau. **2** Que se considèra interessant pr'amor qu'ei originau, estranh o pòc coneishut.

d'acòrd *loc. adv.* **1** Conforme. **2** Acceptacion d'un hèt.

d'aué en ueit *loc. adv.* A compdar d'ara en ueit dies.

d'açò *loc. adv.* D'aguestes causes.

d'alavetz enlà *loc. adv.* A compdar d'aqueth moment.

d'ara enlà *loc. adv.* A compdar d'aguest moment.

d'aué enlà *loc. adv.* A compdar deth dia d'aué.

d'ora *loc. adv.* Lèu.

dable, -bla *adj. m./f.* Qu'ei avient entà ua finalitat.

damb *prep.* Preposicion entà marcar ua

situacion comuna, eth mejan, eth contacte, er esturment o er acompanhament.

dançar *v. tr./intr.* Executar, solet o acompanhant de d'audi, ua seguida de passi, guimbets e moviments, ath compàs d'ua musica. Sin.: *barar*.

dar *v. tr.* Aufrir.

darrèr *adv.* Part posterior d'ua causa.

darrèr de *loc. adv.* Ara fin de tot. En acabar.

darrèr, -a *adj. m./f.* Partida posteriora.

data *n. f.* 1 Dia precis. 2 Indicacion deth temps e soent deth lòc a on se hè quauquarren.

datar *v. tr.* 1 Definir ua data. 2 Existir des d'un moment dat.

daurir *v. tr.* 1 Trèir o desseparar er empediment entà entrar o gèsser, entà trèir o méter. 2 Hèr córrer un flastièth, borrolh, flisquet, clauadura o pan. 3 Balhar començament a ua causa. Ex.: *Es brotons des flors se daurissen*. 4 Méter (un establiment) ath servici deth public. Ex.: *Aué dauriram entàs ueit*.

davantèr, -a *n. m./f.* 1 Çò qu'ei ena part anteriora d'ua causa. 2 En bèri jòcs jogadors que son en prumèra linha.

de *prep.* 1 Indique origina, provenença, punt de partença, apartiença o possession, matèria, contengut, mestièr, causa, datacion, etc.

de *n. f.* Nòm dera cinquau letra der alfabet.

de bocadents *loc. adv.* Quèir entà deuant.

de cap tà *loc. prep.* En direccion tà un lòc.

de costum *loc. adv.* Normalament. Sin.: *d'abituda*.

de land en land *loc. adv.* Complètament dubèrt.

de mès en mès *loc. adv.* En progression creishenta.

de prèssa *loc. adv.* Rapidament.

de tant en tant *loc. adv.* Quan es causes non se hèn ara seguida.

de tira *loc. adv.* Tot seguit.

debanar *v. tr.* Des·hèir ua madèisha. Desplegar. Des·hèir çò qu'ère enrotlat. Desvolopar.

deçà *adv.* Aciu. Mès apròp d'aciú.

decidir *v. tr.* Préner ua resolucion.

defèner *v. tr.* Ajudar bèth un qu'ei atacat. Emparar, protegir.

defensa *n. f.* Accion de protegir.

definir *v. tr.* Determinar, descriuer, precisar, es caractèrs de bèra causa.

degun *pron.* Cap de persona. Sin.: *arrés*.

dehòra *adv.* En exterior.

dehòra de *loc. prep.* En exterior de.

deishar *v. tr.* Cessar de. Abandonar. Renonciar. Non continuar.

dejós *adv.* Ena part inferiora.

dejós de *loc. adv.* Per baish.

dejós de *loc. prep.* Ena part inferiora de.

delà *adv.* Mès luenh d'aquí.

delàger *adv.* Eth dia abans d'ager.

delàger de sers *loc. adv.* Eth dia abans d'ager pera net.

delànet *adv.* Ager pera net.

deluns *n. m.* Prumèr dia dera setmana.

deman *adv.* Eth dia que seguís ath dia present.

demanar *v. tr.* 1 Pausar ua quèstion. 2 Expressir eth desir d'obtier quauquarren.

demorar *v. tr.* 1 Auer confiança, creir que se harà realitat aquerò que se desira. 2 Estar en un lòc enquia qu'arriba quauquarrés o que devengue aquerò qu'a botjat a està'i. 3 Viuer.

dempús *adv.* A compdar d'un determinat moment passat.

dens, -a *adj. m./f.* Compacte, espés.

dent *n. m.* Formacion solida plaçada ena boca entà mastolhar.

departament *n. m.* Division o unitat administrativa.

depéner *v. tr.* Èster subordinat o sometut a bèth un o condicionat per bèra causa.

deputat, -ada *n. m./f.* Persona nomenada per eleccion coma representant d'ua cramba legislativa, nacionau, regionau o provinciau.

des de *loc. prep.* A compdar d'aquiu. Dera casa de. Ex.: *Çò des de...*

des-hèir *v. tr.* 1 Suprimir çò qu'a estat hèt. 2 Desbastir, desmontar. 3 Trincar.

desbastir *v. tr.* Des-hèir, esbauçar, hèr quèir.

desbotoar *v. tr.* Descordar es botons (d'un tricòt, justet, etc). Sin.: *desbotonar*.

desbrembar *v. tr.* Pèrder eth rebrembe o memòria d'ua causa.

desbrembe *n. m.* Efècte de desbrembar; sense memòria.

descans *n. m.* Accion de descansar, de posar-se. Sin.: *pòsa*.

descaperar *v. tr.* 1 Trèir eth caperader (d'un vaishèth). 2 Trèir era ròba o part d'era que capère quauquarrés o quauquarren.

descauç, -a *adj. m./f.* Que non ei pas cauçat.

desconéisher *v. tr.* Non reconéisher.

descripcion *n. f.* Accion e efècte de descriuer.

descriuer *v. tr.* Representar per mejan deth lenguatge, orau o escrit, en tot referir es diferents parts, qualitats, circumstàncies.

descuet *n. m.* Manca de suenh, error causat per ua mancança dera atencion.

descurbir *v. tr.* 1 Arrestar, hèr cessar d'èster curbit, descaperar. 2 Auer coneisshement abans qu'arrés d'ua causa, o auer vedença d'ua causa. 3 Hèr conéisher, revelar.

deseme *n. m.* Dotzau e darrèr mes der an. Auent.

desencusar *v. tr.* Balhar rasons o pròves que demòstren qu'eth tòrt (de quauquarrés) proviege de un aute o hèr evident a era manca de mala intencionalitat.

designar *v. tr.* 1 Nomentar. 2 Hèr a remercar bèra persona o bèra causa. 3 Destinar quauquarrés entà un cargue.

desirar *v. tr.* Senter-se quauquarrés atirat (per quauquarrés o quauquarren) en quath punt de voler possedir-lo o auer-lo.

desorde *n. m.* Manca d'orde, confusion.

despartir *v. tr.* 1 Hèr parts de quauquarren en tot balhar a cada un era part que li aperten. Despartir uns beneficis. 2 Dividir (ua causa) en tot balhar-ne part a d'auti, en tot préner cada un era sua part; recéber, tier, possedir, en comun. Ex.: *Mingen e beuen çò qu'auien de despartir damb es praubi*.

despéner *v. tr.* Hèr a servir es sòs entà crompar o entà obtier bèra causa.

despiantar *v. tr.* Des-hèir eth pientat.

despolhar *v. tr.* Trèir (a quauqua persona o causa) aquerò que la capère, especiaument eth vestiment.

desseparar *v. tr.* Hèr enlà ua persona o causa deth contacte o deth cant de ua auta.

dessús *adv.* En posicion mès nauta damb respècte a ua auta causa.

dessús de *loc. adv.* Per naut de tot.

destacar *v. tr.* Deishar d'anar aquerò qu'ei estacat.

destinar *v. tr.* 1 Fixar era destinacion. 2 Ordenar, senhalar o determinar bèth un o bèra causa tà bèra finalitat o efècte.

destruccion *n. f.* Accion e efècte de destruir.

destruïr *v. tr.* Esbricalhar, demolir, arroinar bèra causa o ocasionar-li un gran mau.

desvelhar *v. tr.* 1 Copar o interrómper eth sòn de quauquarrés que dromís. En Luishon en diden *desvrelhar*. 2 Ahiscar quauque desir.

desvelhat, -ada *adj. m./f.* Qualitat d'auer agilitat mentau e capacitat de relacion damb eth mon que l'entornege.

desvolopament *n. m.* 1 Accion de desvolopar. Hèt de desvolopar-se. 2 Afortiment des capacitats.

desvolopar *v. tr.* Hèr a passar per diferents estats successius, cada viatge mès perfectè, mès complexe. Evolucionar.

determinar *v. tr.* Amiar a conclusion, o a resultat definitiu, o préner ua determinacion definitiva.

deth, dera *art. m./f.* Contraccion dera preposicion *de*, e er article *eth*. Indique origina o procedéncia. Possession o pertenença.

dètz *n. m.* 1 Eth nombre dètz. 2 Nau mès un.

detzau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro dètz en ua seria.

detzea *n. f.* 1 Conjunt de dètz unitats. 2 Era que hè dètz en ua seriacion.

deuant *prep.* 1 Ena part anteriora. 2 Mèrque era situacion d'un objècte per çò que hè a un aute.

dèuer *v. tr.* 1 Èster en deute. Sin.: *déver*. 2 Èster en obligacion morau.

devertir *v. tr.* Hèr a passar eth temps d'ua manèra entretenguda e agradiva.

dia *n. m.* Temps qu'era tèrra emplegue tà hèr ua virada ath tòrn deth sòn èish: 24 ores.

diari *n. m.* 1 Publicacion que ges cada dia. 2 Libre qu'en eth ua persona escriu hèts o pensaments intims.

diboishar *v. tr.* Traçar damb eth gredon, era pluma, eth pincèu, etc., sus ua superfícia era imatge (d'un còs), era siloeta des figures (d'ua pintura) o es termiaris (d'ua causa a bastir).

díder *v. tr.* Expressir-se oraument.

diferéncia *n. f.* 1 Manca de semblança en qualitat o quantitat entre dues persones o dues causes. 2 Residú d'ua rèsta. 3 Non avier-se en ua causa.

diferent, -a *adj. m./f.* Que presente diferéncias. Desparièr.

difícil *adj. m./f.* 1 Causa que non se pòt hèr, compréner o arténher sense emplegar fòrça abitudes, intelligéncia o esfòrc. 2 Que non ei pas probable que passe. Sin.: *de mau hèr, malaisit*.

digitau *adj. m./f.* Que actue damb numèros expressat damb digits.

dijaus *n. m.* Quatau dia dera setmana.

dijaus de sers *loc. adv.* Ser deth dia que se nomete.

dilhèu *adv.* Indique possibilitat o dobeste.

dimars *n. m.* Dusau dia dera setmana.

dimenge *n. m.* Setau dia dera setmana.

dimenge de maitins *loc. adv.* Maitin deth dia que se nomete.

dimèrcles *n. m.* Tresau dia dera setmana. En occitan tanben en diden *dimèrcres*.

dinar *n. m.* Aliment principau que se pren tà meddia.

dinastia *n. f.* Seguida de sobirans d'ua madeisha familha que retien eth poder o era influéncia politica, economica, etc.

direccion *n. f.* 1 Cargue, foncion de director. 2 Accion de dirigir.

dirècte, -a *adj. m./f.* 1 Que non se'n ges deth sòn camin o direccion. 2 Que non s'arture en sòn recorrut d'un lòc a un aute. 3 Que se hè sense intervencion d'arren e d'arrés, sonque damb es persones interessades.

director, -tritz *adj. m./f.* Que dirigís ua organizacion, ua empresa, etc.

director, -tritz *n. m./f.* Persona que govèrne, guide o mane a un grop de persones o a ua organizacion, per exemple, ua empresa, ua agropacion artistica, un espectacle, etc.

dirigir *v. tr.* 1 Exercir era autoritat de governar. 2 Hèr anar bèth un o bèra causa en un sens.

dissabte *n. m.* Siesau dia dera setmana.

distància *n. f.* 1 Espaci o temps que i a entre dues causes o dus eveniments. 2 Diferéncia grana o importanta entre dues persones o causes.

distincion *n. f.* Aunor. Prerrogativa. Accion o resultat de distinguir.

distrèir *v. tr.* Hèr enlà era atencion d'aquerò a qué s'aplique o s'aurie d'aplicar.

dit *n. m.* Cada ua des cinc perlongacions en qué acaben es mans e es pès.

Diu *n. m.* 1 Èster suprèm qu'enes religions monoteïstes ei considerat creador der univèrs. Sin.: *Dieu* (forma majoritària en Occitània). 2 Divinitat pagana.

diuendres *n. m.* Cincau dia dera setmana.

diuèrs, -a *adj. m./f.* 1 Que presente dife-
rències. 2 Mès d'un, ua.

division *n. f.* 1 Operacion matematica en-
tà trobar eth quocient entre dus nom-
bres. 2 Grana unitat d'ua armada. 3 Part
d'un tot.

doana *n. f.* Burèu public, normaument
plaçat ena termièra d'un país, a on se
contròtle eth comèrç e eth trafic de vi-
atgèrs entre païsi.

doanèr *n. m.* Persona que trabalhe ena
doana.

doble *adj. e n., m./f.* 1 Igual a dus viatges
ua magnitud balhada. 2 Persona fòrça
semblanta a ua auta. 3 Còpia, duplicacion.

doç, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a un gust parièr ath
deth sucre. 2 Que produsís ua impressi-
on o ua sensacion agradiva, de plaser.
3 Suau.

doçament *adv.* damb suavitat, a plaser.

docha *n. f.* 1 Rag d'aigua que ven peth
dessús entà lauar-se tot eth còs. 2 Banh
prenut per miei d'ua docha. 3 Cabina o
aparelh entà dochar-se.

doctor, -a *n. m./f.* 1 Persona qu'a hèt es
estudis de doctorat e a arthenhut eth
grad academic mès naut dera universi-
tat. 2 Mètge o metgessa (colloquiau).

doctrina *n. f.* Amàs d'idèes defenudes
per un grop politic, religiós, etc.

document *n. m.* 1 Escrit qu'illustre sus
hèts istorics. 2 Escrit que da fe de quau-
quarren.

dolent, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a tendència
a hèr eth mau o a pensar mau. 2 Que
se pòrte mau o que còste problèmes.
3 Qu'ei molèst e desagradu as sentits.

dolor *n. f.* 1 Sensacion molèsta e desa-
gradiva. 2 Sentiment de pena, tristot, etc.

domeni *n. m.* 1 Poder qu'a ua persona tà
dispausar de tot aquerò qu'ei sòn. Propri-
etat. 2 Camp d'activitat, de recèrca.
3 Ensem deth saber que pren part d'un
art, d'ua sciència.

dominar *v. tr.* Exercir un poder sus quau-
quarren o sus bèth un.

don *n. m.* 1 Accion de dar. 2 Gràcia es-
peciau o abilitat entà hèr quauquarren.
3 Antic tractament de respècte.

donc *conj.* Introdusís ua frasa que seguís
aqerò precedent. Sin.: *donques*.

donques *conj.* Introdusís ua frasa que se-
guís aquerò precedent. Sin.: *donc*.

dormir *v. intr.* Èster, ua persona o un
animau, en un estat de pòsa inconsci-
ent qu'en eth se pèrd era sensibilitat e
d'outes foncions vitaus pendent un cèrt
temps. Sin.: *dromir*.

dotzau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc nu-
mèro 12 en ua seria.

dotze *n. m.* Onze mès un.

dotzena *n. f.* 1 Amàs de dotze unitats.
2 Era que hè dotze.

drapèu *n. m.* Pèça de ròba de colors que
s'emplegue coma insígnia. Sin.: *bandèra*.

dret, -a *n. e adj., m./f.* 1 Corròp des règles
establides pera lei. 2 Legitimitat. 3 Qu'ei
rècte. 4 Contrari de quèr, quèrra.

dubertura *n. f.* 1 Trauc o espaci en ua super-
fícia. 2 Accion de daurir o de destapar.

dur, -a *adj. m./f.* 1 Causa qu'aufrís gra-
na resistència a èster ralhath, penetrat,
deformat o talhat; aspre, desagradu o
que non a suavitat. 2 Persona qu'ei fòr-
ta, resistentata ath trabalh, fatiga o malurs;
insensibla, severa o plan rigorosa.

durant *prep.* Ath long de, pendent.

durar *v. intr.* 1 Existir o desvelopar-se
ua causa pendent un periòde de temps.
2 Mantier-se o conservar-se es qualitats
d'ua causa.

dus, dues *n. m./f.* Un mès un.

dusau *adj.* 1 Eth que seguís immediata-
ment ath primèr. 2 Lòc d'ua seria plaçat
entre eth primèr e eth tresau.

e *conj., nòm* 1 Conjuncion copulativa
qu'enlace dus tèrmes en ua proposici-
on. 2 Siesau letra der alfabet.

e tant qu'òc *loc. adv.* 1 Qu'ei vertat. 2 J'ac
creigui.

economia *n. f.* 1 Sciència des escambis
comerciaus. 2 Estauvi.

economic, -a *adj. m./f.* 1 En relacion ara economia. 2 De bon prètz.

ectara *n. f.* Mesura de superfícia equivalenta a un quarrat de 100 mètres de costat (10.000 m carrats).

edat *n. f.* 1 Periòde dera istòria. 2 Temps passat pes persones des deth sòn neishement.

edicion *n. f.* Publicacion d'ua òbra escrita.

èfa *n. f.* Setau letra der alfabet.

egalament *adv.* D'ua manèra egal.

Egipte *n.* Estat dera Africa Nòrd-Orientau, qu'era sua capitau ei Eth Caire.

ègua *n. f.* Femelha deth shivau. Sin.: *ca-vala*.

èish *n. m.* 1 Barra que trauèsse un còs giratòri e li servís de sosten en moviment. 2 Idèa fundamentau.

eishordar *v. tr.* Non deishar a quauquar-rés tranquil. Amolar, emmerdar.

eleccion *n. f.* 1 Accion e efècte d'elegir. Trigar. 2 Emission de vòts entà designar cargues politics, sindicaus...

electric, -a *adj. m./f.* Que foncione damb era ajuda dera electricitat.

electricitat *n. f.* 1 Energia que se produ-sís perque ena matèria i a cargues electriques positiues e negatiues que normaument se neutralizen. 2 Part dera fisica qu'estúdie es fenomèns electricics.

elegant, -a *adj. m./f.* 1 Persona que vestís ben e qu'actue e parle damb naturalitat e distincion. 2 Objècte qu'ei de qualitat, ei ben hèt e de bon gust. 3 Lòc de categoria, ben decorat e damb uns clients distinguidi.

elegir *v. tr.* Escuélher per votacion.

element *n. m.* 1 Part d'un tot. 2 Entitat quimica. Es quate elements: aigua, aire, huec, tèrra.

elear *v. tr.* Lheuar, mòir tà naut. Enlà deth Pònt de Rei tanben diden *eslheuar*.

eliça *n. f.* Pèça formada per dues o mès paletes que viren ath torn d'un èish e hèn botjar quauqui batèus, avions e elicoptèrs.

elicoptèr *n. m.* Veïcul que vòle e que s'enlaire e aterris en verticau e pòt arturar-se en aire pr'amor d'ua grana eliça qu'a ath dessús deth tet e que vire botjada per un motor.

embarràs *n. m.* Causa qu'empedis eth benèster o tranquillitat. Sin.: *molèstia, trebuc*.

embelinaire, -a *n. m./f.* Persona que hè embelinaments. Èster imaginari damb un poder sobrenaturau o que se vau de poders ocults, arts magiques, ajuda de cèrtes formules, etc.

embrembar-se *v. pron.* Hèr vier tara memòria quauquarren.

empedir *v. tr.* Hèr qu'ua activitat o un procès sigue dificil o impossible de realizar.

empereire, -airitz *n. m./f.* Sobiran d'un empèri.

empèri *n. m.* Corròp de territòris governats per un empereire.

empregar *v. tr.* 1 Utilizar, ocupar. 2 Dar trabalh remunerat a bèth un.

emplegat, -ada *n. m./f.* Persona que trabalhe damb un salari en ua botiga, empresa, administracion publica, etc.

emplir *v. tr.* Tier sancerament un lòc uet. Sin.: *aumplir*.

empodoant, -a *adj. m./f.* Que conten podom (substància que provòque trans-torns grèus o era mòrt quan ei introdu-sida en còs).

emportar *v. pron.* Portar (quauquarren) damb un madeish.

empossada *n. f.* Patac fòrt que se da entà botjar a quauquar-rés o quauquarren.

empossar *v. tr.* Hèr pression peth dar-rèr a ua causa o quauquar-rés entà botjàc.

en *prep.* 1 Preposicion que mèrque er endrèt a on se tròbe o passe. 2 Introdu-sís eth gerondui. Ex.: *Sò en Vielha. Arribèren en Tolosa. Ei en casa. Ac a hèt en ua ora. Ei partit en tot córrer.*

en chò de loc. *prep.* En casa de.

en lòc de *loc. prep.* En torn de.

en miei *loc. prep.* Barrejat damb. Ena mitat de.

en moment de *loc. prep.* Ena ocasion de terminada.

en quinsevolh moment *loc. adv.* En moment que sigue.

en sòrta de *loc. prep.* 1 De manèra que. 2 En lòc de.

en tant que *loc. conj.* Ena mesura que.

en torn de *loc. prep.* En lòc de ua auta causa.

en tot que *loc. conj.* Ath temps que; mentretant que; tant que.

en ua bohada *loc. adv.* 1 De patac. 2 En un moment.

en un virament de uelhs *loc. adv.* 1 En un moment. 2 Fòrça de prèssa. 3 Tot en un còp.

en vertat *loc. adv.* Segontes era vertat. Reament.

encara *adv.* 1 Mèrque era persistència d'ua situacion. 2 Mèrque ua idèa de repeticion.

encara que *loc. adv.* Maugrat que. A despiet de.

encargat, -ada *n. m./f.* Persona que coordine e contròtle eth trabalh que se hè.

enciarn *n. m.* Minjar heired compausat per bricalhs de desparières ortalècies: leituga, tomata o ceba, que s'acompanhe d'òli, vinagre e sau.

encomanar *v. tr.* Transmèter ua malautia o costum per contacte.

endonviar *v. tr.* 1 Predíder eth pervier o descurbir çò qu'ei amagat, per miei d'auguris o sortilègis. 2 Deschifrar, esclarir un enigma.

endonvieta *n. f.* Frasa o vèrs qu'embarren un enigma que s'a de descurbir.

endralhar *v. tr.* 1 Méter sus eth camin. 2 Hèr botjar entà un endret o punt o fin determinat, dirigir.

endravament *n. m.* Barrejada, complicacion, problèma, situacion dificila.

endret *n. m.* 1 Lòc determinat plaçat lauguens d'un espaci mès gran.

enemic, -ga *n. m./f.* Qu'ei contrari a quauquarrés, persona que non ei amiga de ua auta.

energia *n. f.* 1 Capacitat entà realizar un trabalh damb seguretat. 2 Potència activa d'un organisme, capacitat d'obrar, de produsir un efècte.

enfin *adv.* Totun, fin finau, entà acabar.

engenhair, -a *n. m./f.* Persona damb coneishements scientifics, qu'a eth mestier d'endonviar o dessenhar carretères, pònts, etc.

engrassir *v. tr.* Balhar fòrça minjar (a quauquarrés o quauque animau) entà hèr-se gròs.

enguan *adv.* Agust an.

enguarda *n. f.* Vista, vision.

engüejar-se *v. pron.* Trapar engüeg, malenconia.

engulhar *v. tr.* Passar eth hiu peth trauc dera agulha.

enjós *adv. e prep.* Ena part inferiora.

enlà *adv.* En aqueth lòc, especiaument quan se tracte d'un lòc qu'ei luenh.

enlòc *adv.* 1 En cap de costat. 2 En cap de lòc.

enlòrdir *v. tr.* Embéuer o curbir de lordèra, taques, povàs, grèish, etc.

enlumenar *v. tr.* 1 Hèr claror. 2 Méter, hincar, botar lums en quauque lòc. 3 Hèr claror damb lum artificial, hèr lum.

enlumenat *n. m.* Corròp de lums que trobam enes pòbles, ciutats, etc.

enquia *prep.* Mèrque eth tèrme, limit, espaciu e temporau. I an dièrses variants: denquia, dequia, entiò...

enquia deman *loc. adv.* Expression qu'expriem adiu.

enquia que *loc. conj.* Entà indicar eth limit de temps o d'espaci.

ensem *n. m.* Amàs de persones o de causes que formen un tot es ues damb es ues.

ensenhar *v. tr.* 1 Comunicar coneishements, abilitats, idies o experiències a ua persona damb era intencion de qué

les aprenque. **2** Mostrar ua causa ara vista de quauqu'un.

ensús *adv.* Ena part superiora.

entà *prep.* Exprèsse era direccion deth moviment. Veir *tà*.

entà baish *loc. adv.* En direccion tara part baisha.

entà deman *loc. adv.* Expression qu'exprimís finalitat temporau.

entà naut *loc. adv.* En direccion tara part nauta.

entecanit, -ida *adj. m./f.* **1** Qu'a pòga fòrça o resisténcia. **2** Qu'a pòc caractèr.

enténer *v. tr.* **1** Percéber es sons, sènter, escotar. Ex.: *Entenes es mainatges que hèn ara pilòta dehòra?* **2** Compréner.

enterrament *n. m.* Accion de balhar sepultura as mòrts.

entorn *n. m.* Çò que se tròbe ath torn.

entornejar *v. tr.* Plaçar ath torn; èster ar entorn.

entortilhar *v. tr.* Tòrcer en redon quauqua causa; meter-la en forma de tortilh.

entrada *n. f.* **1** Espaci per a on s'entre en un lòc. **2** Accion d'entrar en bèth lòc. **3** Bilhet d'accès.

entrar *v. intr.* **1** Passar de dehòra entà laguens. **2** Començar ua activitat. Encaishar, calar, introdusir.

entre *prep.* **1** En miei de dues o mès causes. **2** Temps o espaci que dessepare dus moments.

enveja *n. f.* Ganes d'auer quauquarren qu'an d'outes persones; òdi, ràbia que se sent contra quauquarrés qu'a quauquarren que nosati non auem.

envèrs *n. m.* Veir *revèrs*.

enviar *v. tr.* Encaminar, manar.

epòca *n. f.* Periòde determinat dera istòria.

equipa *n. m.* **1** Amàs de causes de besonh entà poder realizar ua activitat, espòrt, mestier. **2** Grop de persones que s'an amassat entà realizar ua activitat determinada, com practicar un espòrt.

equivocacion *n. f.* Error, causa mau hèta sense voler.

era *art. e pron., f.* **1** Indique ua causa determinada e coneishuda. **2** Pronòm personau de tresau persona.

èrba *n. f.* Planta, soent de mida petita, que non a tronc ne cama dura e que creish ena natura sense que la cultiven.

eres *pron. e art., f.* **1** Pronòm personau de tresau persona deth plurau. **2** Indique ua causa determinada e coneishuda.

eretatge *n. m.* Conjunt d'obligacions, drets e bens que se transmeten ar ereu.

ereu, -a *n. m./f.* Aqueth tà on va tota era eréncia. Persona que recep ua eréncia.

eri *pron. m.* **1** Pronòm personau de tresau persona deth plurau. **2** Indique ua causa determinada e coneishuda.

erós, -osa *adj. m./f.* **1** Que sent o qu'a un estat d'ànim deth quau se trape satisfèt o content. **2** Qu'ocasiona felicitat.

erosament *adv.* D'ua manèra erosa.

èrra *n. f.* Dètz-e-nau letra der alfabet.

eruga *n. f.* Larva d'insèctes lepidoptèrs que s'alimente de vegetaus. Sin.: *canilha*.

es *art. m./f.* Indique mès d'ua causa determinada e coneishuda.

esbauçar *v. tr.* Hèr quèir, desbastir, desmolir. En Luishon diden *embauçar*.

escala *n. f.* Estructura inclinada, formada per ua seguida de gradons que permet pujar e baishar caminant d'un en aute.

escampaire, -a *n. m./f.* Persona qu'a per mestier escampar es carrèrs.

escampar *v. tr.* Netejar eth solèr damb ua escampa, grèra, escampilh o baleja.

escancariar *v. tr.* Dider, a quauquarrés, ena cara es sòns defèctes o fautes, etc.

escandir *v. tr.* **1** Amortar. **2** Hèr qu'ua causa s'arture d'èster o se n'acabe era provision.

escara *n. f.* Frut deth noguèr/escarèr; quan ei madur ei un frut sec de casquelh dur e arropit, format per dues mitats e eth seme tanben arropit en sòn interior. Eth seme ei minjadís. Sin.: *nòde*.

escarrabilhat, -ada *adj. m./f.* Persona intelligent e rapida entà compréner e que sap aprofitar aguestes qualitats.

escarrar *v. tr.* Heiregar damb fôrça.

escauhar *v. tr.* Hèr créisher era temperatura d'un còs.

escòla *n. f.* **1** Establiment d'ensenhament. **2** Grop d'artistes o professionaus que compartissen ua percepcion der art o dera profession.

escolan, -a *n. m./f.* **1** Persona que recep ensenhament e estúdie en un centre academic. **2** Persona, especiaument mainatge, qu'ajude a mossen ena missa.

escopeta *n. f.* Arma de huec qu'a un o dus canons montats en ua pèça de husta a on ei era destenda entà disparar; servís entara caça.

escotar *v. tr.* **1** Hèr aurelha, tà enténer quauquarrés que parle, o un son, bronit, etc. **2** Hèr atencion ad aquerò que ditz un aute.

escriuer *v. tr./intr.* Traçar caractèrs grafics entà transcriuer es sons deth lenguatge.

escriván, -a *n. m./f.* Autor d'ua òbra literària.

escuélher *v. tr.* Alistar, causir, trigar.

escur, -a *adj. m./f.* Desprovedit o mancat de lum o claror.

escut *n. m.* **1** Arma defensiva. Pèça de metau, husta, etc. qu'anticament servie entà protegir eth còs der atac der enemic. **2** Moneda anciana. **3** Pèça damb diboisshi e colors que represente ua equipa de fotbòl, ua ciutat, un país, etc.

esdegar *v. intr.* Gésser des problèmes o ahèrs.

esdegat, -ada *adj. m./f.* Persona que se'n da compde de çò que passarà.

esdejoar *n. m.* Prumèr minjar deth dia, que se pren peth maitin en lheuar-se.

esdejoar *v. intr.* Préner er esdejoar. Hèr eth prumèr minjar abans deth dinar.

esfaçar *v. tr.* Hèr desaparéisher de quau-

qua faizon aquerò qu'ei escrit, diboishat, etc.

esfòrc *n. m.* Mobilizacion voluntària des fòrces fisiques, intellectuaus o moraus, entà véncer ua resisténcia, superar un obstacle.

esguitlar *v. tr.* Anar-se-li'n a quauquarrés es pès en meter-les sus ua superfície mòja, greishosa, damb gèu, etc. Sin.: *eslissar*.

eslissadera *n. f.* Pèça acclinada de husta, metau, etc. per a on es mainatges baishen seiguts en tot eslissar-se.

esmolinar *v. tr.* Des·hèir, enroïnar, esbauçar.

espaci *n. m.* **1** Que conten tot aquerò qu'existís. **2** Distància. **3** Durada.

espaciu *adj. m.* Der espaci.

espada *n. f.* Arma d'acer longa acabada en punta, que talhe fôrça; a ua empunhadura e se sauve laguens d'un estug.

expandir *v. tr.* Esténer, espàrger.

Espanha *n.* Estat deth Sud d'Euròpa, damb caplòc en Madrid.

espanhòu, -la *adj. e n., m./f.* **1** Apertenent o tanhent ar estat espanhòu. **2** Lengua oficiau en Espanha, pròpria dera màger part d'Espanha e de d'auti païsi d'America.

esparadrap *n. m.* Tira de teishut, papèr, plastic, etc. que per un des sòns costats se pegue ena pèth, coton o gasa e que s'utilize entà curbir o protegir es maus e espelades.

espatla *n. f.* Part superiora deth còs a cada costat deth còth d'a on gessen es braci.

espaurir *v. tr.* Cuélher o hèr cuélher pòur.

espècia *n. f.* **1** Categoria d'individus identics, classa. **2** Substància aromatica vegetau entà assasonar.

especiu *adj. m./f.* **1** Que se diferéncia deth qu'ei normau, comun o generau. **2** Qu'ei fôrça avient o pròpri entà ua fin determinada.

esperit *n. m.* **1** Principi de vida. **2** Ès-

ter que non a còs e que non se pòt veir.
3 Amàs d'idèes o sentiments. **4** Anima d'un mòrt.

esperluar *v. tr.* Apilhar es peus, despiantar.

espés, -sa *adj. m./f.* **1** Qu'ei format per elements que son plan amassadi o sarradi. **2** Qu'ei complicat o dificil de compréner e resòler.

essessor *n. m.* Distància entre es dues cares d'un còs. Sin.: *celh*.

espia *n. f.* **1** Uas deth peish. Es peishi an ua espia principau dera quau ne gessen d'autes de fines e punchentes. **2** Part dura e esmolada que les creish a quauques plantes, coma es rosèrs e es espiarrons.

espia *n. m./f.* **1** Persona que se dedique a espia a d'auti.

espitau *n. m.* **1** Bastiment a on se sueñhen es malauts. **2** Establiment a on se lotgen o recuelhen viatjaires praubi e romieus per un temps limitat.

espleitar *v. tr.* **1** Trèir o hèr dar profit a ua causa. **2** Profitar en benefici d'un madeish es qualitats o trabalh des auti en grad desmesurat.

espolset *n. m.* Esturment que servís entà limpiar o heregar que consistís en ua grana quantitat de fibres o hilaments junhudi ara pèça de husta, plastic, etc. Sin.: *bròssa*.

espolsetar *v. tr.* Netejar, desempovassar era ròba damb era bròssa o espolset.

esponja *n. f.* **1** Animaus que semblen plantes e viuen ena mar pegadi as ròques, qu'an eth còs elastic e plen d'orificis petiti nomentadi estops. **2** Objècte fabricat damb er esquelet d'ua esponja naturau o ben d'un materiau artificiau que servís entara neteja de persones o causes, ja qu'absorbís e expulsa era aigua damb facilitat.

esportiu *adj. m./f.* Que ten es normes de correccion e jòc límpio que s'an de salvar ena practica d'un espòrt.

espós, -a *n. m./f.* Persona maridada.

esquèr, -èrra *n. e adj., m./f.* Part contrària ara dreita.

esquia *n. f.* Part deth darrèr deth còs des persones deth còth enquiara cintura.

esquirò *n. m.* Mamifèr remosigaire de coa longa que se botge generaument en tot sautar.

èssa *n. f.* S. Vintau letra der alfabet.

èst *n. m.* Punt cardinau per a on ges eth solei.

est'an passat *loc. adv.* Er an anterior.

establir *v. intr.* **1** Méter. Demostrar.

2 Daurir un establiment comerciau.

3 Installar-se.

estacar *v. tr.* Júnher o tier damb ligaders, còrdes, etc.

estacion *n. f.* Lòc a on paren es veïculs de transpòrt: tren. autobús, etc.

estampaire, -a *n. m./f.* Persona que trabalhe en ua imprimaria. Sin.: *imprimeire*.

estanc *n. m.* Establiment dedicat ara venda de tabac, sagèths, etc.

estar *v. intr.* Trobar-se damb cèrta estabilitat en un lòc, situacion, condicion, etc. Ex.: *S'està en Barcelona. Estar-se carat.*

estat *n. m.* **1** Situacion de quauquarren o de bèth un. **2** Lòc d'ua persona laguens dera societat. **3** País sobeiran.

estàtua *n. f.* Figura de plen relèu que re-presente a ua persona, animau e qu'a viatges les simbolize.

estatut *n. m.* Amàs de règles o disposicions legislatives que definís eth govèrn d'un grop.

estela *n. f.* Astre que lutz damb lum pròpria.

estèner *v. tr.* Hèr que bèra causa, en tot aumentar era sua superfícia, ocupe mès lòc qu'abans.

èster *v. tr.* Existir, vèrb copulatiu e auxiliari.

estil *n. m.* **1** Manèra particulara d'escriuer, de hèr, de vestir-se, etc. **2** Manèra característica de presentar es causes.

3 Manèra característica d'execucion des

òbres d'un artista, ua escòla, d'ua naci-
on, etc.

estimar *v. tr.* Sénter amor, afeccion,
amistat o passion entà quauqu'un o en-
tà quauqua causa.

estiu *n. m.* Veir *ostiu*.

estomac *n. m.* Part der aparelh digestiu
a on se hè era digestion.

estona *n. f.* Espaci de temps un shinhau
long.

estonar *v. tr.* Costar ua grana suspresa
en bèth un, deishar-lo estabornit.

estrangèr, -a *n. e adj., m./f.* 1 Qu'ei o ven-
de un aute país. Neishut en ua auta naci-
on. 2 Tota nacion que non ei era pròpria.

estranh, -a *adj. m./f.* 1 Que non ei nor-
mau. 2 Que se desconeish o s'ignòre e
non se compren era sua natura e quali-
tats.

estrea *n. f.* 1 Causa que se da ara persona
qu'a guanhat en un concors, ua competi-
cion, qu'a balhat un servici o a hèt quau-
quarren important. 2 Petita gratificacion
qu'eth consumidor, client balhe a qui lo
servís. Sin.: *prèmi*.

estrear *v. tr.* 1 Hèr emplec o usatge per
prumèr viatge d'ua causa. 2 Representar
un espectacle per primèr viatge.

estret *n. m.* Accident geografic, bocin de
mar entre dues tèrres.

estret, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei magre o pòc
ample. 2 Que sarre o qu'ei massa ajustat.
3 Qu'ei rigid o estricte.

estronhar *v. tr.* Hèr pression o sarrar sus
ua causa en tot hèr-li pèrder era sua for-
ma concrèta.

estropar *v. tr.* Caperar damb papèr, te-
la, etc. en tot hèr-ne un hardèu o paquet.

estructura *n. f.* 1 Distribucion des parts
d'un tot. 2 Armadura, normaument
d'acèr o hormigon, que servís de basa a
un bastiment.

estudi *n. m.* 1 Bastissa a on s'ensenhen
desparières matèries as escolans. 2 Ac-
cion d'estudiar. 3 Trabalh scientific, ar-
tistic, etc.

estudiant, -a *n. m./f.* Persona qu'estúdie
en ua escòla, institut, universitat, etc.

estudiar *v. tr.* 1 Apréner en sajar de fixar
ena memòria. 2 Examinar atentivament.

esturment *n. m.* 1 Aparelh que s'utili-
ze entà hèr bèra causa. Aquerò qu'utili-
zam entà arténher un fin. Sin.: *utís, airi-
na*. 2 Aparelh entà hèr musica.

etcètera (etc) *adv.* Mot que s'emplegue
entà exprimir que i a mès parts o nòms
en un listrat. Proven deth latin *et caetera*.

eth *art. e pron.* 1 Forma masculina der
article definit singular. 2 Pronòm perso-
nau de tresau persona.

Euròpa *n. f.* Continent.

europèu, -a *adj. m./f.* Relatiu o perta-
nhent a Euròpa o as sòns abitants.

eveniment *n. m.* Hèt que se produsís e
que forme part dera actualitat.

evolucion *n. f.* 1 Accion e efècte d'evolu-
cionar. 2 Desvolopament des causes
o des organismes, per mejan deth quau
passen graduament d'un estat a un aute.

excursion *n. f.* Viatge o gessuda cuerta
que se hè entara montanha, era plaja o
tà un aute lòc entà pr'amor de divertir-se
o veir quauquarren. Sin.: *gessuda*.

exemple *n. m.* 1 Comportament o per-
sona que servís de referéncia. 2 Açò
qu'illustre un fenomèn.

exercit *n. m.* 1 Conjunt de fòrces arma-
des d'un país. Dera auta part deth Pò-
nt de Rei en diden *armada*. 2 Grop nom-
brós de persones organizades o agropa-
des entà ua fin.

existéncia *n. f.* 1 Hèt d'existir. 2 Vida.

existir *v. intr.* 1 Auer ua realitat. 2 Vüer.

expausar *v. tr.* 1 Méter, hicar (ua cau-
sa) ara vista de toti. 2 Méter de manifèst.
3 Condar. 4 Riscar (quauquarren, era vi-
da, etc.).

expèrt, -a *n. m./f.* Entenut, qu'a un gran
coneishement o fòrça practica en quau-
quarren.

explicar *v. tr.* Hèr a compréner.

exposicion *n. f.* 1 Accion o efècte d'ex-

pausar. **2** Exhibicion publica d'òbres d'art, comèrç, etc. **3** Manifestacion escrita e ra-soada d'uns drets.

expression *n. f.* **1** Comunicacion damb paraules o damb d'utes senhaus visibles d'un pensament o d'un sentiment. **2** Paraules o conjunt de paraules.

exprimir *v. tr.* Dar a conèisher damb paraules o damb d'utes senhaus exteriors un pensament o un sentiment.

fabrica *n. f.* Lòc a on se fabrique quauquarren. Sin.: *usina*.

facil, -a *adj. m./f.* **1** Que se pòt hèr, comprèner o artèner damb pòga intelligençia, pòc trabalh o pòga abilitat. Sin.: *aisit, de bon hèr*. **2** Que i a fòrça possibilitats de que passe.

façon *n. f.* Forma particulara d'obrar e d'èster. Sin.: *manèra*.

faisha *n. f.* Pèça de ròba mès longa qu' ampla, que se pòrte ath torn dera centura.

familha *n. f.* Grop social qu'es sòns membres son estacadi per rason de maridatge o parentiu. Sin.: *família*.

família *n. f.* Grop social qu'es sòns membres son estacadi per rason de maridatge o parentiu. Sin.: *familha*.

famós, -a *adj. m./f.* Qu'era sua nomen-tada arribe luenh.

fantastic, -a *adj. m./f.* **1** Que non ei reau o qu'ei producte dera imaginacion. **2** Que subèrgés pes sues bones qualitats.

farmàcia *n. f.* **1** Sciéncia aplicada as coneishements aquerits entà hèr medicaments o distribuïr-les. **2** Botiga a on se venen medicaments.

farrèr *n. m.* Persona que trabalhe eth hèr. Sin.: *haure*. Era varianta propriament gascona ei *herrèr*.

fauta *n. f.* **1** Hèt de non auer quauquarren qu'ei de besonh. **2** Error, acte contrari ath déuer de cada un. **3** Abséncia dera persona deth lòc a on auie d'èster. **4** Acte contrari as persones d'un jòc o espòrt. **5** Infraccion dera lei. Sin.: *pèça, mancança*.

favor *n. m.* **1** Disposicion a tractar a quauquarrés damb ua benvolença especiau. **2** Aquerò que se concedís per interès, amistat, amor.

fe *n. f.* **1** Fidança acordada a bèth un o a quauquarrés. **2** Credença a ua divinitat.

feble *adj.* **1** Qu'a pòga fòrça o pòga resisténcia. **2** Persona damb pòc de caràcter.

felicitation *n. f.* Expression d'alegria e satisfaccion.

felicitar *v. tr.* **1** Díder a quauquarrés que mos regaudim per quauquarren bon qu'a hèt o li a succedit. **2** Desirar a quauquarrés que sigue erós.

felicitat *n. f.* Sensacion de benèster e satisfaccion.

femelha *n. f.* Animau de sèxe femenin. En Occitània existissen d'utes variants coma *fumèla, hémia*...

femenin, -a *adj. m./f.* Dera hemna. Qu'ei dotat d'òrgans entà èster fecondat.

feniant, -a *adj. m./f.* **1** Persona que non vò trabalhar o que non complís damb eth sòn trabalh per manca d'atencion o interès. **2** Persona ara quau non li shau-te trabalhar e sage de non hè'c tostemp que pòt.

fidança *n. f.* Confiança.

figura *n. f.* **1** Forma extèrna, visibla d'ua causa, persona, etc. **2** Diboish, escultura, miniatura, etc. que represente a ua persona, animau, etc. Un triangle, un quadrat, un poligon, un cub, etc. son figures geometriques. **3** Persona que subèrgés sus es autes.

filmar *v. tr.* Registrar imatges audiovisuas. Rodar ua pellicula de cinèma.

fin *n. f.* **1** Part finau d'un periòde. **2** Compliment d'un objectiu. **3** Mòrt.

fin finau *loc. adv.* Acabament.

fin, -a *adj. m./f.* D'ua constitucion delicada. Prim, d'ua espessor petita.

finau *adj. m.* Qu'ei era fin d'ua causa, que l'acabe, la concludís.

fisic, -a *adj. m./f.* **1** En relacion o apertentent ara fisica. **2** En relacion o aperte-

nent ara natura corporèa. **3** Persona qu'estúdie es leis dera fisica. **4** Disciplina escolara o universitària.

fiular *v. tr.* **1** Hèr fiulets o hèr ua musica damb fiulets. **2** Protestar o escancariar a quauquarrés damb fiulets. Ex.: *Les fiulèren entà que se carèssen toti.*

flairar *v. tr.* **1** Sénter o trapar es aulors. Ex.: *Eth can a flairat era lèbe.* **2** Produir aulor. **3** Suspectar quauquarren. Ex.: *Me flairi qu'aué mos vòlen hèr trabalhar.*

flairejar *v. intr.* **1** Sénter o trapar es aulors. **2** Aulorar o flairar quauquarren en tot calar quauqui viatges er aire peth nas, coma ac hèn es animaues.

flaüta *n. f.* Esturment de vent que consistís en un tub long e uet de husta, tapat per un extrem e dubèrt per un aute costat; a un horat peth quau se bohe e un aute que se tape e se destaspe damb es dits.

flècha *n. f.* **1** Arma que se lance damb un arc e que consistís en un garròt long e prim qu'a ua punta de hèr en un des extrems. Tanben se'n ditz *sageta*. **2** Senhau qu'indique ua direccion. Sin.: *hisson*.

flor *n. f.* Part d'ua planta que còste des òrgans de reproduccion (ginecèu, androcèu) e des cubèrtes protectores (se-pals e petals).

flotejar *v. intr.* **1** Mantier-se sus un liquid sense en-honsar-se. Ex.: *Era husta flotege ena aigua.* **2** Èster un còs entornejat d'aire o de gas, sense tocar eth solèr.

foncion *n. f.* **1** Exercici d'ua activitat. **2** Ròl d'un individu laguens d'un grop. **3** Utilitat.

fondacion *n. f.* **1** Resultat de fondar. **2** Organisme d'utilitat publica, sociiau, culturau. **3** Principi e establiment de bèra causa.

fondar *v. tr.* Èster era origina d'ua creacion.

forastèr, -a *adj. m./f.* Persona qu'a vengut o qu'ei de un aute lòc.

fòrça *adv.* En naut grad, en gran nombre, en grana quantitat.

fòrça *n. f.* **1** Indique qualitat de fòrt. Intensitat. Resisténcia.

forma *n. f.* **1** Aparença exteriora, siloeta. **2** Condiçion fisica. **3** Varianta gramaticau.

formacion *n. f.* **1** Accion de formar o formar-se. **2** Educacion, aprendissatge.

formar *v. tr.* **1** Crear en dar forma. **2** Dar ua educacion.

forquilha *n. f.* Utís format per un mange long e tres o quate puntes en extrem que s'emplegue entà punchar es aliments solids e amiar-les entara boca. Enlà deth Pònt de Rei se'n ditz *forqueta*.

fòrt, -a *adj. m./f.* **1** Damb ua grana fòrça fisica, intellectuau, morau. **2** Capable de resistir. **3** Potent. Sin.: *hòrt*.

fofbòl *n. m.* Espòrt que se practique ar aire liure entre dues equipas d'onze jogadors e qu'an de procurar méter era pilòta ena porteria deth contrari.

fofbolista *n. m./f.* Persona que jògue ath fofbòl.

fotografia *n. f.* **1** Tecnica e art d'obtier imatges pera accion quimica dera lum sus ua superfícia damb ues caracteristiques determinades. **2** Imatge sus papèr que s'obten damb aguesta tecnica.

frair, fraia *n. m./f.* Persona o animau neishut des madeishi pairs o deth madeish pair o dera madeisha mair. Sin.: *german, -ana*. Era *fraia* enes pòbles occitans vesins dera Val d'Aran se coneish coma *sòr*.

franc *n. m.* Anciana moneda de França, enquiar an 2002.

franc, -a *adj. m./f.* **1** Sincèr, que non mentís. **2** Liure de... **3** En relacion as francs, ancians pòbles germanics dera part orientau d'Europa.

França *n. f.* Estat europèu qu'eth sòn caplòc ei París.

francés, -a *adj. e n., m./f.* **1** De França. **2** Lengua romanica oficiau en estat francés.

frèbe *n. f.* Aument dera temperatura normau deth còs que se produsís a con-

seqüència de bèra malautia o infeccion. Sin.: *herèbe*.

frèn *n. m.* **1** Mecanisme que s'emplegue entà arturar un veïcul o ua maquina o amendrir-ne era sua velocitat. **2** Causa qu'empedís o amendrís ua activitat o un sentiment.

fresc, -a *adj. e n., m./f.* **1** Qu'a ua temperatura heireda mès que non ei pas desagradiva. En Occitània tanben existís *h(e) resc*. **2** Aliment que non ei congelat o curat e que consèrve es sues pròpies qualitats. Acabat de hèr. **3** Que non s'immute facilament.

frontèra *n. f.* Linha que dessepare dus estats. Sin.: *termièra*.

fruta *n. f.* Frut minjadís de quauques plantes e arbes, coma es pomes, iranjes o peres. Normaument minjam era fruta coma pòstre. Sin.: *heruta*.

funicular *n. m.* **1** Trèn petit que se botge arrossegat per ua cadia e puge e baishe còstes plan arribentes. **2** Mejan de transport que consistís en ua cabina que se botge peth dessus deth solèr en tot penjar d'un cable o d'un carril en ua pendent fòrça arribenta. Sin.: *teleferic*.

fuselatge *n. m.* Hus o armadura der aviòn sense es sues ales.

fusion *n. f.* **1** Integracion de dus o diuèrsi organismes o empreses en un. **2** Passatge d'un còs d'estat solid a liquid.

gahús *n. m.* Audèth rapinaire que desvolope era sua activitat pera net. Sin.: *ihon*. En Luishon en diden *uhon*.

galheta *n. f.* Aliment doç e cracant hèt damb haria, ueus, sucre e d'auti ingredients que se còden en horn.

gara *n. f.* Bastissa que se hè a servir coma punt de gessuda e arribada de diferenti mieis de transport. Sin.: *estacion*.

garatge *n. m.* **1** Lòc a on se sauen es coches e uns auti veïculs. Sin.: *parcatge*. **2** Talhèr a on s'apraien es automobils. Talhèr mecanic.

gargamèra *n. f.* Part anteriora deth còth.

gargolha *n. f.* Animau petit, sense coa, damb pèth lisa e cames de darrèr fòrça longues que li permeten hèr grani sauts, que viu ena aigua doça e s'alimente de peishi, cuques, etc.

garia *n. f.* Femelha deth poth.

garièr *n. m.* Lòc barrat damb hilats de hèr a on viuen es garies, pothi e porics.

Garona *n. f.* **1** Gran riu d'Occitània, que nèish ena Val d'Aran. **2** Corrent d'aigua.

garrapetar *v. intr.* Pujar entà un lòc naut, en tot arrapar-se ua persona damb es pès o es mans, o damb es pautes e es urpes es animaues.

gas *n. m.* Estat dera matèria que se caracterize per ua separacion grana des sues molecules.

gascon, -a *adj. m./f.* **1** En relacion a Gasconha. **2** Varianta der occitan.

Gasconha *n. f.* Region culturau e istorica ar oèst d'Occitània.

gasolina *n. f.* Combustible liquid que s'extrè deth petròli e s'emplegue entà que marchen es coches e d'auti veïculs. Pòt auer plomb o non.

gat *n. m./f.* **1** Mamifèr carnassèr domètge damb quate pautes. **2** Maquina destinada a lheuar grani pesi.

gandrofa *n. f.* Joguet de husta de forma conica, en tot acabar en ua puncha de hèr que s'entornie a ua còrda entà tirar-la e hèr-la barar. En Luishon en diden *tomba*.

gauèca *n. f.* Audèth que se pòt dometjar, damb plumes blanques e neres, damb longa coa, que reproduís paraules e sons musicaus. Sin.: *gavèca*.

ge *n. f.* Ueитай letra der alfabet.

gelar *v. tr.* **1** Hèr solid un liquid en heiredar-lo fòrça, sustot virar-se era aigua en gèu. **2** Torrar.

gelat *n. m.* **1** Aliment doç e heired hèt damb aigua o lèit, sucre e d'auti ingredients, que se congèle e se minge solid. **2** Qu'ei plan heired. **3** Qu'a demorat estat nat o susprés per quauquarren.

gelèra *n. f.* Electrodomestic que s'emplegue entà mantier heiredes es begudes e es aliments.

gendre *n. m.* Òme dera hilha.

generalitat *n. f.* Caractèr generau.

Generalitat *n. f.* Govèrn de Catalonha.

generalitats *n. f.* Paraules de pòc interès.

generau *adj. m./f.* **1** Comun a toti es individus. Çò de mès freqüent. **2** En generau, qu'ei pòc precis. **3** En Canejan i a era *aubada generala*, coma forma femenina.

generau *n. m./f.* **1** Membre der exèrcit o dera aviacion qu'aperten ara categoria mès nauta.

generaument *adv.* De manèra generau.

genre *n. m.* **1** Espècia o classa. **2** Amàs d'èsters o de causes damb caractèrs comuns.

gent *n. f.* Corròp de persones en abondor.

gentilici *adj. m.* Adjectiu entà determinar era procedéncia geografica des persones.

gèr *n. m.* Prumèr mes der an.

gèrta *n. f.* Classa de gèrra.

german,-a *n. m.* Persona o animau neishut des madeishi pairs o deth madeish pair o dera madeisha mair. Sin.: *frair, fraia*.

gèsser *v. intr.* Passar der interior ar exterior.

gessuda *n. f.* **1** Pas de laguens entà de hòra d'un lòc, per exemple era gessuda deth cinèma o der estudi. **2** Espaci per a on se ges d'un lòc. **3** Accion que consistís en anar-se'n d'un lòc. **4** Lòc d'a on se ges entà hèr un recorrut, especiaument ua corsa esportiva. **5** Fin o solucion d'ua situacion dificila o problematica. **6** Aparicion d'un astre (Solei) o des esteles. **7** Accion o dita que se hè o se ditz en un moment e resulte plan chocanta. **8** Viatge cuert que se hè entara montanha, era plaja o tà un aute lòc entà pr'amor de divertir-se o veir quauquarren. Sin.: *excursion*.

gèu *n. m.* Aigua qu'ei en estat solid pr'amor deth heired.

gi *n. f.* J. Onzau letra der alfabet.

gigant,-a *n. m./f.* **1** Personatge imaginari, fòrça naut, corpulent, d'estatura superiora ara normau. **2** Persona fòrça nauta. **3** Fòrça gran, de granes dimensions.

giqueta *n. f.* Pèça de vestir ampla, damb manges, que curbís enquiara centura e se met per dessus de d'auta ròba.

glèisa *n. f.* **1** Lòc de culte des cristians. **2** Ensem des fidèls dera religion cristiana.

glòbe *n. m.* **1** Classa de bossa de forma que se hole d'aire e adòpte ua forma redona. **2** Veïcül volador que consistís en ua bossa plia de gas.

gojat,-a *n. m./f.* **1** Joen. **2** De pòga edat.

gòl *n. m.* En fotbòl e d'auti jòcs de pilòta, er acte de méter era pilòta ena porteria.

gòrja *n. f.* Part de laguens deth còth per a on passen es aliments.

gòrra *n. f.* Pèça de ròba que s'ajuste en cap, sense ales ne copa, generaument damb visièra.

gosar *v. intr.* Auer eth coratge sufisent entà hèr ua causa riscada o perilhosa.

gosset *n. m.* Animau domètge, e carnas-sèr de quate pautes e fòrça leiau ar òme. Sin.: *can*.

gota *n. f.* Petita quantitat de liquid que què en forma de boleta.

govèrn *n. m.* Equipa de dirigents que govèrnen un país.

gràcia *n. f.* **1** Favor acordada. **2** Elegància, distincion. **3** Remesa o perdon d'ua pena de justícia.

gràcies *adv.* Testimoniatge d'arregraiment. Sin.: *mercés*.

grad *n. m.* Cada ua des divisions pariones numerotades d'ua escala.

gran *n. m.* **1** Frut des cereaus. **2** Cereau. **3** Petita lesion cutanèa.

gran,-a *adj. m./f.* **1** D'ua mesura o importància superiora. De grana talha. **2** Persona adulta. **3** Qu'ei important o destaque per bèra qualitat.

granja *n. f.* Ensem de bastisses, tèrres de coitiu e cria d'animaus domètgés.

gras, -sa *adj. m./f.* **1** Qu'a un pes excessiu en relacion ara sua estatura. **2** Qu'ei mèis gran o mèis important de çò qu'ei normau. **3** Que conten greish.

gratacèu *n. m.* Bastissa damb un gran nombre de pisi.

gratar *v. tr.* Esgarrapar damb es ungles o damb ua causa dura.

grèc, -ga *n. e adj., m./f.* **1** De Grècia. **2** Lengua oficiau de Grècia. **3** De caractèr solitari.

grèish *n. m.* **1** Substància pringosa e espessa que se trape en còs des persones e animaus. De quauques plantes s'extrèn tanben grèishi e òlis entà codinar. **2** Substància que se met enes pèces d'ua maquina qu'ei rolhada o que non foncione coma cau.

grèu *adj. m.* **1** Qu'a fòrça importància o dificultat. **2** Persona qu'ei plan malauta. **3** Son o votz qu'a ua freqüència de vibracions petita.

gris, -a *adj. m./f.* Color resultant dera barreja deth blanc e deth nere.

groishut, -uda *adj. m./f.* Qu'a mèis celh de çò de normau.

grup *n. m.* Ensem de persones damb ua cèrta unitat.

gròs, -ssa *adj. m./f.* **1** Persona grassa. **2** Qu'a un volum considerable qu'ultrapasse eth volum ordinari. **3** Part principau mèis nombrosa d'un tot.

grua *n. f.* **1** Maquina que s'emplegue entà lleuar pesi pesanti o tà portar-les tà un aute lòc. **2** Veïcul damb arnés incorporat que s'emplegue entà remorcar coches accidentats, espatracats o mau aparcats.

guaire, -a *adv. e adj. m./f.* **1** Pòc. **2** Quantitat indeterminada.

guanhar *v. tr.* **1** Vèncer, èster prumèr. **2** Progressar, milhorar. **3** Recéber un salari. **4** Meritar un prèmi.

guant *n. m.* Pèça de vestir de pèth, lan,

etc. que curbís era man e es dits e que servís entà protegir-se deth heired.

guardar *v. tr.* Méter era vista en quauquarrés o en quauquarren.

guarir *v. tr./intr.* Recuperar era salut o eth sòn bon estat era part damnatjada de quauquarrés.

guèrra *n. f.* Conflictè armat entre dus o mèis pòbles o entre grops.

guidar *v. tr.* Indicar eth camin. Ex.: *un gojat les guidèc enquiath tuc de Montardo.*

guimbar *v. intr.* Sautar.

guinhauet *n. m.* Utís format per un mange e ua pèça de metau damb eth bòrd hilat que s'emplegue entà talhar es aliments. Sin.: *cotèth.*

guit, -a *adj. m./f.* **1** Qu'a guitèra. **2** Que non vò pas trabalhar o non complís en sòn trabalh per manca d'atencion e interès. Sin.: *guitèros.*

guitarra *n. f.* Esturment musicau de sies còrdes qu'a ua caisha de resonància en forma de ueit.

guitèra *n. f.* Repugnància peth trabalh, lentitud tà obrar. Pòc interès entà trabalhar.

gust *n. m.* **1** Sentit que permet apercéber e distinguir es sabors. En Occitània tanben en diden *gost*. **2** Sabor qu'a ua causa. **3** Sensacion agradiva que produsís quauquarren qu'agrade. **4** Aquerò que s'estime mèis o que li shaute a ua persona. **5** Caracteristica dera persona que sap escuèlher causes polides e elegantes. **6** Gòdi damb eth quau se hè quauquarren, ben pr'amor que mos agrade o pr'amor qu'ac volem hèr.

hada *n. f.* Hemna damb poders magics qu'apareish en bèri condés.

haite *n. m.* Que non permet eth pas d'un liquid a trauès d'eth. Pèça de plastic o quinsevolh materiau que non dèishe passar era aigua. Sin.: *impermeable.*

hame *n. f.* **1** Sensacion que se produsís quan s'an talents de minjar. Quan auem passat quauques ores sense minjar auem

hame. Sin.: *gana*. 2 Manca o escassetat d'aliments. Era hame ei un problèma grèu qu'existís en fòrça païsi deth mon.

hantaume, -a *n. m./f.* Personatge imaginari que ges en bèri condes; imatge mentau d'un objècte.

haria *n. f.* Povàs que s'obten en tot mòler es grans de horment o de d'auti cereaus. Damb era haria se hè pan.

hartar *v. tr.* Deishar pleament satisfèt damb minjar e beguda. Sin.: *ahartar*.

haure *n. m.* Persona que trabalhe eth hèr. Sin.: *farrèr*.

hèda *n. f.* Part greishosa e solida deth porcèth compresa entre era pèth e era carn, era quau, salada, se sauve tà codinar, méter ena òlha o d'auti aguisats. Sin.: *lard*.

hèira *n. f.* Amassada de comerçants en un lòc e dia determinats a on se crompen e venen es diuèrsi productes. Sin.: *fira*.

heired, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a ua temperatura baisha o mès baisha de çò qu'ei normau. 2 Sensacion qu'experimente un còs en tot apropar-se a un còs de temperatura mès baisha. 3 Persona qu'ei tranquilla e non pèrd pas era calma. 4 Que non mòstre ne afèctes ne sentiments.

heiredar *v. tr.* 1 Hèr devier heired. 2 Devier heired. Ex.: *Era lèit s'a heiredat lèu*.

heiredor *adj. f.* Qualitat de heired.

heiregar *v. tr./intr.* 1 Botjar ua causa sus era superfície d'ua auta, en tot sarrar-la-i. 2 Passar lèu lèu a tocar o en tocar.

hemna *n. f.* 1 Femelha dera espècia umana. Persona adulta de sèxe femenin. 2 Esposa.

henda *n. f.* 1 Caca, excrement der òme e des animaus. 2 Se ditz d'ua causa quan ei dolenta, d'engüeg, de baisha qualitat. Sin.: *mèrda*.

héner *v. tr.* Hèr ua henuda. En Luishon diden *hiéner*.

henuda *n. f.* Dubertura perlongada, henerècla, clatenèra, en un còs solid.

hèr *n. m.* Metau de transicion que s'arrolhe facilament.

hèr *v. tr.* Produisir quauquarren, fabricar, executar, realitzar, causar...

hereuèr *n. m.* Segon mes der an.

herit, -da *adj. m./f.* Qu'a rebut o s'a hèt herides.

hèsta *n. f.* 1 Dia en quau non se traba-lhe. 2 Solemnitat damb qué se celèbre un eveniment.

hèt, -a *n. m./f.* 1 Çò que constituís era realitat. 2 Anecdòta. Ahèr. Aventura.

hèu *n. m.* Liquid auriò e amargant que produsís eth hitge.

hicar *v. tr.* Méter, calar, botar. Ex.: *Hica'c laguens deth morralet*.

hièstra *n. f.* Dubertura, generaument de forma rectangulara, que se hè en un mur, a cèrta distància dera tèrra, pr'amor de balhar lum e ventilacion en interior d'un edifici.

hiestron *n. m.* 1 Hièstra petita. 2 Dubertura hèta entà véner bilhets.

higa *n. f.* Frut minjadís dera higuèra qu'a era pèth lèu lèu nera e era mora doça e trenda, de color vermelh e blanc, damb fòrça semes; se minge fresca o seca.

híger *v. tr.* 1 Méter de mès. 2 Unir ues pèces damb ues autes en tot formar ua pèça. 3 Díder quauquarren mès de çò que ja s'a dit. 4 Unir, ajustar, estacar, amassar, júnher. Veir *ahíger*.

hilat *n. m.* Teishut hèt damb hius, còrdes o hiu de hèr, en forma de malhum destinat a diuèrsi usatges coma pescar, caçar, separar, etc.

hilèra *n. f.* Seria de persones o causes disposades en linha rècta.

hilh, -a *n. m./f.* Persona o animau en relacion ath sòn pair e ara sua mair.

hisson *n. m.* 1 Arma que se lance damb un arc e que consistís en un garròt long e prim qu'a ua punta de hèr en un des extrems. 2 Senhau qu'indique ua direccion. Sin.: *flècha*.

hitge *n. m.* Organ que produsís eth hèu, plaçat dejós des paumons. Organ deth còs qu'ajude ena digestion des aliments.

hiu *n. m.* 1 Fibra textila fina e longa. 2 Ròba de hiu: ròba de lin o canam.

hloish, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei mau estacat, pòc sarrat o pòc tirant. 2 Qu'ei plan feble, qu'a pòga fòrça o resisténcia.

hòl, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a perdut era rason o qu'a perturbades es facultats mentaus. 2 Qu'a pòc judici o se compòrte de manèra imprudenta.

holet *n. m.* 1 Esperit familiar, mès jogaire e trufander que non pas dolent o nociu, que segontes era tradicion, se tròbe en bères cases, shòrden as personas mentre dormissen, etc. 2 Personatge imaginari, fòrça petit.

hóner *v. tr.* 1 Portar un solid ar estat liquid pera fòrça dera calor. 2 Delir.

hons *n. m.* 1 Part inferiora d'ua causa ueda. 2 Superfícia solida sus era quau i a era aigua. 3 Zòna mès aluenhada d'un punt de referéncia.

hònt *n. f.* 1 Endret a on era aigua rage. Enlà deth Pònt de Rei s'emplegue era forma *hont*. 2 Endret normaument public entà préner aigua. 3 Sorsa.

horadar *v. tr.* Traucar, hèr horats o traucs.

horat *n. m.* Dubertura que se met la guens d'un còs o lo trauèsse. Sin.: *trauc*.

horaviar *v. tr.* Pèrder. Ex.: *Se horavièren en bòsc tan lèu que se hec de nets*.

horcalh *n. m.* 1 Depression importanta ath costat d'ua sèrra o contrafòrt d'ua montanha. 2 Crotze, horcalh de camins.

hormatge *n. m.* Aliment solid que se hè en tot colistrar era lèit de vaca, oelha o craba.

horment *n. m.* Cereau de grans petiti, de color auriò, damb flors en cabelh. damb es grans de horment molut s'obten era haria damb era quau se hè eth pan.

hormiga *n. f.* Insècte que viu amassa damb individus dera sua espècia dejós dera tèrra.

horn *n. m.* 1 Lòc barrat que se hè a servir entà hèr calor. 2 Caisha de hèr qu'an es codines entà còder e rostir es aliments.

horrar *v. intr.* Pelejar en tot emplegar es mans.

hòrt, -a *adj. m./f.* Veir fòrt.

hotèl *n. m.* Establiment public a on se balhe alotjament e minjar a personas que son de pas. Pòden èster mès o mens luxosi segontes era categoria.

huec *n. m.* 1 Lum e calor que se despren en usclar ua causa. 2 Matèria qu'uscle de manèra casuau o provocada, de granes proporcions e que destrusís causes que non s'aurien d'ahlamar.

huelha *n. f.* Organ des plantes que creish enes rames o ena cama, generaument de color verd, que pòt auer diuèrses formes en tot depèner dera espècia vegetau que pertanh era planta. Sin.: *fuelha*.

húger *v. intr.* Aluenhar-se damb rapidesa entà esvitar un mau o perill.

humar *v. tr./intr.* Chucar e lançar eth hum deth tabac o de d'autes substàncies pera boca e eth nas.

husta *n. f.* Materiau dur e fibrós que forme es troncs e es branques des arbes.

hustèr *n. m.* Persona que trabalhe damb era husta e hè mòbles e d'auti objèctes.

i *n. f.* Nòm dera onzau letra der alfabet.

i *pron.* Que denòte principaument eth lòc o era direccion.

idèa *n. f.* Representacion mentau, concepcion d'ua causa, concèpte, pensada, opinion, ideologia. Sin.: *idia*.

identitat *n. f.* Qualitat d'èster identic.

idia *n. f.* Representacion mentau, concepcion d'ua causa, concèpte, pensada, opinion, ideologia. Sin.: *idèa*. En Bigòrra e en d'auti lòcs empleguen *aidia*.

ièrla *n. f.* Prat fertil apròp dera aigua, facilament inondable.

ihon *n. m.* Audèth rapinaire que desvolope era sua activitat pera net. Sin.: *gahús*. En Luishon en diden *uhon*.

imaginar *v. tr.* 1 Formar ena ment idies, relacions e representacions de causes materiaus o abstractes. 2 Crear o endonviar ua causa naua o non coneishuda.

imatge *n. f.* 1 Representacion d'ua causa. En occitan tanben la trobam en masculin. 2 Aparença. 3 Reproduccion de bèra causa.

impermeable *n. m.* Que non permet eth pas d'un liquid a trauès d'eth. Pèça tà caperar, de plastic o quinsevolh materiau que non dèishe passar era aigua. Sin.: *haite*.

importància *n. f.* Qualitat d'aquerò qu'ei important, d'aquerò qu'ei convenient o interessant, o de fòrça entitat o consequéncia.

important, -a *adj. m./f.* Qu'impòrte. De grana valor o interès.

impossible, -a *adj. m./f.* Que non pòt existir o non se pòt hèr.

imprimaire, -a *n. m./f.* Veir *estampaire*.

independéncia *n. f.* 1 Situacion de libertat d'ua persona o d'un pòble. 2 Caratèr pròpri.

independent, -a *adj. m./f.* Liure de tota dependéncia.

Índia *n. f.* Estat deth Sud d'Asia. Eth sòn caplòc ei Naua Delhi.

indicar *v. tr.* Mostrar, senhalar.

indústria *n. f.* 1 Amàs des activitats destinadas a transformar era matèria prumèra en bens manufacturadi. 2 Activitat economica.

industriau *adj. m.* En relacion ara indústria.

infant, -a *n. m./f.* 1 Mainatge. Era forma mès populara en Occitània ei *enfant*. 2 Hilh de rei. 3 Soldat que servís a pè.

infirmièr, -a *n. m./f.* Persona que suenhe as malauts e collabòre damb eth mètge.

influéncia *n. f.* Autoritat indirècta laguens dera presa des decisions des auti.

injeccion *n. f.* Medicament en forma de liquid que s'introdusís en còs damb ua agulha en ua sheringa.

insècte *n. m.* Animau invertèbrat e molt petit que respire pera tràquea, damb dues antenes e tres parellhs de pautes. Quauqu'uns an ales. Sin.: *babau*.

insistir *v. intr.* 1 Repetir diuèrsi viatges ua peticion o ua accion. 2 Mantièr-se fèrm en ua causa, especiaument en ua opinion o idia.

installar *v. tr.* 1 Méter en plaça. 2 Montar. **institucion** *n. f.* 1 Efècte d'instituïr. 2 Organisme oficiau.

institut *n. m.* 1 Centre estatau d'ensenhament segondari. 2 Organizacion scientifica, social o culturau.

integrar *v. tr.* 1 Hèr entrar ath laguens d'un tot. 2 Constituïr un tot. 3 Compréner, èster format per.

intelligent, -a *adj. m./f.* Qu'a era facultat d'aprèner, compréner e rasonar.

interès *n. m.* 1 Aquerò qu'afècte a bèth un peth profit qu'obten. 2 Guanhe que produsís un capitau prestat.

interessant, -a *adj. m./f.* Qu'agrade, atrè o produsís interès.

interessar *v. tr.* 1 Atrèir, agradar o suscitar er interès de quauqu'un per bèra causa. 2 Desvelhar en bèth un er interès per quauqua causa.

interior, -a *adj. m./f.* 1 Que se tròbe ath laguens. 2 Part centrau d'un país, d'un parçan...

internacionau *adj. m./f.* En relacion a mès d'ua nacion.

internet *n. m.* Hilat d'informatica de nivèu mondiau, formada per un amàs de hilats connectadi pes protocòs TCP/IP.

inutil, -a *adj. m./f.* Que non servís entad arren.

invasion *n. f.* Accion e efècte de conquistar.

invent *n. m.* 1 Creacion tecnica. Sin.: *invencion*. 2 Accion e efècte d'endonviar. 3 Causa endonviada.

ira *n. f.* Violenta irritacion contra quauqu'un o bèra causa.

iranja *n. f.* 1 Fruta redona de pèth gròssa e mora doça, dividida en galhons, dera quau se'n pòt trèir chuc. 2 Color coma eth des iranges o mandarines. Era barreja de vermelh e auriò da iranja.

isla *n. f.* Tèrra entornejada d'aigua ath miei dera mar o d'un riu.

istòria *n. f.* 1 Narracion e exposicion des hèts deth passat. 2 Disciplina qu'estúdie es succèssi deth passat. 3 Periòde que transcurris des dera aparicion dera escritura.

istoric, -a *adj. m./f.* Qu'aperten ara istòria.

Itàlia *n. f.* Estat europèu, plaçat ena Peninsula Italica, qu'eth sòn caplòc ei Roma.

italian, -a *adj. e n., m./f.* 1 D'Itàlia. 2 Lengua romanica.

iuèrn *n. m.* Sason der an que se trape entre era tardor e era primauera.

izèda *n. f.* Z. Nòm dera letra vint-e-sèt der alfabet.

j'ac creigui *loc. adv.* Qu'ei vertat. Sin.: *e tant qu'òc.*

ja *adv.* Denòte un temps passat. Immediatament, ara madeish.

jamès *adv.* En cap de moment. Bric mès.

Japon *n. m.* Archipèl e país ar èst deth continent asiatic, qu'eth sòn caplòc ei Tòquio.

japonés, -esa *adj. e n., m./f.* 1 En relacion a Japon. 2 Lengua parlada en Japon.

jardin *n. m.* Terren a on se cultiven plantes ornamentaus.

jaune, -a *adj. m./f.* Veir auriò.

jo *pron.* Pronòm personau de prumèra persona deth singular.

jòc *n. m.* 1 Divertiment. 2 Objèctes entà jogar. 3 Escartament entre dues pèces que jòguen ua mecanica.

joen, -a *n. m./f.* 1 De pòga edat. 2 Qu'ei ena joenessa. 3 Gojat.

jogador, -a *n. m./f.* Persona que participe en un jòc.

jogar *v. intr.* 1 Divertir-se. 2 Practicar un espòrt. 3 Apostar dinèrs. 4 Representar un papèr teatrau.

joguet *n. m.* Objècte entà qu'es mainatges jòguen, entà que s'entretenguen.

jòia *n. f.* Objècte d'aur, argent o quinse-

volh aute metau preciós que servís entà adornar a ua persona. Sin.: *joieu.*

joielèr, -a *n. m./f.* 1 Persona que hè o ven jòies. 2 Caisha que servís entà salvar jòies.

joieu *n. m.* Objècte d'aur, argent o quinsevolh aute metau preciós que servís entà adornar a ua persona. Sin.: *jòia.*

jolh *n. m.* Articulacion dera cueisha damb era cama ena sua part anteriora.

jornau *n. m.* Anticament se didie des sòs que recebie un obrèr peth sòn trabalh d'un dia.

jos *prep.* Mèrque era posicion mès baisha, era inferioritat o era dependència. Sin.: *devath, d'avath* (Luishon), *d'auath* (Canejan).

judici *n. m.* 1 Acte en quau un acusat ei declarat innocent o culpable. 2 Prudència, eime, serenor.

judiu, -iva *adj. m./f.* 1 En relacion a Judèa. 2 Ebrèu.

junh *n. m.* Siesau mes der an.

júnher *v. intr.* Unir.

junhsèga *n. m.* Setau mes der an. Sin.: *jurìol.*

jurìol *n. m.* Setau mes der an. Sin.: *junhsèga.*

just, -a *adj. m./f.* 1 Persona qu'actue damb objectivitat e justícia. 2 Que respècte es leis. 3 Qu'ei exacte.

justament *adv.* 1 D'ua manèra justa. 2 D'ua manèra exacta.

justet *n. m.* Pèça de vestir cuerta e sense manges que se pòrte ath dessús d'ua camisa.

jutge, -ssa *n. m./f.* Persona que s'encuede d'aplicar es leis, de jutjar, de declarar a ua persona innocenta o culpable en un judici e de meter-li era pena o eth castig avients.

jutjar *v. tr.* Campar atentivament aquerò qu'ei favorable e aquerò qu'ei opausat a ua qüestion deth punt d'enguarda legau, qui a autoritat entà hè'c.

jutjat *n. m.* Bastissa a on trabalhen es jutges e a on se jutge as persones.

lac *n. m.* Espandida d'aigua, grana e permanenta, qu'ocupe ua depression deth continent. En Luishon en diden *bom*.

laguens *adv.* Part interiora de quauquar-rés o quauquarren.

lairar *v. intr.* Hèr lairets un can.

lairon, -oa *n. m./f.* Persona que pane. Sin.: *panaire*.

lampejar *v. intr.* Lúder.

lan *n. f.* 1 Fibra textila procedenta des oelhes. 2 Peu dera oelha.

lança *n. f.* Arma que consistís en un long garròt de husta qu'a en sòn extrem ua punta de hèr.

lançar *v. tr.* Tirar ua causa en tot hèr-la sautar ensús o peth dessús de d'outes.

lapasson *n. m.* Larva aquatica hilh/a dera gargolha. Sin.: *cabidornat*.

lard *n. m.* Grèish de quauqui animaús. Sin.: *hèda*.

latin, -a *n. e adj., m./f.* 1 Lengua dera Roma antica e der empèri roman. 2 Lengua de cultura enquiara edat modèrna. 3 Dera Roma antica. 4 D'un país de lengua romanica.

latitud *n. f.* Distància d'un punt dera superfícia dera Tèrra ar Equator, expresada en grads de meridian.

lavar *v. tr.* Netejar damb aigua o aigua e sabon o d'outes substàncies.

lauraire, -a *n. m./f.* Persona que se dedica ath trabalh dera tèrra.

lavabo *n. m.* 1 Mòble damb es elements de besonh entà lavar-se. 2 Cramba destinada entà lavar-se, damb water, docha, banhèra, etc.

le *pron. m.* Pronòm personau singular de tresau persona. Complement dirècte.

lecar *v. tr.* Passar lèugerament era lengua per bèra causa.

leçon *n. f.* 1 Part d'ua matèria qu'un alumne li cau aprèner. 2 Conjunt de coneishements que s'explique as alumnes sus ua matèria determinada.

lèg, lèja *adj. m./f.* 1 Que li manque be-resa. 2 Qu'ei dolent e va en contra dera morau o dera justícia.

legenda *n. f.* 1 Conde meravelhós, que pòt auer o non basa istorica. 2 Tèxte explicatiu d'ua imatge.

legum *n. f.* 1 Frut o seme que creish en tot formar damb d'auti ua hilada en interior d'ua teca alongada. 2 Planta que se coitiue en uart.

lei *n. f.* 1 Norma juridica. 2 Règla e norma constanta e invariabla per rasons científiques.

lèit *n. f.* 1 Liquid blanc que produsissen es popes des femelhes des mamifèrs e que s'emplegue com aliment entàs sues cries. 2 Quaussevolha substància semblanta ad aguest liquid, especiaument pera color.

leiteria *n. f.* Botiga a on se ven lèit.

leituga *n. f.* Planta deth uart, de huelhes granes e verdes junhudes pera sua basa, que se minge en enciam.

lemosin, -a *adj. e n., m./f.* 1 En relacion a Lemosin. 2 Varianta der occitan.

lengua *n. f.* 1 Sistèma de comunicacion d'un grop uman. 2 Organ musculós deth gust e dera parla, plaçat laguens dera boca.

Lenguadòc *n. m.* Region culturau e istorica d'Occitània.

lenguadocian, -a *adj. e n., m./f.* 1 En relacion a Lenguadòc. 2 Varianta centrau der occitan.

lenhaire, -a *n. m./f.* Eth que hè lenha en bòsc.

lent, -a *adj. m./f.* Que va pòc a pòc o qu'invertís fòrça temps entà hèr quauquarren.

lèrme *n. m.* Gota de liquid segregat pes glandules lacrimaus enes uelhs.

les *pron. m./f.* Pronòm personau plurau de tresau persona.

léser *n. m.* Temps liure o pòsa deth trabalh de costum.

letra *n. f.* 1 Signe entà representar es sons deth lenguatge. 2 Tèxte d'ua cançon. 3 Document mercantiu.

lèu *adv.* 1 En pòc de temps. 2 Damb velocitat.

leugèr, -a *adj. m./f.* 1 Que pese pòc. 2 Qu'ei pòc fòrt, pòc intens, pòc important o pòc consistent. 3 Qu'ei rapid. 4 Aliment que se pòt digerir damb facilitat.

lhet *n. m.* Mòble format per ua estructura de husta o de hèr damb un mata-làs ath dessús, que servís entà estirar-se, dormir...

lheuar *v. tr./intr.* 1 Desplaçar de baish entà naut. 2 Ordenar e sauvar. 3 Gèsser deth lhet.

li *pron. m.* Pronòm personau singular de tresau persona. Complement indirècte.

liar *v. tr.* 1 Estacar damb un liader. 2 Unir elements diuèrsi. 3 Hèr vier era saussa mès espessa.

libertat *n. f.* Capacitat de consciència entà pensar e obrar segontes era pròpria voluntat.

libre *n. m.* Amàs de huelhes estampades e religades en volum.

liéger *v. tr.* Interpretar oraument o mentaument signes escrits. En Luishon se'n ditz *léger*.

limit *n. m.* 1 Endret a on quauquarren s'acabe. 2 Situacion extrèma. 3 Frontèra, tèrme.

limitar *v. tr.* Mercar un limit.

limon *n. m.* Fruta auriòla damb forma de ueu, pèth grossa e mora de sabor acid dera quau se'n trè chuc. Sin.: *citron*.

límpio, -a *adj. m./f.* 1 Que non a cap de taca o que non ei lord. Sin.: *net*. 2 Persona o animau que cuede era sua igièna e eth sòn aspècte exterior.

lingüistic, -a *adj. m./f.* En relacion ara lengua o ath lenguatge.

lingüística *n. f.* Sciència qu'estúdie eth lenguatge uman.

linha *n. f.* 1 Traç continu. 2 Limit de separacion. 3 Orientacion argumentau, politica... 4 Itinerari d'un transport public. 5 Hiu de pesca.

Lion *n.* Vila importanta de França.

liquid *n. m.* Se ditz dera substància que, coma era aigua, non a forma pròpria se-

non que s'adapte ara forma deth vai-shèth que la conten.

lista *n. f.* Enumeracion, normaument en forma de colomna de persones, quantitats, causes... damb un propòsit.

lit *n. m.* Tipe de diuèrsi audèths migratòris, de còth cuert e bèc planèr, dable entà trescolar era hanga, damb pautes palmipedes e fòrça cuertes. Sin.: *lic, guic*.

literatura *n. f.* 1 Art dera expression verbau. 2 Teoria dera composicion des òbres escrites en pròsa o vèrs.

litre *n. m.* Unitat de capacitat equivalenta a un decimètre cubic. En Luishon en diden *litra*, que tanben s'emplegue ena Val d'Aran.

liure, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a eth poder de decision e d'accion. 2 Sense ocupacion.

lo *pron. m.* Pronòm personau de tresau persona singular. Complement dirècte.

lòc *n. m.* 1 Endret. 2 Plaçament.

localizacion *n. f.* Accion e efècte de localizar.

locau *adj. m.* 1 Pertanhent a un endret determinat. 2 Part d'un bastiment dedicat a un usatge precis.

logar *v. tr.* Cedir er usatge de quauquarren pendent un temps convengut e damb un prètz.

londeman *adv.* Eth dia dempús deth present. En Comenge s'emplegue *alendeman*.

Londres *n.* Ciutat e caplòc d'Anglatèrra e deth Reiaume Unit de Gran Bretanha e d'Irlanda deth Nòrd.

long, -a *adj. m./f.* Que dure fòrça temps. Qu'a ua grana extension d'un cap ar aute.

longada *n. f.* Extension d'un extrem ar aute d'ua superfícia; se mesure en quilomètres, mètres, centimètres, etc.

longitud *n. f.* Distància entre dus punts. Sin.: *longada, longor*.

longtemps *adv.* Que hè temps.

lord, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a taques, povàs, impureses o bèra causa que hè a pèrder eth bon aspècte. 2 Persona que non su-

enhe era sua igièna personau. **3** Accion que va contra es normes o que se considèra immorau e innòbla. **4** Indique qu'ua accion, especiaument un jòc, se realize sense auer en compde es normes.

lordèra *n. f.* Dèishes, causes que se recuelhen damb era escampa, tròci de minjars, etc. que se lancen en ua bossa o un farrat.

lua *n. f.* Satellit naturau dera Tèrra, que vire ar entorn d'aguesta e que se ve pr'amor que reflectís era lum deth Solei.

lúder *v. intr.* Eméter ua lutz.

ludèrt *n. m.* Sauri de còs long e cilindric, coa longa e conica qu'a quate pauetes cuertes.

lueira *n. f.* Mamifèr carnissèr dera familia des mustelids de color vermelhós que viu ath cant des rius e de pèth fòrça estimada. Sin.: *auritla*.

luenh *adv.* A grana distància en espaci o en temps.

lum *n. f.* **1** Forma d'energia naturau o artificiau que mos permet de veir. Sin.: *lutz*. **2** Lampa.

luta *n. f.* **1** Combat, accion que comence ua persona, pòble o grop contra un aute. **2** Esfòrç entà arténher quauquarren.

lutar *v. intr.* Sostier ua luta.

lutz *n. f.* **1** Forma d'energia naturau o artificiau que mos permet de veir. Sin.: *lum*. **2** Lampa.

macarèu! *interj.* Expression entà exprimir admiracion o estranhesa.

madeish, -a *adj. m./f.* **1** Exprimís era similitud, identitat o paritat. **2** Que non a cambiat. **3** Exactament.

Madrid *nòm* **1** Caplòc d'Espanha. **2** Comunitat autonòma d'Espanha.

madur, -a *adj. m./f.* **1** Frut qu'a arribat ath sòn desenvolopament complèt. **2** Persona qu'actue damb judici. **3** Persona d'edat auançada, mès qu'encara non a arribat ara vielhessa.

magazin *n. m.* Locau o edifici entà depausar o sauvar mercaderies o d'autes causes en grana quantitat.

magra *n. e adj. f.* **1** Lèsca, talhada de pernilh o camalhon. Sin.: *magreta*. **2** Se ditz dera persona o animau qu'a pòga carn o grèish en còs.

magreta *n. f.* Talhada de pernilh o camalhon. Sin.: *magra*.

mai *n. m.* Cincau mes der an.

mainatge, mainada *n. m./f.* Joen, gojat. Persona joena que non a arribat ara pubertat.

mainatjon *n. m.* Mainatge joen.

mair *n. f.* **1** Hemna respècte as sòns hilhs.

2 Femelha qu'a parit. **3** Causa o origina de bèra causa.

mairastra *n. f.* Era hemna de quauquar-rés respècte des hilhs e hilhes qu'aguest a d'un matrimòni anterior.

mairia *n. f.* **1** Persona qu'assistís a ua auta en recéber aguesta eth sacrament deth baptisme o confirmacion. **2** Mair deth pair o dera mair.

mairia *n. f.* Mair deth pair o dera mair d'ua persona. Sin.: *mare*.

maishèra *n. f.* Extremitat inferiora dera cara dejós deth pòt inferior.

maitin *n. m.* Part deth dia comprenuda entre era auba e meddia.

major *adj. m./f.* Mès gròs. Mès important. Mès gran. Principau. Sin.: *màger*.

majoritat *n. f.* Era màger part de quauquarren.

malaisit, -ida *adj. m./f.* **1** Que non se pòt hèr, comprèner o arténher sense hèr a servir fòrça abilitat, intelligéncia o esfòrç. **2** Qu'a mau caractèr, còste problèmes e non ei facil de tractar.

malaut, -a *adj. m./f.* Qu'a ua malautia o ua alteracion mès o mens grèu dera salut.

malautia *n. f.* Alteracion en estat deth còs o de quauque organ qu'interromp o perturbe es foncions vitaues; perturbacion der estat dera salut.

malerós, -a *adj. m./f.* **1** Que patís un hèt dolorós o infeliç. Sin.: *malurós*. **2** Situacion que produsís gran patiment o infelicitat.

malerosament *adv.* Per malur, malastre.
malh *n. m.* 1 Escarpa verticau en un terren. 2 Martèth gran de mange long com es qu'empleguen es haures, picapeirèrs, etc.

malur *n. m.* Cas o eveniment funest. Sòrt advèrsa.

malurosament *adv.* Per malur, malastre.

mama *n. f.* 1 Femelha qu'a parit. 2 Hema respècte as sòns hilhs e as sòns pe-tits. Sin.: *mair*.

man *n. f.* 1 Extremitat deth braç, deth punh ath cap des dits. 2 Costat.

manar *v. tr.* Ordenar de hèr bèra causa.

mancar *v. intr.* Non auer pas ua causa en tot èster aguesta de besonh.

manèra *n. f.* Forma particulara de hèr o d'èster. Sin.: *faïçon*.

mangala *n. f.* Garròt damb un punh entà agarrar-lo, qu'ajude a caminar. Sin.: *cana*.

mange *n. m.* Part finau d'un esturment per a on lo cuehem damb era man.

manja *n. f.* Part d'ua ròba de vestir que curbís eth braç.

manòbre, -a *n. m./f.* Persona assalariada dedicada as trabalhs que non requerissen cap de tipe de qualificacion.

mantier *v. tr.* 1 Sauvar en sòn estat o manèra d'èster. 2 Sostier, provedir des aliments de besonh.

mapa *n. f.* Carta geografica, representacion d'ua part dera tèrra, o tota, en ua superfícia planèra.

mar *n. f.* Massa d'aigua salada que corbís era màger part dera planeta.

març *n. m.* Tresau mes der an.

marcha *n. f.* 1 Accion que consistís en marchar o botjar-se entà un lòc. 2 Moviment de personas que caminen amassa damb un fin determinat, per exemple ua protèsta. 3 Faïçon de foncionar o desvolopar-se quauqua causa o ahèr. 4 Estat animic o actitud dera persona que hè un bèth pialèr de causes sense cansar-se e damb alegria e bon ànim. 5 Situacion

ena quau i a bon ambient o divertiment. Enes hèstes i a fòrça marcha. 6 Pròva d'atletisme que sage de caminar fòrça de prèssa. 7 Mecanisme qu'an es coches, mòtos e quauques bicicletes entà regular era velocitat. 8 Composicion musicau de ritme ben mercat que s'interprète en celebracions e cerimònies, per exemple ua marcha nupciau en ua nòça o ua marcha militar en ua desfilada militar.

marchar *v. intr.* Partir, anar/se-n d'un lòc.

mare *n. f.* Mair deth pair o dera mair d'ua persona. Sin.: *mairia*.

maridar *v. tr.* 1 Contractar un maridatge. 2 Acordar, unir.

maridat, -ada *adj. m./f.* Persona qu'ei amassada a ua auta en matrimòni.

maridatge *n. m.* Acte e hèsta damb era quau celebram era union de dues personas, generaument un òme e ua hema. Sin.: *nòça*.

marin, -a *n. e adj., m./f.* 1 En relacion ara mar. 2 Òme dera mar.

marinèr, -a *n. m./f.* Persona que traba-lhe en un bateu.

marioleta *n. f.* Pipòt de tela, husta, carton, etc. que quauquarrés botge, d'amagada, entà hèr representacions teatraus. Sin.: *monaca*.

maritim, -a *adj. m./f.* En relacion ara mar.

marrèc *n. m.* 1 Mainatge fòrça joen. 2 Virada, cambi de sentit. Ex.: *Es marrècs deth camin*.

marteror *n. f.* Hèsta de toti es sants. Sin.: *Totsants*.

mascle *n. m.* Animau de sèxe masculin.

masculin *adj. m.* Que hè referéncia ar òme.

massa *adv.* Mès que non cau.

mastolhar *v. tr.* Bracar e trissar eth minjar damb es dents.

matèria *n. f.* Substància extensa qu'a diferentes formes.

mau, mala *adj. e n., m./f.* 1 D'ua manèra que non ei avienta o corrècta. 2 En un estat de malautia o incomodatat fisica.

3 Damb dificultat. **4** Malautia o dolència. **5** Idèa abstracta de tot aquerò que s'aluene de çò qu'ei bon e just.

maugrat *prep.* Contra era voluntat de bèth un, contra un empediment.

maxim *adj.* Fòrça gran, fòrça long. Lo mèg gran.

me *pron.* Complement de prumèra persona deth singular. S'elidís deuant d'ua vocau.

mecanic, -a *adj. e n., m./f.* **1** Dera mecanica. **2** Que se hè de forma automatica pr'amor que s'a repetit fòrça viatges. **3** Persona que se dedique a trabalhar e apariar maquinas, especiaument veïculs.

meddia *n. m.* **1** Ora ena quau eth solei ei en sòn punt mèg naut. **2** Sud. Sin.: *mieidia*.

medecina *n. f.* Sciéncia dera conservacion e dera restauracion dera salut.

mèdi *n. m.* **1** Element o ensej de circumstàncies a on viu un èster qu'afecten ath sòn desenvolopament físic e ath sòn comportament. **2** Societat, amàs de costums, d'eveniments, etc. entre es que viu ua persona, se produsís un hèt, etc.

mediterraneu, -èa *adj. m./f.* En relacion ara mar Mediterranèa.

mejan, a *adj. m./f.* **1** Qu'ei entre dus extrems. **2** Que represente es caracteristiques mèg comunes d'un grop.

melic *n. m.* Cicatriz que se forme en mieideth vrente en pèrder eth cordon ombilicau.

melon *n. m.* Fruta alongada e pro grana, qu'a era pèth dura, auriòla o verda, e era mora chucosa e doça, damb fòrça semensalhes auriòles.

melon d'aigua *n. m.* Fruta redona plan grana, qu'a era crospa verda e era mora vermelha plea de semensalhes neres.

membre *n. m./f.* **1** Part deth còs. **2** Persona que forme part d'ua societat o comunitat.

memòria *n. f.* **1** Rebrembe. **2** Facultat de brembar-se.

memòries *n. f.* **1** Hèt o hèts que servissen tà rebrembar eth passat. **2** Salutacion.

mèn, mia *poss. m./f.* Que determine ua idèa de possession.

mens *adv. e adj.* **1** Mèrque era inferioritat, restriccion, carència, disminucion. **2** Expressèra era comparacion d'inferioritat. Ex.: *È mens sòs que tu*. **3** Signe de sostraccion.

mentit, -da *n. m./f.* Causa faussa, que non ei vertat.

menuta *n. f.* Unitat de temps equivalenta a seishanta segons.

mèrca *n. f.* **1** Senhau, traç hèt en bèra causa o en quinsevolh lòc entà reconeisher-la. **2** Maxima distància o minim de temps artenhut.

mercar *v. tr.* **1** Hèt ua mèrca tà senhalar. **2** Designar. **3** Hèt un punt en un espòrt.

mercat *n. m.* Exposicion publica d'un dia que generaument se desvolope araire liure a on se crompen e venen diferenti productes.

mercés *n. f.* Testimoniatge d'arregraïment. Sin.: *gràcies*.

mèrda *n. f.* Caca, excrement der òme e des animaus. Se ditz d'ua causa quan ei dolenta, d'engüeg, de baisha qualitat. Sin.: *henda*.

mericles *n. m.* Esturment format per un parelh de veires, que se meten en nas e enes aures e que servís entà corregir defèctes dera vista o entà protegir es uelhs.

meritar *v. tr.* Auer dret quauquarrés a quauquarren (estrea, prèmi, aumenatge,...). Sin.: *ameritar*.

mes *n. m.* Cada ua des dotze divisions der an.

mès *adv. e conj.* **1** Que denòte era idèa d'aument o superioritat en tot comparar. **2** Conjuncion adversativa emplegada entà contraposar concèptes.

mès que mès *loc. adv.* Principaument. Mès que çò aute.

mèslèu *adv.* Denòte prioritat de temps o de preferéncia.

mestièr *n. m.* Eemplec o profession d'ua persona.

mestrar *v. tr.* Méter minjar o beguda ad aqueth que va a minjar o béuer: Eth crambèr mos mestrèc tanlèu demanèrem quauquarren.

mèstre, -a *n. m./f.* 1 Persona que s'ocupe der ensenhament e qu'a un titol entà hè'c, especiaument en ua escòla primària. Der aute costat deth Pònt de Rei se'n ditz *arregent*. 2 Persona qu'a fòrça experiéncia en ua matèria.

mestressa *n. f.* 1 Hemna proprietària d'ua fabrica, d'un negòci, etc. que mane as obrèrs. 2 Hemna dera casa. Era que mestrege quauquarren. Era qu'a bèth un jos eth sòn domeni.

mesura *n. f.* 1 Prudéncia. 2 Dimension. 3 Cadéncia, ritme.

metau *n. m.* 1 Quinsevolh còs simple, solid ara temperatura ordinària, excèpte eth mercuri, bon conductor dera calor e dera electricitat, opac e d'ua ludentor característica. 2 Corròp d'esturments de metau d'ua orquèstra.

méter *v. tr.* Plaçar ua causa en un lòc.

mètge, -essa *n. m./f.* Persona qu'a estudiant era medecina, qu'eth sòn mestièr ei examinar as malauts, veir qué an e sajar de suenhar-les damb eth remèdi mès avient entara sua malautia.

mètre *n. m.* Unitat de mesura de longitud, basa deth sistèma metric decimau.

mètro *n. m.* Trèn que circule peth dejós de tèrra e transpòrte viatjaires que viuen en ua grana ciutat.

mèu *n. f.* Substància espessa de color daurat, fòrça doça e pegosa, que fabriquen es abelhes damb eth pòlen/sofre des flors e que s'emplegue ena alimentacion.

mèussa *n. f.* Organ vascular plaçat en ipocondri esquèr.

mia *det., f.* Determinant qu'indique qu'era causa que se parle pertanh ara persona que parle o que i é restacada.

mia *n. f.* Mair deth pair o dera mair d'ua persona (familiar).

micha *n. f.* 1 Cada ua des dues pèces de vestir transparentes o de diuèrsi colors que se placen fòrça ajustades as cames. 2 Hèr micha: tricotar o téisher.

mida *n. f.* 1 Mesura. 2 Dimension.

miei *n. m.* 1 Aquerò que servís entà arténher quauquarren. 2 Substància a trauèsdera quau òbre ua fòrça, ei transmetut un efècte; element o substància qu'entornege ua causa. 3 Element de transmission dera informacion: ràdio, premsa e television.

miei, mieja *adj. m./f.* 1 Qu'ei entre dus extrems. 2 Que represente es caracteristiques mès comunes d'un grop.

miej Janet *n. f.* Es dotze dera net.

mil *n. m.* 1 Dètz viatges cent. 2 Numerau.

milenat *n. m.* Amàs de mil unitats.

milhor, -a *adj. m./f.* 1 Superior a ua auta causa e que la depasse en qualitat naturau o morau. 2 Preferible, mès convenient.

milion *n. m.* Mil viatges mil.

militar, a *n. e adj., m./f.* 1 Persona que servís ena armada. 2 En relacion ath mon militar.

mina *n. f.* Excavacion o catament hèt generaument dejós dera tèrra que permet obtier minerau.

minim, -a *adj. m./f.* Fòrça petit, fòrça cuert, fòrça estret. Sin.: *mendre*.

ministre, -a *n. m./f.* 1 Membre deth govèrn qu'a era carga d'un ministèri. 2 Pastor protestant.

minjar *n. m.* 1 Quinsevolha substància que prenen es animaus e es persones entà dar ar organisme çò qu'a de besonh entà foncionar.

minjar *v. tr.* 1 Mastolhar e avalar es aliments solids. 2 Préner aliments.

miralh *n. m.* Superfícia lisa, normauement de veire, que reflèxe era lum, es objèctes e es persones.

mission *n. f.* 1 Carga o trabalh qu'a de hèr quauquarrés. 2 Delegacion de persones

encargades d'un treball precís. **3** Casa, glèisa, tèrra... des missionaris, persones consagrades ara evangelizacion.

mitat *n. f.* **1** Part que, amassa damb ua auta d'egala, forme un tot. **2** Lòc o temps que se trape ara madeisha distància des dus extrems.

mitat *n. f.* Ua des dues parts egales.

miular *v. intr.* Hèr miulets eth gat.

mòble *n. m.* Objècte fabricat damb un materiau resistent que servís entà un usatge concret e entà equipar e decorar un espaci.

mocador *n. m.* **1** Pèça quadrada de tela, non guaire grana, que servís entà limpiar es mocs, era shudor o es lèrmes. **2** Pèça quadrada de seda o tela fina que curbís eth còth o eth cap, que s'utilize com ornament o abric.

mochet *n. m.* Doç dur hèt de sucre que pòt auer desparièrs gusti. Sin.: *bonbon*.

mòda *n. f.* Forma de vestir, de pientar-se, etc. qu'agrade ara gent pendent un periòde de temps.

modèrn, -a *adj. m./f.* **1** Deth temps present, oposat a vielh, antic, classic e establí. **2** Ara mòda.

mòg, mòja *adj. m./f.* Qu'ei banhat damb aigua o damb bèth aute liquid. En Luishon diden *mog*.

molèstia *n. f.* Causa qu'empedis eth benèster o tranquillitat. Sin.: *embarràs*.

molinet *n. m.* Maquina tà redusir en haria o en pasta, aliments o còssi diuèrsi.

moma *n. f.* Figura hèta de drap, carton, plastic, etc, que represente un mainatge o mainada damb era quau jòguen es mainatges. Sin.: *pipa*.

moment *n. m.* Estona. Espaci de temps redusit.

mon *n. m.* **1** Tot açò qu'existís. **2** Era nòsta planeta.

monaca *n. f.* Pipòt de tela, husta, carton, etc. que quauquarrés botge, d'amagada, entà hèr representacions teatraus. Sin.: *marioleta*.

monard *n. m.* *n.* generic que reciben es mamifèrs quàdrumans.

monde *n. m.* Gent.

mondiau *adj. m.* En relacion ath mon sancer.

moneda *n. f.* **1** Pèça de metau estampada entà hèr comèrc. **2** Unitat monetària d'un país.

mongeta *n. f.* **1** Planta que da ua legum en forma de tenca damb uns semes en sòn interior, que tanben s'apèren mongetes, e qu'an forma d'arnelh. **2** Legum en forma de tenca, longa e emplastada o redona e fina, que se cueilh quan encara ei verda e es semes deth sòn interior son encara plan petiti.

mongolic, -a *adj. m./f.* Relatiu as mongòls o a Mongolia.

monstre *n. m.* Èster imaginari qu'a ua forma anormau e que generaument produsís pòur.

montanha *n. f.* **1** Elevacion de terren importanta. **2** Zòna geografica d'altitud.

monument *n. m.* Obratge d'arquitectura o d'escultura.

mora de pan *n. f.* Part interiora trenda deth pan.

moria! *adv.* Expression de suspresa.

morir *v. intr.* **1** Defuntar. **2** Pèrder era vida.

morralet *n. m.* Bossa o sac de tela fòrta que s'emplegue entà portar causes e anar d'excursion, de caça, d'acampada o tà classa. Se pòrte ena esquia.

morro *n. m.* Part anteriora gessenta dera cara de certans mamifèrs e peishi a on i é era boca e es horats deth nas.

mòrt, a *n. e adj., f.* **1** Fin dera vida. **2** Sense vida.

mos *pron.* Pronòm personau, completament dera prumèra persona deth plurau.

mosca *n. f.* Insècte de miei centimètre de long, d'ales transparentes qu'a ua trompa en lòc de boca.

moscalhon *n. m.* Insècte dera familha des mosques.

mosquit *n. m.* Insècte de còs cilindric e prim, damb dues antenes e ua trompa longa e prima qu'atrauèsse era pèth des frutes e des animaus entà chucar-les eth sòn chuc e era sua sang.

mossardet, -a *n. m./f.* Persona que servís a ua auta per sòs e que hè es trabalhs domètges.

mosso, -a *n. m./f.* 1 Persona joena que comence a auer edat entà maridar-se. 2 Criat, òme que hè es trabalhs mèss umils.

mostrar *v. tr.* Hèr veir, expausar.

mot *n. m.* 1 Son o conjunt de sons articuladi que representen ua idia. 2 Representacion grafica d'aguesti sons que consistís en un grop de letres delimitat per espacis en blanc. Sin.: *paraula*.

moth *n. m.* Substància grassa e blanca qu'ei laguens de bèri uassi.

motiu *n. m.* 1 Tèma, ahèr a desvolopar. 2 Rason d'obrar.

mòto *n. f.* Veïcul de dues ròdes que se botge gràcies a un motor. Pòt èster entà ua o dues personas.

motor *n. m.* Mecanisme format per un conjunt de pèces que transforme ua energia en moviment.

moviment *n. m.* 1 Accion de cambiar de lòc o de posicion. 2 Tendència politica, religiosa, estetica...

multiplicar *v. tr.* 1 Hèr a créisher, ua quantitat, eth nombre de viatges que mèrque ua auta. 2 Reprodusir per generacion.

municipalitat *n. f.* Territòri e abitants regidi per un ajuntament.

municipau *adj. m./f.* En relacion ath municipi e ara sua administracion.

municipi *n. m.* Circonscripcion administrativa regida per un ajuntament.

mur *n. m.* 1 Paret. 2 Muralha.

muscle *n. m.* Cada un des organs o masses de teishuts que servissen entà produir eth moviment des diuèrses parts deth còs.

musèu *n. m.* Lòc public a on son expausades òbres d'art, colleccions d'interès istoric, folcloric, scientific...

music *n. m./f.* Persona que hè o qu'interprete musica.

musica *n. f.* Art de combinar sons segontes es leis dera armonia, dera melodia e deth ritme.

musulman, -a *adj. m./f.* En relacion ar islam; persona d'aguesta religion.

mut, -da *adj. m./f.* 1 Persona que non pòt parlar pr'amor qu'a ua incapacitat o ua lesion. 2 Que non a votz o son. 3 Qu'ei plan carat o silenciós.

nacion *n. f.* 1 Comunitat umana caracterizada pera consciència d'ua istòria e un futur comuns. 2 Organizacion politica d'ua comunitat damb identitat nacionau.

nacionau *adj. m./f.* Dera nacion.

nadar *v. intr.* Desplaçar-se laguens dera aigua hènt es moviments de besonh entà tier-se ena superfícia sense tocar eth tèrra.

Nadau *n. m.* Solemnitat der an liturgic que commemòre era neishença de Jesucrist.

nano, -a *n. m./f.* Qu'ei d'ua petitesa importanta laguens dera sua espècia. Plan petit.

naric *n. m.* Substància espessa segregada pes glandules mucoses.

nas *n. m.* Organ der olfacte.

natura *n. f.* 1 Conjunt des causes creades. 2 Òrgan sexuau femenin.

naturau *adj. m.* Qu'aperten ara natura o ara propietat o qualitat des causes. De neishença.

nau *n. m.* 1 Ueit mèss un. 2 Numerau.

nau, -a *adj. m./f.* 1 Acabat de hèr, de fabricar, d'incorporar. 2 Percebut o experimentat per prumèr viatge.

nauanta *n. m.* 1 Nau viatges dètz. 2 Numerau.

nauau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro 9 en ua seria.

nauèth, -èra *adj. m./f.* 1 Que hè pòc de

temps que realize ua activitat e non a guaira experiència. **2** Que s'a passat hè pòc o acabe de passar.

naut, -a *adj. m./f.* **1** Elevat. En un lòc superior en sentit verticau. **2** Qu'a fòrça valor o intensitat. **3** Son o votz fòrt e intens, agut.

nautada *n. f.* **1** Estatura. **2** Distància verticau d'un còs en relacion a ua superfícia. **ne** *conj.* Coordinacion entre dus tèrmes negatius.

nebot, -oda *n. m./f.* Hih, -a deth german o dera germana.

necessari, ària *adj. m./f.* Qu'ei obligatòri o inevitable o que non se pòt deishar de cornèr. Sin.: *de besonh.*

negòci *n. m.* **1** Ahèr comerciau. **2** Establiment comerciau. **3** Guanhanças que s'obtien en un ahèr de crompa e venta.

neishença *n. f.* Accion de nèisher.

nèisher *v. intr.* **1** Vier ath mon, ara vida. **2** Gésser deth vrente mairau o deth ueu. **3** Gésser ua planta deth seme que se trape acogat ena tèrra.

nerè, *adj. m./f.* **1** Abséncia de tota color. Dera color deth carbon. **2** Vedé'c nere: veïr en negatiu.

nerós, -osa *adj. m./f.* Que tire entath nere.

nèrvi *n. m.* **1** Cada un des organs en forma de cordonets o cintes que meten en comunicacion es desparières parts deth còs damb eth cervèth, medulla espinau e d'auti centres e aguesti entre eri, e servissen entà transméter es sensacions e es impulsions motrius. **2** Fig. era part d'ua causa qu'ei considerada coma hònt dera sua vitalitat, fòrça, etc.; vigor fisic, mentau.

nerviós, -osa *adj. m./f.* **1** Persona o animau que se trape en un estat temporau d'excitacion nerviosa o inquietud. **2** Persona que pèrd era tranquillitat damb facilitat.

net, -a *adj. m./f.* **1** Que non a cap de taca o que non ei lord. **2** Persona o animau

que cuede era sua igièna e eth sòn aspècte exterior. Sin.: *límpio.*

netejar *v. tr.* Hèr net, lauar, emberir, apolidir.

nhacada *n. f.* **1** Accion de clauar es dents en quauquarren. **2** Tròç de quauquarren que s'arrinque d'ua mossegada.

nhacar *v. tr.* Cuélher e sarrar damb es dents quauquarren. Ex.: *Un can nhaquèc eth mainatge en pompilh dera cama.*

nhèu *n. f.* Aigua gelada que què des bromes en forma de veïres petiti qu'arriben ena tèrra agropadi en flòcs blanqui.

nhèuar *v. intr.* Quèir nhèu.

nin *n. m.* Lòc a on meten es ueus e crien es audèths e uns auti animaus.

nina *n. f.* Dubertura der iris per a on passen es rais de lum tar interior deth uelh.

nivèu *n. m.* **1** Grad d'elevacion en relacion a un plan orizontau o ua escala de valor. **2** Airina entà verificar era horizontalitat d'ua superfícia.

Nobel *n. m.* Prèmi de portada internacionau as persones que damb eth sòn trabalh an aportat un gran benefici ara umanitat.

nòça *n. f.* Acte e hèsta damb era quau celebram era union de dues persones, gèneraument un òme e ua hemna. Sin.: *maridatge.*

nòde *n. m.* Frut deth noguèr; quan ei madur ei un frut sec de casquelh dur e arropit, format per dues mitats e un seme tanben arropit en sòn interior. Eth seme ei minjadís e tanben s'apère nòde. Sin.: *escara, esquilhòt.*

nòm *n. m.* Mot entà designar quauqu'un o quauquarren.

nombre *n. m.* Expression de quantitat en relacion ara sua unitat. Quantitat de persones o causes d'ua madeisha espècia. Numèro.

nombrós, a *adj. m./f.* En grana quantitat.

nomentar *v. tr.* **1** Proclamar. Citar. Designar bèth un entà un emplec. **2** Hèr citacion de.

non *adv.* Advèrbi negatiu. S'emplegue tà refusar, normaument en tot respóner a ua quèstion.

nòrd *n. m.* Punt cardinau. Region septentrionau.

normau *adj. m./f.* Qu'ei corrent, abituau e non cride era atencion.

nosati, -es *pron. m./f.* Pronòm de prumèra persona deth plurau.

nòste, -a *adj. m./f.* Possessiu que hè referéncia ara prumèra persona deth plurau.

notícia *n. f.* **1** Comunicacion hèta en generau de quauque eveniment recent. **2** Informacion, coneishement o idia de bèra causa.

noveme *n. m.* Onzau mes der an.

nòvi, -a *n. m./f.* Persona que se maride o qu'ei en viatge de nòces o qu'ei a punt de maridar-se.

numèro *n. m.* **1** Nombre qu'ua causa ei designada laguens ua seria o colleccion. **2** Fascicul o publicacion qu'apareish periòdicament e que forme partida d'ua seria.

o *conj.* **1** Conjuncion disjuntiva qu'indique diferéncia o separacion. **2** Nòm de ra setzau letra der alfabet.

objècte *n. m.* **1** Causa materiau. **2** Finalitat. **3** Tot çò que pòt èster matèria de coneishença.

objectiu *n. m.* **1** Resultat a arténher. **2** Lent o sistèma de lents des esturments optics.

objectiu, -va *adj. m./f.* Independent, que non a prenut partit.

obligacion *n. f.* **1** Exigéncia establida pera morau, era lei o era autoritat. **2** Causa que s'a de hèr.

obligar *v. tr.* **1** Botjar o possar, damb autoritat a hèr bèra causa, sense possibilitat d'eleccion. **2** Auer autoritat entà hèr a complir ua causa.

òbra *n. f.* Aquerò fabricat, hèt, producit.

obrèr, -a *n. m./f.* Trabalhador, persona que realize un trabalh manau a cambi d'un jornau.

obtier *v. tr.* Arribar a auer aquerò desirat.
òc *adv.* Expressió afirmacion o assentiement, mès que mès, coma responsa a ua pregunta.

ocasion *n. f.* **1** Lòc o moment mès avient en temps entà hèr o arténher ua causa. **2** Moment e lòc qu'en eri se place un hèt o ua circumstància.

occidentau *adj. m./f.* En relacion a occident.

occitan, -a *adj. e n., m./f.* **1** Tanhent ara nacion occitana. **2** Lengua romanica d'Occitània. **3** Abitant d'Occitània.

Occitània *n. f.* Territòri a on se parle era lengua occitana.

octobre *n. m.* Detzau mes der an.

ocupar *v. tr.* **1** Vier mèstre d'un lòc. **2** Amplir un espaci, un temps.

oelha *n. f.* Mamifèr de pèth flexibla, coa longa e còrnes cargolades que produsís lan e lèit.

oelhèr, -a *n. m./f.* Pastor que se n'encuede d'un tropèth de oelhes e les amie a pèisher.

oèst *n. m.* Punt cardinau a on se cogue eth solei.

oficiau *adj. m./f.* Qu'a un caractèr mercat d'un poder politic, administratiu, judiciu.

oficina *n. f.* **1** Departament a on trabalhen es emplegats publics o es privats. **2** Lòc a on se hè un des servicis d'ua administracion. Sin.: *burèu*.

òla *interj.* Expression que se hè a servir entà saludar.

òlha *n. f.* Aguisat de carn e verdures. Minjar tipic d'Aran.

òli *n. m.* Liquid greishós e mens dens qu'era aigua que pòt èster d'origina animau, vegetau o minerau. Entà codinar emplegam òli d'oliva, de virasolei, de milhòc.

olièra *n. f.* Vaishèth que s'emplegue entà sauvà'i er òli o mestrar-lo ena taula.

oliva *n. f.* Frut der olivèr, petit, redondejat, de color verd o nere e damb un uas

ath miei. Es olives se mingen o s'empleguen entà extrèir-ne er òli.

ombra *n. f.* 1 Manca de lum pera interrupcion des rais luminosi. 2 Imatge escura que projècte un còs opac quan tape es rais de lum.

òme *n. m.* 1 Èster uman. 2 Marit.

oncle *n. m.* Frair deth pair o dera mair.

onzau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro 11 en ua seria.

onze *n. m.* 1 Dètz mès un. 2 Numerau.

opausar *v. tr.* Hèr oposicion, estar en contra. Sin.: *oposar*.

operacion *n. f.* 1 Accion e efècte d'operrar. 2 Negociacion o contracte sus valors. 3 Tecnica matematica: addicion, division, sostraccion, multiplicacion...

oposar *v. tr.* Hèr oposicion, èster en contra. Sin.: *opausar*.

oposicion *n. f.* 1 Situacion des causes o des persones acarades. 2 Procediment de seleccion de persones qu'aspiren a ocupar un lòc de trabalh e que consistís en ua seria d'examens.

ora *n. f.* Vint-e-quatau part deth dia. Temps equivalent a 60 menutes.

òrb, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei privat dera vista. 2 Que non ei capable de dar-se'n compte d'ua causa. 3 Conducte o dubertura qu'ei obstructa.

orde *n. f.* 1 Societat religiosa. 2 Manament.

orde *n. m.* 1 Organizacion d'un ensem segontes ues règles. 2 Estabilitat social.

organizacion *n. f.* 1 Accion d'organizar. 2 Associacion: politica, culturau...

organizar *v. tr.* 1 Premanir. 2 Preveir un foncionament deth trabalh.

orientau *adj. m./f.* En relacion a Orient, part deth mon ar èst d'Euròpa.

origina *n. f.* Començament. Principi, neishença, arraitz de quauquarren.

ornar *v. tr.* Ahíger elements decoratius.

òsca! *interj.* Expression que mèrque estonament e desengust.

ostau *n. m.* Casa a on, en tot pagar, dan minjar e/o cramba entà passar era net.

ostiu *n. m.* Sason der an, entre era primavera e era tardor, que comence un solstici e acabe en equinòcci de tardor. Sin.: *estiu*.

paciència *n. f.* Qualitat deth que supòrte damb calma era demora de bèra causa.

pacient, -a *adj. e n., m./f.* 1 Que sap tolerar es adversitats. 2 Que sap demorar damb tranquillitat ua causa. 3 Qu'a perseverància entà realizar activitats o trabalhs dificils, pesadi o minuciosi. 4 Persona que recep tractament medic o quirurgic.

padena *n. f.* Utís de codina que s'emplegue entà fregir aliments.

paelha *n. f.* 1 Minjar que se hè damb arros e quauqui ingredients de mès coma marisc, peish e carn. 2 Vaishèth de codina redon e pòc prigond, qu'a dues anses e s'emplegue entà hèr paelhes.

pagar *v. tr.* Balhar ua quantitat de sòs a cambi d'ua causa, d'un servici o d'un trabalh.

page *n. m.* Mosso joen ath servici d'un prince, rei, etc.

pagés, -esa *n. m./f.* Persona que trabalhe eth camp.

pair *n. m.* 1 Òme qu'a engendrat un mainatge. 2 Creador d'ua òbra.

pairastre *n. m.* Òme dera mair respècte as hillhs portats en matrimòni.

pairin *n. m.* 1 Persona qu'assistís a ua auta en recèber aguesta bèth sacrament. 2 Pair deth pair o dera mair.

país *n. m.* Territori d'ua nacion, d'un pòble.

palai *n. m.* 1 Residència des reis. 2 Casa sumptuosa.

palha *n. f.* Camèra des cereaus seca e desseparada deth gran.

paloma *n. f.* Audèth d'un pam de long, de bèc cuert e ample, damb plumatge blanc e gris. Sin.: *colom*.

pan *n. m.* 1 Aliment que se hè damb harria, aigua, sau e lheute e se hè a còder en horn. 2 Clauadura.

pana *n. f.* 1 Avaria en motor d'ua maquina. 2 Tela gròssa de coton, damb peus cuerti e suaus en tot formar raies en ua des sues cares. S'emplegue entà hèr ròba de vestir.

panadèr, -a *n. m./f.* Persona que hè o ven eth pan.

panaire, -a *n. m./f.* Persona que pane. Sin.: *lairon*.

pansa *n. f.* 1 Arradim sec. 2 Mau que ges enes pòts.

pantalón *n. m.* Pèça de vestir que curbís cada ua des comes o sonque part d'eres qu'arribe enquiara cintura.

pantrè *n. m./f.* Artista de circ que hè arrire damb es sues actuacions, dialògs o frases divertides.

Papa *n. m.* Cap suprem dera glèisa cristiana catolica.

paper *n. m.* Huelha prima hèta d'ua pasta de fibres vegetaus que s'emplegue entà escriuer, diboishar, imprimir publicacions, estropar causes, etc.

parada *n. f.* 1 Accion d'arturar-se. 2 Lòc a on s'arturen es veïculs ath long d'un viatge.

paraigües *n. m.* Esturment entà protegir-se dera ploja que consistís en un tròç de tela impermeabla que se pòt estèner e plegar e qu'ei junhut a un mange.

paraqueigudes *n. m.* Aparelh destinat a moderar era queiguda d'un còs que què des de grana nautada. Cònste d'ua pèça de tela que s'emplegue damb correuges ara persona o objècte.

paratrucs *n. m.* Pèça longa e estreta qu'an es veïculs ena part baisha deth deuant e deth darrèr entà protegir-se des patacs.

paraula *n. f.* Son o grop de sons articulats qu'exprimissen ua idèa, un èster, un objècte.

parc *n. m.* Espaci public de léser.

parçan *n. m.* País, region, airau, comarca.

parcatge *n. m.* 1 Lòc premanit e reservat entà deishà'i es veïculs pendent un

temps, normaument en tot pagar ua quantitat de sòs a cambi. 2 Lòc public o privat a on se sauven coches e d'auti veïculs.

pare *n. m.* Pair deth pair o dera mair. Sin.: *pim, pairin*.

paredèr, -a *n. m./f.* Obrèr que hè es cases.

parelh *n. m.* Ensem de dues causes o èsters.

parelha *n. f.* Ensem de dues causes, animals o persones destinadi a hèr ua causa amassa.

parent, -a *n. m./f.* Qu'ei dera madeisha familha.

parer *n. m.* Idia que se forme o que s'a de bèra persona o de bèra causa.

paret *n. f.* Construccion verticau de pèira, briques o d'auti materiaus que barre un espaci o dessepare un lòc de un aute.

parièr, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a caracteristiques de natura, quantitat o qualitat comunes damb es de un aute. Sin.: *parion, -ona*. 2 Constant. 3 Dera madeisha manèra.

París *n.* Caplòc de França.

parlament *n. m.* 1 Assemblada legislativa. 2 Edifici o lòc a on a era sedença aquera institucion. 3 Intervencion, discors.

parlar *v. tr./intr.* Expressar era pensada per mejan dera paraula.

parpalhòla *n. f.* Insècte de metamorfòsi complicada qu'a quate ales.

parperet *n. f.* Veir *celha*.

parrabastatge *n. m.* 1 Manca d'orde. Sin.: *tarrabastalh*. 2 Confusion, embolic. 3 Accion de parrabastar, capvirar.

parroquet *n. m.* Audèth de bèc fòrt e cubèrt de plumatge de diuersi colors, que repetís mots e frases prononciades per òme.

part *n. f.* Cada ua des causes que resullen de dividir-ne ua de mès grana.

partejar *v.* Hèr parts.

participar *v. intr.* 1 Hèr conjuntament damb es auti. 2 Préner part.

particular, -a *adj. m./f.* Especiau. Personau. D'usatge personau.

partida *n. f.* 1 Accion de partir. 2 Quantitat d'un producte. 3 Registre deth batieg, matrimòni, defuntament, etc. que s'escriu enes libres dera parròquia, en registre civil; còpia certificada d'aguest registre. 4 En cèrts jòcs, seria de jogades que se hèn enquia arribar a un limit definit.

partir *v. intr.* 1 Anar. 2 Dividir, partejar ua causa.

partit *n. m.* 1 Agropament politic. Organizacion estructurada. 2 Enfrontament esportiu entre dues equipes. 3 Benefici d'ua causa. 4 Amàs de persones que se guissen e defensen ua madeisha opinion, linha de conducta, etc.

pas *adv.* Advèrbi de negacion que se place normaument darrèr deth vèrb. Ex.: *Eth mainatge non vò pas vrespalhar.*

pas guaire *loc. adv.* Pòga quantitat.

Pasca *n. f.* Hèsta cristiana en commemoracion dera resurreccion de Jesús.

passapòrt *n. m.* Document que demòstre era identitat e nacionalitat d'ua persona e qu'ei d'emplec obligatòri entà anar tà quauqui estats.

passar *v. tr./intr.* 1 Anar d'un lòc tà un aute. 2 Deishar córrer eth temps. Ex.: *Passar era tarde.*

passat *n. m.* Temps anterior.

passat, -ada *adj. m./f.* 1 Qu'ei anterior ath present. 2 Immediatament anterior ath moment actuau.

passatge *n. m.* 1 Resultat de passar. 2 Lòc a on se pòt passar. 3 Extrèt d'ua òbra literària o musicau.

passeg *n. m.* 1 Accion de passejar. 2 Lòc a on se pòt passejar.

passejar *v. intr.* Caminar per divertiment o entà hèr exercici, generaument pera ciutat e sense un objectiu fixat.

pastanèr, -a *n. m./f.* Persona que hè eth pan.

pastèra *n. f.* 1 Vaishèth de husta rectangulara que s'emplegue ena matan-

ça deth porcèth, ben entà pelar eth pòrc (era mèns grana), ben entà especiar es carns (era petita). 2 Lamina plan fina de massa hèta damb haria, ueu e lèit, que se hè en ua padena e se ramplís de sucre, chicolate, confetura. Ei plan trenda. Sin.: *crepèth, pescajon.*

pastilha *n. f.* Tròç de pasta solida de diuèrsi materiaus (ex: chicolate).

pastissaria *n. f.* Botiga a on se venen pastissi e uns auti productes doci.

pastissèr, -a *n. m./f.* Persona qu'a coma mestier hèr pastissons e vener-les.

pastisson *n. m.* Doç trende e petitonh que pòt èster hèt damb desparièrs ingredients doci, com chicolate o crèma.

patin *n. m.* 1 Aparelh damb ròdes e ua lamina verticau que se met enes pes e servís entà esguitar-se sus ua superfície planèra. 2 Embarcacion damb dus flotadors parallèls, botjat per ròdes e pedaus que servís entà passejar-se pera mar, lac, etc.

patinet *n. m.* Utís que consistís en ua plancha de metau o husta sus dues ròdes o tres, damb un mange verticau e un manilhar entà amiar-lo.

patir *v. intr.* 1 Recéber, adméter, tier, auer un mau, ua malautia, ua pena, un desenganh, etc. 2 Èster afectat d'ua dolor o embaràs fisic o morau.

patron, -a *n. m./f.* 1 Persona qu'a era propietat d'ua causa. 2 Persona qu'ath sòn servici trabalhen d'autes persones.

patz *n. f.* 1 Situacion d'aqueri que non son en guèrra. 2 Silenci e tranquillitat.

Pau *n.* Vila d'Occitània. Caplòc deth Bearn, en Gasconha.

paumon *n. m.* Cada un des organs dera foncion respiratòria, qu'an es animaus vertebrats que respiren er aire dera atmosfera.

paupeta *n. f.* Cada ua des dues membranes mobiles que protegissen es uelhs.

pauruc, -uga *adj. m./f.* Qu'a pòur de quinsevolha causa.

pauta *n. f.* 1 Extremitat. 2 Pè e cama d'un animau.

pè *n. m.* 1 Extremitat inferiora des cames, que servís tà sostier eth còs e tà caminar. 2 Basa de bèra causa. 3 Unitat de mesura.

pebe *n. m.* Condiment de gust picant e estimulànt obtengut deth frut deth peberèr.

pèc, pèga *adj. m./f.* Persona qu'a pòga intelligéncia e pòc enteniment.

pèça *n. f.* 1 Part d'un mecanisme. 2 Òbra teatrau. 3 Moneda metallica. 4 Cramba d'ua casa.

pèira *n. f.* 1 Substància minerau, mès o mens dura o compacta, que non ei terrosa ne d'aspècte metallic. 2 Tròç de ròca.

peirèra *n. f.* Lòc format per fòrça pèires. Lòc a on se trèn pèires.

peish *n. m.* Vertebrat aquatic de còs alongat, que se reproduís per miei de ueus, damb escates e que respire per branquies.

peishigar *v. tr.* Sarrar damb dus dits un tròç de pèth, de sòrta que hèsque mau.

pelada *n. f.* 1 Erosion ena pèth. 2 Mancat de pèth o de peu.

pelar *v. tr.* Trèir era pèth d'ua fruta, tubercul, etc.

pelejar *v. tr.* 1 Mantier ua persona ua discussion damb ua auta o damb d'auetes per tòrt d'un desacòrd. 2 Escridassar a bèth un, especiaument hèn veir desacòrd. 3 Escancariar-se dues o mès persones. 4 Enfrontar-se.

pelha *n. f.* 1 Pèça de vestir de hemna, que va dera cintura enquias cames. 2 Part baisha dera montanha.

pellicula *n. f.* 1 Lamina fòrça fina. 2 Tira damb imatges fotografiques que se passen per ua maquina ara seguida en tot produir ua cinta cinematografica.

pena *n. f.* 1 Patiment, dammatge, que se hè patir ath qu'a cometut un delictè o fauta. 2 Dolor, angoisha, moraus que proven dera ansia, deth temor, dera compassion.

pendent *prep.* Ath long deth temps que dure. En tot. Mentretant. Durant.

penjader *n. m.* Clau, mòble, pèça de husta, hèr, etc. entà penjà'i causes.

penjar *v. tr.* Hèr tier ua causa sostenguda dera sua part superiora.

pensament *n. m.* 1 Accion e efècte de pensar. 2 Ensem d'idèes. 3 Judici, creença. 4 Planta deth genre des violetes.

pensar *v. tr./intr.* 1 Rasonar. 2 Creir, èster convençut, auer era opinion.

Pentacosta *n. f.* Hèsta cristiana entà celebrar era venguda der Esperit Sant.

pequerin, -a *adj. m./f.* Veir *petit*. En Luishon diden *poqueron*.

per *prep.* Preposicion qu'indique er agent enes frases passives, lòc per a on se passe, causa, mejan, multiplicacion de numèros, idèa de compensacion o equivaléncia.

per'mor *loc. conj. e adv.* Damb finalitat de.

pèrder *v. tr.* 1 Deishar d'auer. 2 Deishar escapar. 3 Contrari de guanhar.

perditz *n. f.* Audèth d'ales cuertes e de color terròs pròpri de lòcs planèrs. Sin.: *perdic*.

perdon *n. m.* 1 Accion de perdonar, de lhear un castig. 2 Expression que s'utilize entà demanar desencuses a quauquarrés.

perdonar *v. tr.* 1 Desliurar deth pes, d'ua fauta, a qui l'a cometut. Der aute costat deth Pònt de Rei hèn [perdoar]. 2 Non sauvar bric de rancura per ua ofensa recubuda.

periclar *v. intr.* Hèr pericles o relampits. En Luishon ei *periglar*.

perilh *n. m.* Lòc, causa o situacion que pòt hèr mau a quauquarrés.

perilhós, -osa *adj. m./f.* Qu'a o aufris ua situacion ena quau ei possible que i age bèth mau personau o materiau.

periòde *n. m.* Durada a on soent se repetís un fenomèn.

perméter *v. tr.* Autorizar.

pernilh *n. m.* Pauta deth porcèth curada e salada que se pren coma aliment. Sin.: *camalhon*.

perque *conj.* Pr'amor que. En causa de. Per tant que.

perrequèr, -a *n. m./f.* Persona qu'a per mestier talhar, pientar, rasurar, etc. eth peu.

persec *n. m.* Fruta redona de color iran-jat, damb era pèth suau coma eth velhut e un uas dur ath sòn laguens.

persona *n. f.* Èster dera espècia umana.

personatge *n. m.* 1 Persona metuda en scèna laguens d'ua òbra literària, teatrau... 2 Persona coneishuda, celebritat.

pèrta *n. f.* Desaparicion d'açò qu'auie.

pertot *adv.* En toti es lòcs.

pes *n. m.* 1 Fòrça qu'atrè es còssi entath centre dera tèrra pera accion dera grave-tat. 2 Era valor qu'a aguesta fòrça.

pesar *v. tr.* Determinar eth pes d'un còs.

pescaire, -a *n. m./f.* Persona que se dedique a pescar.

pescajon *n. m.* Lamina plan fina de massa hèta damb haria, ueu e lèit, que se hè en ua padena e se ramplís de sucre, chicolate, confetura. Ei plan trende. Sin.: *crepèth, pastèra*.

pescar *v. tr./intr.* Cuèlher peish en tot trèir-lo dehòra dera aigua.

petar *v. intr.* Trinçar, copar, hèr dues parts o diuèrsi tròci d'ua causa.

petar e córrer *loc. adv.* Hèr es causes a tota prèssa.

pèth *n. f.* Membrana que recorbís eth còs des animaús.

petit, -a *adj. m./f.* 1 De talha inferiora ara normau. Sin.: *pequerin, ponin*. 2 Qu'ei de pòga importància, durada o intensitat. 3 Qu'a pòga edat.

petjor *adj. m./f.* 1 Qu'ei de qualitat inferiora respècte de ua auta causa damb era quau se compare. 2 Indique qu'ua causa se hè mès mau respècte de ua auta damb era quau se compare. Sin.: *piri*.

petròli *n. m.* Liquid greishós, fosc, espès

e inflamable qu'existís en diferenti lòcs dera tèrra e que mos balhe diferenti productes derivats que se hèn a servir ena indústria e transpòrt.

peu *n. m.* Cada un des hilaments que nèishen ena pèth des mamifèrs e les cur-bissen tot o part deth còs.

peumudar *v. tr.* Cambiar eth peu ua bèstia.

pialèr *n. m.* 1 Conjunt de causes botades sense orde es ues sus es autes. 2 Moltes causes o persones.

picapeirèr, -a *n. m./f.* Persona que pique e talhe era pèira tara bastenda. Obrèr dera bastenda.

piech *n. m.* Tòrax, part deth còs uman deth còth enquiath vrente.

pientar *v. tr.* Dreçar, netejar, apariar, dispausar avientament peus, lan o quina auta fibra que sigue.

piga *n. f.* Petita taca o bonh que ges ena pèth.

pijama *n. m.* Amàs que consistís en ua giqueta o samarreta e uns pantalons que s'utilizen entà dromir, normaument de teishut fin.

pilho-malho *loc. adv.* Complicacion d'eveniment, circumstàncies, etc. des quaus non ei facil des·hèr-se'n.

pilòta *n. f.* 1 Bòla esfèrica, de goma, drap o aute materiau trende, cubertat de cuer o pèth entà jogar bèth espòrt.

pim *n. m.* Pair deth pair o dera mair. Sin.: *pare, pairin*.

pintar *v. tr.* 1 Revestir quauquarren d'un celh de color. Der aute costat deth Pònt de Rei diden *pintrar*. 2 Reprodusir sus ua superfícia era imatge de persones, lòcs o causes, tament coma se hè en diboishar mès damb plapes de color.

pintor, -a *n. m./f.* 1 Persones qu'an coma mestier eth pintar es parets, pòrtes, etc. 2 Persona que se dedique ar art dera pintura. Sin.: *pintre*.

pipa *n. f.* Figura hèta de drap, carton, plastic, etc, que represente un mainat-

ge o mainada damb era quau jòguen es mainatges. Sin.: *moma*.

pipi *n. m.* Aurina.

pipòt *n. m.* 1 Figura umana divertida, en diboish, pintura o escultura. 2 Ua figura entà jogà'i que represente a ua persona. 3 Despectiu, nèci pòc intelligent.

piquèra *n. f.* Molèstias que produsís bèra causa que pique e que hè de besonh gratar-se. Sin.: *bredor*.

pirata *n. m./f.* 1 Persona que se dedique a recórrer eth mar damb un batèu e a d'abordar e panar en d'auti. 2 Que fonceione sense permís dera autoritat.

Pirenèus *n. m.* Cadia de montanhes entre era mar Mediterranèa e er ocean Atlantic.

piri *adj.* 1 Qu'ei de qualitat inferiora respècte d'ua auta causa damb era quau se compare. 2 Indique qu'ua causa se hè mèns mau respècte d'ua auta damb era quau se compare. Sin.: *petjor, pejor*.

pis *n. m.* Estatge d'un edifici que hè d'abitatge o d'un mejan de transpòrt.

piscina *n. f.* Petit lac artificiau que se hè a servir entà banhar-se e practicar era natacion.

piuda *n. f.* Insècte parasit der òme e de bèri animaus que saute fòrça. Sin.: *pude*.

plaça *n. f.* 1 Lòc ample public e descubèrt laguens d'un pòble o vila. 2 Lòc determinat entà bèra persona o bèra causa.

plaçar *v. tr.* 1 Situar, installar, establir. 2 Trobar un trabalh.

plàder *v. intr.* 1 Afectar d'ua manèra agradiva as sentits. 2 Exercir ua atraccion sus ua persona o costar-li ua impresion agradiva.

plaga *n. f.* 1 Mau produsit en còs degut a un patac, ua queiguda, etc. 2 Herida que non se barre facilament. 3 Lesion penetranta produsida en un còs viu per un patac o ua arma.

plagar *v. tr.* Costar ua plaga, herir.

plan *adv.* En naut grad, en gran nombre, en grana quantitat.

plan *adv.* Coma cau. Ben. Fòrça. En ua grana quantitat o en gran nombre.

plana *n. f.* 1 Espandida de tèrra sense re-lèu. Lana. Der aute costat deth Pònt de Rei, tanben, s'enten *planha*. 2 Airina de hustèr.

plancha *n. f.* 1 Esturment entà planchar era ròba que consistís en ua lamina de hèr en forma triangulara, fòrça lisa peth dejós, damb ua ansa entà agarrar-la. 2 Lamina mèns o mens gròssa de metau o de ua auta matèria.

planèr, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a eth madeish nivèu en totes es parts, sense desnivèus. En Luishon en diden *planhèr*. 2 Qu'ei senzilh, clar e comprensible.

planeta *n. f.* Astre que vire ar entorn d'ua estela.

plànher *v.* Sènter e manifestar pietat.

planta *n. f.* 1 Èster vegetau non lenhós. 2 Vegetau de tija petita. 3 Nivèu orizontau d'un bastiment.

plapa *n. f.* 1 Mèrca, senhau dessus de bèra causa pr'amor dera preséncia d'ua substància estranha. En Luishon, tanben, en diden *plap* en masculin. 2 Mèrca de lordèra. 3 Petita part d'ua causa de diferenta color qu'era rèsta d'era. 4 Dubertura, espaci. 5 En ua superfícia recubèrta d'ua determinada substància, petita estenuda d'a on aguesta ei absentia.

plaser *n. e adv., m.* 1 Satisfaccion o sensacion agradiva costada per quauqua causa que satisfè fòrça. 2 Pòc a pòc (a plaser).

plastic, -a *n. e adj., m./f.* 1 Materiau sintetic que, mejançant cèrti procèssi quimics, forme estructures fòrça resistents, autant flexibles coma rigides. 2 Que se pòt modelar o cambiar de forma d'ua manèra permanenta.

plata *n. f.* 1 Metau de color gris ludent que s'emplègue fòrça entà hèr jòies e objectes de decoracion. Sin.: *argent*. 2 Sièta grana e planèra, de forma rectangulara, ovalada, etc. e vòres de pòga nautada que s'emplegue entà portar aliments

e beguda d'un lòc entà un aute o tà meté'i e presentar es aliments. **3** Color gris ludent, coma eth des objèctes de plata.

platan *n. m.* Fruta damb era crospa o pela auriòla, qu'a forma alongada e un shinhau corbada, e ua carn blanca, trena e doça. Se coitiue en Canàries.

plegar *v. tr.* Doblar (un tròç o ua pèça de ròba, papèr, etc).

plen, -ea *adj. m./f.* **1** Qu'a tot aquerò qu'era sua capacitat permet. **2** Qu'ei cubèrt totaument o parciaument per ua causa.

plòir *v. intr.* Quèir ploja.

ploja *n. f.* Fenomèn atmosferic que consistís ena queiguda d'aigua des bromes en forma de gotes.

plombaire *n. m./f.* Persona que fabrique o ven lampes. Persona qu'a coma mestier hèr installacions de lum, aigua o gas e apraiar es panes que se produsissen.

plorar *v. intr.* Deishar d'anar lèrmes es uelhs.

plus *n. m.* Suplement, avantatge.

pneumatic, -a *n. m.* Tuèu de goma que se place ath torn dera lhanta d'ua ròda. Es coches pòrten pneumatics.

poblacion *n. f.* Soma des abitants d'un lòc.

pòble *n. m.* **1** Er enseu des abitants d'un país junhuts per vincles naturaus e sociaus. **2** Poblacion petita, poblat, inferior a ua vila o a ua ciutat.

pòc, -ga *adv. m./f.* En petita quantitat, en petit nombre. Un shinhau. Ath delà deth Pònt de Rei en molti endrets se pèrd era sonorizacion e eth femenin ei *pòca*.

pòcha *n. f.* Cada ua des dubertures en forma de bossa qu'an es vestits, giquetes, pantalons, etc. e que servís entà portar bèri objèctes.

poder *n. m.* **1** Facultat de hèr bèra causa. **2** Autoritat.

poder *v. tr.* Auer era capacitat de hèr quauquarren.

pòdiom *n. m.* Plataforma a on pugen es guanhadors d'ua pròva esportiva.

poèta, -essa *n. m./f.* Persona qu'escrui poesia.

polhastre *n. m.* Poth joen.

policia *n. m./f.* **1** Amàs de persones armades que se n'encueden de mantier er orde public. **2** Cada un des membres d'un còs policiac.

polit, -da *adj. m./f.* **1** Qu'a un enseu de caracteristiques que lo hèn esteticament e artisticament agradiu. **2** Qu'ei corrècte o coma cau.

politic, -a *adj. m./f.* Que hè referéncia ara politica.

politica *n. f.* Art de governar era vida publica.

polvèra *n. f.* Petit vaishèth provedit d'un miralh, entà meté'i povàs cosmetic.

poma *n. f.* Fruta redona, damb era pèth fina e ludenta de color auriò, verd o vermèlh, e era carn blanca damb quate o cinc semes neri ath laguens.

pomada *n. f.* Pasta hèta damb grèish e d'autes substàncies que servís coma medicament.

ponchut, -uda *adj. m./f.* Qu'a era punta aguda. Ath delà de Pònt de Rei se'n ditz *ponchegut*.

póner *v. tr./intr.* Hèr ueus es garies o d'audi audèths.

ponin, -a *adj. m./f.* Veir *petit*.

pònt *n. m.* Construccion entà her passar ua via peth dessús d'un riu.

popa *n. f.* Cada un des organs glandulars, qu'enes femelhes des mamifèrs, segrèguen era lèit.

popar *v. tr./intr.* Chucar damb es pòts e era lengua era lèit des popes.

popular, -a *adj. m./f.* **1** En relacion ath pòble. **2** Coneishut pera poblacion.

poralha *n. f.* Amàs d'audèths de corrau, garies, auques, lits, etc.

porcèth, -èra *n. m./f.* Mamifèr domètge gròs, de pèth dura, morro long, aures queigudes qu'a es pantes cuertes. Sin.: *pòrc* (majoritària en Occitània).

poret *n. m.* Cria dera garia.

poric *n. m.* 1 Petit d'un audèth. 2 Hill deth poth e era garia.

porron *n. m.* Vaishèth de veire de basa ampla, còth estret e boca longa en forma conica que s'emplegue tà béuer vin a galet.

pòrt *n. m.* 1 Abric ena còsta entà recéber es bateús. 2 Passatge de montanha. 3 Despenes de transport.

pòrta *n. f.* Dubertura pera que s'entre o se ges d'un lòc.

pòrtamonedes *n. m.* Bossa o cartèra entà pòrtar monedes.

portanèu *n. m.* Hièstron o lòc, en ua gara, en un teatre,... a on s'an es bilhets tà véner ath public.

portar *v. tr.* Conduzir, amiar, carregar.

portèr, -a *n. m./f.* 1 En ua equipa de fotbòl, de hockey, etc. eth jogador que defense era porteria. 2 Persona que se n'encuede de vigilar era pòrta d'entrada e escales d'ua casa de pisi. 3 Mecanisme que servís entà daurir era pòrta deth carrèr des deth pis quan quauquarrés truque.

pòsa *n. f.* Accion de descansar, de posar-se. Sin.: *descans*.

posar *v. tr./intr.* 1 Aleugerir quauquarrés deth sòn trabalh. 2 Deishar de hèr a trabalhar ua part deth còs entà rehèr-se deth cansament.

posicion *n. f.* 1 Situacion. 2 Estament social. 3 Partit adoptat sus bèra causa.

possar *v. tr.* Hèr fòrça contra ua persona o ua causa entà botjar-la o desseparar-la.

possedir *v. tr.* Auer quauquarren.

possession *n. f.* Accion de possedir.

possible, -a *adj. m./f.* Que se pòt realizar, que pòt passar.

postau *n. f.* Targeta damb ues caracteristiques pròpies que li permeten enviar-la per corrèus sense engolòpa.

postèma *n. m.* Chuc espés e auriò d'ua herida infectada, d'un gran, etc.

pòt *n. m.* Cada ua des dues parts carneses e mobiles que limiten era dubertura dera boca.

poth *n. m.* Audèth mascle de corrau qu'a era cresta vermelha e eth bèc cuert.

potz *n. m.* Trauc prigond hèt en tèrra que s'emplegue entà arténher aigua e diuèrsi materiaus e mineraus.

pòur *n. f.* Sensacion d'angoisha costada pera preséncia de quauque perilh reau o imaginari.

povàs *n. m.* Conjunt de particules fòrça petites suspèndudes en aire e que quèn sus es objèctes formant ua capa de lordèra.

pr'amor *adv.* damb finalitat de.

practic, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei util e hè bon servici. 2 Qu'a experiéncia e ei plan adret entà hèr es causes.

practicant, -a *n. m./f.* Ajudant d'un mètge o d'ua metgessa.

prat *n. m.* Tròç de tèrra a on creish era èrba entà qu'eth bestiar i pèishe.

prauè, -a *n. m./f.* 1 Que non a çò qu'ei de besonh entà viuer. 2 Que non ei complet. 3 Qu'a pòga valor o qualitat. 4 Qu'ei malerós e desvelhe compassion.

pregunta *n. f.* Accion de demanar a quauquarrés que mos dongue ua informacion sus quauquarren que desconei-shem. Sin.: *qüestion*.

premanir *v. tr.* 1 Hèr aquerò que cau entà qu'ua causa pogue èster aplicada eficaçament tara fin desirada. Ex.: *Premanisqui eth mèn caucèr entà hèr ua gessuda entàs lacs*. 2 Previer a quauquarrés entà ua naua que l'a d'arténher.

prèmi *n. m.* 1 Recompensa en rason d'un merit o servici. 2 Aquerò que se pòt ganhar en ua tòia.

premsa *n. f.* 1 Maquina que sarre quinquèvolh causa entre dues plaques iguals en tot escauhar, gravar o estampar. 2 Corròp de publicacions impreses especiaument diaris e revistes.

prèner *v. tr.* 1 Agarrar, atrapar, estacar. 2 Panar.

preséncia *n. f.* Hèt d'èster en un lòc.

present *n. m.* 1 En moment actuau. 2 Temps verbau. 3 Quauquarren que ba-

lham a quauquarrés en pròva d'afècte e estima. **4** Contrari d'absent.

present, -a *adj. m./f.* **1** Qu'ei aciu. **2** Deth temps a on èm.

presentar *v. tr.* **1** Mostrar. Hèr conéisher. Prepausar. **2** Concórrer a ua pròva, eleccion...

president, -a *n. m./f.* Persona que presidís un país, ua associacion, un tribunal, etc.

preson *n. m.* Bastiment destinat ad aqueres personas que se ven privades dera sua libertat.

prèst, -a *adj. m./f.* Qu'ei premanit o dispausat entà hèr ua causa.

presumit, -ida *adj. m./f.* **1** Qu'ei orgulhós d'eth madeish e se vante des sues qualitats. **2** Que suenhe plan er aspècte personau entà èster atractiu.

prètz *n. m.* Quantitat de sòs que cau balhar entà aquerir bèra causa.

prim, -a *adj. m./f.* Persona o animau qu'a pòc grèish o pòga carn.

primauera *n. f.* Sason der an que comence eth 21 de març e acabe eth 21 de junh.

prince, -essa *n. m./f.* **1** Hilh o hilha de rei. **2** Títol de sobeirinetat.

principau *adj. m./f.* **1** Mès important, qu'ei eth prumèr en estimacion. **2** Qu'ei basic o fonamentau.

principaument *adv.* Mès que mès. De manèra principau.

principi *n. m.* **1** Element prumèr. **2** Règla d'accion segontes ua valor morau.

pro *adv.* Qu'ei suficient. Ex.: *Pro! Que'n sò hart!*

probablement *adv.* De manèra probabla. Possiblement.

problèma *n. m.* **1** Qüestion que se deu aclarir. **2** Dificultat que cau trobar-ne era solucion. **3** Amàs de hèts o situacions que dificulten era obtencion de bèra finalitat. **4** Desengust, preocupacion.

procès *n. m.* **1** Litigi portat deuant d'un tribunal. **2** Desvolopament d'un jutjament, o d'ua accion.

produccion *n. m.* Accion de produsir. Fabricacion.

produsir *v. tr.* Fabricar, elaborar.

professor, -a *n. m./f.* Persona qu'enseñhe, mèstre.

profitar *v. tr./intr.* **1** Hèr o carrejar profit a quauquarrés o a quauquarren. Sin.: *aprofitar*. **2** Hèr a rénder a ua causa ua utilitat damb era quau non se compdaue.

projècte *n. m.* **1** Bèra causa qu'ua persona o grop de personas vò realizar. **2** Estudi, prefiguracion d'ua òbra.

promèter *v. tr.* Obligar-se a hèr, balhar o autrejar quauquarren a quauquarrés.

pròp *adv.* A pòca distància en temps o en espaci.

pròplèu *adj.* **1** Qu'ei apròp de quauquarren en espaci o en temps. **2** Que seguís a ua auta causa o persona, qu'ei immediatament dempús.

proposar *v. tr.* **1** Somèter a ua eleccion. **2** Dar a trigar, o a jutjar, un subjècte, projècte, persona...

pròpri, -a *adj. m./f.* Qu'aperten exclusivament a bèth un. Ena Val d'Aran e ena rèsta d'Occitània existís tanben era forma *pròpi*.

proprietat *n. f.* **1** Çò qu'aperten a bèth un. En fòrça endrets d'Occitània s'emplegue era forma *propietat*. **2** Qualitat d'un producte. **3** Domeni agricòla pro expandit.

protegir *v. tr.* **1** Emparar de perilh. **2** Ajudar, favorir bèth un o bèra activitat.

Provença *n. f.* Region culturau e istorica ar èst d'Occitània.

provençau *adj. m./f.* **1** En relacion a Provença. **2** Dialècte der occitan.

província *n. f.* Division administrativa d'un estat.

provocar *v. tr.* Èster era causa o rason de.

prua *n. f.* Fruta redona de carn doça, damb un uas en miei, que pòt èster de desparières classes, en tot depéner der arbe. I a prues verdes, vermelhes e auriòles. Sin.: *prinhon*.

prumèr, -a *adj. m./f.* Que precedís a toti es auti en orde, temps, lòc, classa o jerarquia.

public *n. m.* Gent qu'assistís a un espectacle.

public, -a *adj. m./f.* 1 Que concernís ara collectivitat. 2 Dubèrt a toti.

publicar *v. tr.* Hèr a conéisher a toti. Hèr a aparéisher un libre.

pude *n. m.* Insècte parasit der òme e de bèri animaues que saute fòrça. Sin.: *piuda*.

pujada *n. f.* 1 Accion d'anar entà naut. 2 Endret per a on puge quauquarrés o quauquarren.

pujar *v. tr.* 1 Anar d'un lòc entà un aute de nivèu mès naut. 2 Carrejar ua causa d'un punt baish entà un de naut.

punar *v. tr.* Tocar damb es pòts quauqua causa en senhau d'amor.

puncha *n. f.* Aquerò que punche, sigue era punta aguda d'ua causa o era causa madeisha acabada en punta aguda.

punchar *v. tr.* 1 Herir damb un objècte en puncha, que horade o penètre. 2 Ahiscar quauquarrés entà hèr ua causa.

punet *n. m.* Contacte des pòts damb ua auta persona o causa.

punh *n. m.* Man barrada.

punt *n. m.* 1 Lòc localizat damb grana precision. 2 Causa molt petita, que lèu non se ve. 3 Situacion. 4 Nivèu de nautada. 5 Part d'un discors. 6 Unitat de nòta o marcatge ena escòla, laguens de competicions esportives...

pus *adv.* Mès. Mèrque era superioritat o era addicion.

quadrat *n. m.* 1 Qu'a quate costats parièrs que formen quate angles rèctes. 2 Persona qu'a un còs d'estructura fòrta, grana e ampla. 3 En matematicas, valor que resulte de multiplicar ua quantitat per era madeisha.

qualitat *n. f.* 1 Proprietats que hèn qu'ua causa o un èster sigue bon o dolent. 2 Noblessa, vertut. 3 Caracteristica.

quan *conj.* En moment en qué.

quantitat *n. f.* Proprietat des causes que hèr que siguen mesurables.

quaranta *adj.* Quate viatges dètz.

quart *adj. e n., m.* 1 Dit de cada ua des quate parts pariones en qué se dividís ua causa. 2 Espaci de 15 minutes.

quartier *n. m.* 1 Part des quate parts que se pòt dividir eth còs d'un animau. 2 Zòna determinada laguens d'ua poblacion. Sin.: *barri*.

quatau *adj. m./f.* Qu'en ua seriacion, n'a tres deuant sòn. Numèro ordinau.

quate *n. m.* 1 Tres mès un. 2 Numerau.

quauqu'un, -ua *adj. m./f.* Denòte un petit nombre indeterminat de personas o ben de causes.

quauqua causa *loc. pron.* Bèra causa indeterminada.

quauquarren *loc. pron.* Bèra causa indeterminada.

quauquarrés *pron.* Ua persona quinsevolh, sense determinar-la.

quauque, -a *adj. m./f.* Un petit nombre de.

que *pron. e conj.* 1 Pronòm relatiu, particula enonciativa. 2 Conjuncion de subordinacion.

qué *pron.* Pronòm interrogatiu o pronòm relatiu.

quèir *v. intr.* 1 Botjar-se un objècte de naut entà baish. 2 Pèrder un còs eth sòn balanç.

queishar *v. intr.* 1 Expausar ua queisha o queishes. Ex.: *Se queishèren deth bataclam que hègen es vesins.* 2 Panteishar, planher-se. Ex.: *Se queishe soent de mau d'estomac.*

qüestion *n. f.* 1 Interrogacion. 2 Ahèr, matèria, subjècte, debat. 3 Problèma que deu èster resolut.

qui *pron.* Pronòm interrogatiu o demostratiu, que designe ara persona que hèr era accion.

quiet, -a *adj. m./f.* 1 Que non se botge. 2 Qu'ei tranquil e plen de patz.

quilhar *v. tr.* Lheuar, hicar dret.

quilò *n. m.* Unitat de pes deth sistèma metric decimau de mil grams.

quilomètre *n. m.* Unitat de longitud de mil mètres. En Luishon diden *quilomètre*.

quimic, -a *adj. m./f.* 1 En relacion ara quimica. 2 Persona que se dedique ad aquesta sciéncia.

quimica *n. f.* Sciéncia qu'estúdie era estructura, propietats, e transformacions des elements des dera sua composicion atomica.

quin, -a *adj.* Un o ua d'un nombre de personas o causes sus eth quau requè ua interrogacion.

quinsevolh, -a *adj. m./f.* Ua d'entre diuèrses personas o causes, non impòrte quina.

quinze *n. m.* 1 Dètz mès cinc. 2 Numerau.

quiòsc *n. m.* Petita bastissa destinada ara venta de diaris, revistes e d'auti productes.

ràbia *n. f.* 1 Malautia que s'encomane pera nhacada de bèri animaus. 2 Quauquarren que hè enfadar. Òdi, torbament der ànim. Sin.: *rauja*.

ràdio *n. f.* 1 Transmission a distància deth son dera musica o dera votz umana que ges d'un emissor e arribe as auditors a trauès d'un aparelh. 2 Aparelh entà receber es sons d'un emissor de ràdio.

rambalh *n. m.* 1 Moviments irreflexius, contunhats e desordenats, ramalh de mots, paraula o frasa de mau prononciar. 2 Manca d'orde, confusion. Complicacion d'eveniments, inconstàncies, etc. des que non ei de bon gesser-ne.

rapid, -a *adj. m./f.* 1 Que se botge, actue, evolucione o se hè damb ua grana velocitat. 2 Que se hè de manèra superficialiu o damb prèssa. 3 Part d'un riu o de ua auta corrent ena quau era aigua cor de forma violenta. 4 Trèn de viatgèrs que son que s'arture enes gares principaus deth sòn recorrut. 5 A grana velocitat.

rapidament *adv.* De manèra rapida. Sin.: *viste*.

rare, -a *adj. m./f.* Que non ei comun.

rasar *v. tr.* Tóner era barba o eth peu. Sin.: *afaitar*.

raçon *n. f.* 1 Resultat de rasoar. 2 Aquerò qu'explique, justifique o fondamente ua causa.

raspada *n. f.* 1 Accion de raspar. 2 Senhau que dèishe sus ua causa un objècte qu'a passat en tot raspar-lo.

raspar *v. tr.* Passar quauquarren bracant o aspre per ua causa en tot lleuar part dera sua superfície.

raspilhoar *v. tr.* Passar ua causa asprosa o enlinada sus ua superfície en tot provocar piquèra.

rauja *n. f.* 1 Malautia que s'encomane pera nhacada de bèri animaus. 2 Quauquarren que hè enfadar. Òdi, torbament der ànim. Sin.: *ràbia*.

realizar *v. tr.* 1 Hèr reaument aquerò qu'ère un projècte. 2 Amiar a tèrme ua accion.

rebracar. *v. tr.* 1 Bracar en tot desseparar d'ua causa era part sobrèra d'aquera que ne volem obtier. 2 Escuerçar, abraçar.

rebrembar *v. tr.* 1 Auer ua causa ena memòria. Ex.: *A pairin li shaute de rebrembar causes dera sua joenessa*. 2 Dider-li ua causa a quauquarrés entà que non se'n desbrembe. Ex.: *Rebremba-l'ac tanlèu la veigues*.

rebrembe *n. m.* 1 Eth hèt de rebrembar ua causa passada. 2 Era causa rebrembada. 3 Objècte que se sauve destinat a rebrembar a quauquarrés o quauquarren. 4 Salutacions d'un absent a ua tresau persona o de part d'ua tresau persona.

recéber *v. tr.* 1 Acuélher. Obtier. 2 Admèter aquerò que mos balhen o mos an aufrir.

reconéisher *v. tr.* 1 Identificar bèth un, bèra causa. 2 Acceptar que. 3 Campar damb suenh.

recta *n. e adj., f.* Que non se vire ne tà

un costat ne tà un aute, ne hè corbes ne angles.

rècte *n. m.* Darrèra porcion deth budèth gròs.

rècte, -a *adj. m./f.* 1 Angle de 90°. 2 Persona que se compòrte de manèra justa e fèrma.

redon, -a *adj. e n., m./f.* 1 Qu'a ua forma circulara o esferica. Sin.: *ardon*. 2 Qu'ei perfècte, complèt e plan arternhut. 3 Qu'ei exacte, definitiu e que non aufris cap de dobte. 4 Pèça de carn dera part de darrèr de bèri animaues, de forma lèu cilindrica.

refusar *v. tr.* 1 Non acceptar. 2 Oposicion a ua idèa.

règim *n. m.* 1 Forma de poder politic. 2 Règles de dietetica. 3 Conjunt de disposicions que regulen quauquarren.

region *n. f.* Extension de territòri caracterizada per circumstàncies umanes, fisiques o politiques.

regionau *adj. m./f.* Pròpri d'ua region. En relacion ara region.

registre *n. m.* Efècte de registrar.

regular, -a *adj. m./f.* 1 Cossent a ua regla, lei o norma, establides. 2 En matematicas dit d'ua figura ena que toti es elements dera madeisha categoria, costats, angles, etc, son egals entre eri. 3 Que non se dessepare guaire deth tèrme mejan, ne gròs ne petit. 4 Qu'en toti es moments d'ua actuacion, etc. se mantèn, foncione, etc. apuprètz igual.

rei, -na *n. m./f.* 1 Monarca. Persona qu'exercís era sobeiranetat d'un reiaume. Sin.: *arrei*. 2 Fig. Persona, animau o causa que, pera sua importància o excellència subergés peth dessús des auti dera madeisha espècia, deth sòn rang.

reiau *adj. m.* 1 En relacion ath rei. 2 Que subergés peth dessús de d'auit dera madeisha familha, s'aplique ath nòm de quauqui animaues e plantes.

reiaume *n. m.* Extension de territòri ca-

racterizada per circumstàncies umanes, fisiques o politiques.

relacion *n. f.* 1 Accion de relatar o referir aquerò qu'un a sabut, viscut, etc. 2 Lista o enumeracion de nòms, adreces o d'auites indicacions, especiaument ordenades. 3 Connexion.

relatiu, -iva *adj. m./f.* 1 Qu'a relacion o connexion damb ua persona o causa o que i hè referència. 2 Que non ei totau ne absolut senon que depen de d'auit elements o circumstàncies.

religion *n. f.* Amàs de credences e practiques e dògmes en relacion ara divinitat.

religiós, -a *adj. m./f.* 1 En relacion ara religion. 2 Persona consagrada ara religion: monge, caperan...

relòtge *n. m.* Aparelh que servís entà mercar era ora qu'ei en cada moment; consistís generaument en un amàs de pèces que botgen ues agulhes que viren ath torn d'un disc. Sin.: *arrelotge*. En Luishon tanben empleguen *arlotge*.

remèdi *n. m.* Aquerò qu'ei usat entà guarir o aleugerir ua malautia, un mau. Enlà deth Pònt de Rei tanben s'emplegue *arremèdi*.

remercar *v. tr.* Amiar era atencion sus ua causa, trapar. Ex.: *Remèrqui qu'aciu manque quauquarrés*.

remontar *v. intr.* 1 Tornar a montar, anar tà naut, restablir. 2 Reconfortar.

remòrca *n. f.* Plataforma damb ròdes que s'enganche a un veïcul que lo rossegue; s'emplegue entà amiar carga o animaues.

remosigar *v. tr.* 1 Trissar, esmolinar damb es dents. 2 Afligir-se interiorament.

remplaçar *v. tr.* 1 Méter ua persona ena plaça de quauquarrés. 2 Exercir ua foncicion temporaument.

reparacion *n. f.* Apraiament que se hè d'ua causa qu'ei espatracada. En un talhèr hèn reparacions de coches. Sin.: *adobament*.

repàs *n. m.* Pròva o examen que se torne a hèr entà verificar qu'ua causa foncione corrèctament.

representacion *n. f.* 1 Espectacle artistic ath dessus d'un scenari. 2 Accion e efècte de representar.

representar *v. tr.* 1 Simbolizar, figurar. 2 Èster delegat per bèra empresa, grop, associacion... 3 Jogar un papèr en ua pèça teatrau.

republica *n. f.* 1 Forma d'organizacion politica, que se fonamente ena igualtat deuant dera lei. 2 Règim non monarquic.

respècte *n. m.* 1 Reconeishement e consideracion dera valor d'ua persona o d'ua causa. 2 Maufidança o temor qu'inspiren ua persona o ua causa.

respirar *v. intr.* Efectuar era respiracion, ua persona o un animau.

respòner *v. tr.* 1 Contestar a ua quèstion, un dobtè, ua aperada, ada çò qu'un aute ditz. 2 Hèr-se responsable de quauquarès o de quauquarren.

responsa *n. f.* Aquerò que se respon ad açò qu'ua persona ditz, pregunte o demane. Sin.: *contèsta*.

ressegar *v. tr.* Bracar damb ua ressega o esturment parièr. Ex.: *An ressegat quauqui socs e tot eth solèr ei plen de sarna.*

rèsta *n. f.* 1 Part que demore d'un tot quan se n'a trèt un tròç. 2 Operacion matematica que ges de trèir ua quantitat de ua auta e saber-ne era diferència.

restaurar *v. tr.* Adobar, reparar, recuperar.

resultat *n. m.* 1 Efècte o consequéncia d'un hèt, d'ua operacion o d'un rasonament. 2 Puntuacion des equipas en ua competicion esportiva.

resvenjar *v. tr.* Balhar resvenja a un mau o ofensa patits per d'auti o as recebuts per un madeish.

retard *n. m.* Hèt de non arribar ara ora, d'arrecular-se.

retardar *v. tr./intr.* Hèr que quauquarren non se produisques enquia mès tard.

retetaire, -a *n. m./f.* Persona qu'a coma

mestièr apariar es goterèrs enes tets des cases.

retirar *v. tr.* Apartar, separar bèth un o bèra causa de bèth un o bèra causa o bèth lòc.

revèrs *n. m.* Cara opausada ar anvèrs. Sin.: *envèrs*.

reviscolar *v. tr.* 1 Desvelhar a quauquarès que se li n'a anat era lutz deth cap o ei sense coneishement. 2 Cuèlher o balhar naues fòrces.

revista *n. f.* 1 Publicacion periodica. 2 Inspeccion.

revolucion *n. f.* Cambiament radicau, mès que mès politic.

riba *n. f.* Costat dera mar, d'un riu, d'un lac...

ric, -a *adj. m./f.* Qu'a fòrça sòs e bens materiaus.

riu *n. m.* Corrent continua d'aigua procedenta des montanhes que passe per un canau natura e desbòque en un aute corrent, un lac o eth mar. Sin.: *arriu*.

ròba *n. f.* Quinsevolh drap o tela, que servís entà hèr vestits.

ròda *n. f.* Objècte de forma redona que pot virar sus un èish que passe peth sòn centre.

roï, -a *adj. m./f.* 1 Deth color deth sang o des passauècs. Sin.: *arrò*. 2 De color aurieu daurat. Ex.: *Aguest mainatge a eth peu rò*. 3 De color deth casquelh des castanhes. Ex.: *Crompè un shivau rò* ena hèira de Canejan.

roienc, -a *adj. m./f.* Que retire ath rò.

Roma *nòm* 1 Caplòc d'Itàlia. Anciana capitau der Empèri roman. 2 Fig. Autoritat papau e dera cúria romana.

roman *n. m.* Òbra literària de ficcion en pròsa. Sin.: *novèla*.

roman, -a *adj. m./f.* De Roma. Der antic Empèri Roman.

rondèu *n. m.* 1 Ensem de causes o personas que formen un cercle. 2 Dança caracteristica de Gasconha.

ronflar *v. intr.* Hèr ronflets.

ronflet *n. m.* Son que se hè en lançar er aire damb fôrça peth nas o pera boca.

Ròse *n. m.* Un des rius mès grani d'Occitània que neish enes Alps soïssi e morís ena Mediterranèa.

rota *n. f.* 1 Carretèra. 2 Via de comunicacion.

ròtle *n. m.* 1 Çò qui ditz o hè un actor. 2 Foncion de quauquarrés laguens d'un emplec, situacion... 3 Papèr.

rurau *adj. m./f.* En relacion ath mon deth camp.

rus, -sa *adj. m./f.* 1 De Russia. 2 Lengua eslava, parlada en Russia e d'auti païsi dera antica URSS.

Russia *n. f.* Estat europèu e asiatic, damb caplòc en Moscòu.

sa *poss.* Era sua. Possessiu femenin de tresau persona deth singular. S'emplegue tanben entath masculi. Ex.: *Sa papa.*

sabata *n. f.* Cauçèr que non passe deth cauilhar, mès o mens escotat ena part superiora deth pè, damb ua sòla de cuer e era rèsta de pèth o d'auti materiaus.

sabatèr, -a *n. m./f.* Eth que hè o ven cauçèr.

sabent, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a un coneisheiment prigond en sciéncias, letres o arts. 2 Qu'a ua grana capacitat tà pensar e considerar es situacions e circumstàncies, entà distinguir çò qu'ei positiu de çò qu'ei negatiu. 3 Que mòstre o conten sapiença. Sin.: *sapient.*

saber *v. tr.* Conéisher.

sabon *n. m.* Preparat solid que s'obten pera accion d'un alcalin sus er òli o un aute grèish, e servís, en tot des·hèir-lo en aigua, entà lauar era pèth, era ròba blanca, etc. degut principaument ath sòn poder d'emulsionar es grèishi.

sac *n. m.* Receptacle de ròba, cuer, papèr, etc a on se sauen fôrça tipas de materiaus e objèctes. Sin.: *saca* (femenin).

sadiar *v. tr.* Assadorar, hartar.

sajar *v. tr.* Hèr quauquarrés çò de besonh entà realizar ua causa sense es-

tar-ne segur de qu'artenherà er objehti desirat. Ex.: *Sagèc de crompar damb aqueri sòs un pastisson de pinta batuda.*

sala *n. f.* 1 Pèça principau d'ua casa. 2 Lòc de demora d'ua estacion de tren, consultòri mètge, burèu...

salat, -ada *adj. m./f.* Que conten sau o massa sau.

salimana *n. f.* Batraci que viu en lòcs escurs e umits e que s'alimente principaument d'insèctes.

saliua *n. f.* Liquid segregat pes glandoles salivares que se vèsse ena boca.

saludar *v. tr.* Dider a quauquarrés uns mots de bon desir o un gèst qu'ei costum d'interpretar coma ua expression de respècte o de boni talents.

salut *n. f.* Estat der organisme liure de malauties, qu'exercís normaument totes es sues foncions.

samarreta *n. f.* 1 Pèça de genre de punt que s'utilize coma abric immediat ath còs. 2 Pèça de vestir que curbís eth tronc e se met ordinàriament dessús dera pèth dejós dera camisa, hèta comunament de genre de punt, lan, coton, franèlla, etc.

sancer, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei complèt; que non li manque cap de part o tròç. 2 En matematicas numèro format sonque per ua o mès unitats, a diferéncia des numèros decimaus e fraccionaris.

sandàlia *n. f.* Cauçèr que consistís simplement en ua sòla assegurada ath pè damb cordons, tròci de cuer, etc. Enlà deth Pònt de Rei, tanben, se ditz *auarca.*

sang *n. m./f.* 1 Eth liquid que circule peth sistèma vascular principau, que pòrte en suspension cellules nomentades globilhons, qu'ei vermelh. 2 Plan tenguda en frases que hèn referéncia ath temperament, a un estat d'ànim dera persona.

sanglòt *n. m.* Sospir en qué era inspiracion e era expiracion se produsís damb un moviment convulsiu, e damb un tapatge especiau causat pera convulsion deth diafragma.

sant, -a *adj. m./f.* Essenciaument pur, persona exemplara, pietosa, bona, digna de culte, consagrada a Diu, sagrat.

sapient, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a un coneishe-ment prigond en sciéncias, letres o arts. 2 Qu'a ua grana capacitat de pensar e de considerar es situacions e circunstàncies, entà distinguir çò qu'ei positiu de çò qu'ei negatiu. 3 Que mòstre o contén sapiença. Sin.: *sabent, sabi*.

sardina *n. f.* Peish marin minjadís qu'a eth còs alongat, de color blu escur pera part superiora e blanc platejat pera inferiora. Viu en grani corròps e se pesque en granes quantitats.

sarrar *v. tr./intr.* Hèr pression sus ua causa.

sarrèr *n. m.* Part inferiora e posteriora deth tronc, sus era que descanse eth còs quan un se sè.

sarte, -essa *n. m./f.* Eth qu'a per mestier hèr vestits, especiaument entar òme. Enla deth Pònt de Rei se ditz *talhur*.

sason *n. f.* 1 Període de temps que dividís er an segontes eth temps atmosferic, era durada deth dia e d'autes caracteristiques. 2 Període de temps que se distinguis dera rèsta der an per quauque motiu.

satellit *n. m.* Còs sense lum pròpria que vire ath torn d'ua planeta. Ex.: *Era lua ei eth satellit dera Terra*.

sau *n. f.* Substància blanca, cristallina (clorur de sodi) qu'ei abondiva ena natura en tot formar masses solides o en solucion, principaument ena aigua dera mar, e s'emplegue coma condiment, entà conservar es aliments, ena obtencion de sòdi e es sòns compòsti, entà des-hèir eth gèu des carrèrs en iuèrn, etc.

sauciar *v. tr.* Trèir, arringar eth saucle, es males èrbes, des lòcs semiats.

saumet *n. m.* 1 Animau de fòrça resisténcia, mès petit qu'eth shivau. 2 Figuradament, persona damb pòga intelligéncia.

saunei *n. m.* 1 Aparicions mentaus en tot

dormir o en estat de repòs. Sin.: *sòni*. En Bigòrra en diden *sonèi*. 2 Figuradament un desir dificil d'arténher. Sin.: *sòn* (eth).

saunejar *v. intr.* 1 Auer un saunei o sauneis. 2 Veir o percéber en sauneis quauquarrés o quauquarren.

saut *n. m.* 1 Moviment peth quau un, lançant-se en aire, ei pendent un cèrt temps sense tocar es pès en tèrra. 2 Eth hèt de passar d'ua causa a ua auta, d'un estat a un aute sense transicion; saut de linha, un passatge, en ua lectura, còpia, etc.

sautamoton *n. m.* Jòc. Veir *botrombèr*. Sin.: *sauta-craba*.

sautapè *n. m.* Jòc que consistís en sautar a pè ranquet.

sautaprat *n. m.* Insècte ortoptèr de color verd damb es pautes de darrèr fòrça desenvolpades. Sin.: *sautarèth, sautidèth*.

sautar *v. intr.* 1 Hèr un saut o sauts. 2 Lançar-se quauquarrés d'a on ei entà quèir dehòra o mès enjós.

sautarèth *n. m.* Veir *sautaprat*.

sautidèth *n. m.* Veir *sautaprat*.

sauvar *v. tr.* 1 Méter ar abric. 2 Preservar.

sauvatge, -ja *adj. m./f.* 1 Que viu en un estat de natura, non adonat. 2 Que creish sense qu'arrés se n'encuede, non cultivat. 3 Inabitat, inculte. 4 Incivilizat, que viu dehòra des societats civilizadas.

scenari *n. m.* 1 Part deth teatre, bastida avientament entà plaçà'i es decorats e lòc a on passe era accion. 2 Lòc a on se represente quinsevolh espectacle, competicion, etc. 3 Lòc a on succedís bèra causa.

sciéncia *n. f.* 1 Coneishença exacta en prigondor. 2 Corròp des coneishences que pòden verificar-se e demostrar-se.

scientific, -a *adj. m./f.* En relacion ara sciéncia.

se *conj.* 1 Conjuncion. 2 Pronòm personau que va ath darrèr deth verb.

se te platz *loc. adv.* Expression que demane ajuda, assisténcia.

se vos platz *loc. adv.* Expression que demane ajuda, assisténcia.

sec, -a *adj. m./f.* 1 Que non a aigua o umitat. 2 Terren qu'a pòga vegetacion. 3 Frut qu'a eth casquelh dur e non a chuc. 4 Aliment que non ei recient. 5 Persona plan magra. 6 Persona pòc amorosa.

secors *n. m.* 1 Accion de secórrer. 2 Ajuda balhada a bèth un en un perilh, en un besonh. Sin.: *auxili, ajuda.*

sector *n. m.* 1 Division d'un territòri. 2 Domeni d'activitat.

seda *n. f.* Fibra fina, fòrta, lustrosa, damb qué fabriquen es capurets diferents larves d'insèctes; hiu hèt damb aguesta fibra; teishut hèt damb aguest hiu.

sedença *n. f.* Lòc de referéncia d'ua organizacion.

sègle *n. m.* Periòde de cent ans.

segon *n. m.* 1 Unitat de temps deth sistèma internacionau que consistís ena seishantau part d'ua minuta. 2 Que seguís immediatament ath prumèr.

segontes *conj.* 1 Exprimís era conformitat entre ua causa e eth nòm que precedís. 2 Exprimís era origina de bèth coneishement, de bèra opinion o de qui a aguesta opinion.

següent, -a *adj. m./f.* Que seguís. Posterior.

seguir *v. tr.* Anar ath darrèr. Acompanyar. Imitar.

segur, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei liure de perilh o mau. 2 Qu'ei cèrt e non admet dobte. 3 Persona que cre en quauquarren o que non a cap de dobte.

Sèina *n. f.* Riu deth bacin parisenc.

sèir *v. tr./intr.* Setiar, méter, plaçar eth sarrèr e es cueishes dessús d'ua cagira, banc o en un aute lòc. Ex.: *Se seiguec en solèr.* En Luishon en diden *assietar.*

seishanta *n. m.* 1 Sies viatges dètz. 2 Numerau.

semafòr *n. m.* Aparelh electric, plaçat ena via publica en lòcs damb fòrça transit, qu'ordene automaticament era circulacion per miei deth cambi de lums dejà determinades.

semblant, -a *adj. m./f.* 1 Qu'a lèu lèu era madeisha aparença, qualitats, caracteristiques. 2 Que s'apròpe ena sua manèra d'èster a bèth un o a bèra causa. 3 Aparéncia.

semblar *v. intr.* 1 Paréisher. Auer determinada aparença o aspècte. 2 Opinar, creir.

semiar *v. tr.* Embarricar, escampilhar era semensalha dessús era tèrra premanida entà receber-la.

sen *n. m.* Saviesa, sentit comun.

senhau *n. m.* 1 Mèrca hèta en un objècte, causa plaçada en un endret, que servís entà hèr-lo conéisher. 2 Causa sensible dera que mo'n servim entà remercar quauquarren, entà indicar eth moment de hèr bèra causa.

sénher *n. m.* 1 Signe de deferéncia. Expression de cortesia que s'aplique a quinsèvolh persona. 2 Proprietari feudau. 3 Jesucrist.

senhor, -a *n. m./f.* Persona adulta.

senhoreta *n. f.* 1 Hilha d'un senhor. 2 Senhora joena. 3 Senhora non mariada.

senon *conj.* Refòrce ua frasa negativa e ne comence ua d'afirmativa.

sens *n. m.* 1 Direccion. 2 Significacion. 3 Es cinc sens: vista, tocar, audida, olfacte, gust. Sin.: *sentit.*

sens *prep.* Mèrque era abséncia, privacion, exclusion.

sense *prep.* Indique manca o caréncia d'ua causa materiau o immateriau.

sénter *v. tr.* 1 Percéber, compréner. 2 Esperovar sensacions fisiques o moraus.

sentiment *n. m.* Estat d'animositat, disposicion emocionau entà ua causa, un hèt o ua persona.

separar *v. tr.* 1 Dividir, despartir. Sin.: *desseparar.* 2 Méter distància o augmentar-la. 3 Separar-se: interrómper era vida en comun.

ser *n. m.* 1 Part deth dia naturau comprenuda entre eth cogar-se deth solei e

era auba. Sin.: *vèspe, vrèspe*. 2 Temps pendent eth que non i a absolutament claror deth dia.

serada *n. f.* 1 Darrères ores dera tarde en tot includí'í eth crepuscle deth vrèspe. Enlà deth Pònt de Rei, tanben, en diden *suerada*. 2 Amassada que se hè a compdar deth vrèspe. 3 Hèsta musicau o literària que se hè ath ser.

seren *adj.* 1 Que non presente agitacion, moviment o tapatge. 2 Que non ei pas nerviós o preocupat. 3 Umiditat que i a ena atmosfèra pendent era net.

seriós, -osa *adj. m./f.* 1 Qu'ei responsable e rigorós e qu'actue pensant ben es sòns actes, sense hèr badinades e sense enganhar ad arrés. 2 Qu'a un aspècte sevèr e sòbri.

sèrp *n. f.* Comun des reptils de pèth damb escates e piech sense uas centrau.

servici *n. m.* 1 Utilitat o foncion que complís ua causa. 2 Organizacion que s'encargue de realizar un trabalh que satisfè determinadi besonhs d'ua comunautat.

servir *v. tr.* 1 Èster util. 2 Assegurar un servici: servir un dinar.

set *n. f.* 1 Besonh e talents de béuer. 2 Desir plan fòrt de hèr quauquarren.

sèt *n. m.* 1 Sies mèns un. 2 Numerau.

setanta *n. m.* 1 Sèt viatges dètz. 2 Numerau.

setau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro sèt en ua seria que n'a sies deuant.

seteme *n. m.* Nauau mes der an.

sètge *n. m.* Accion e efècte d'assetjar. Operacions entà encerclar o préner un pòble o ciutat en temps de guèrra. Sin.: *sèti*.

sèti *n. m.* 1 Lòc tà sèir. 2 Veir *sètge*.

sètia *n. f.* Pèça redona ena quau se servís eth minjar. Sin.: *sièta*.

setiar *v. intr.* Èster, ua persona, en un sèti o en bèth supòrt de sòrta qu'eth sòn còs se pause sus era part deth dejós deth tronc.

setmana *n. f.* Període de temps de sèt dies.

setze *n. m.* Numèro naturau que seguís ath quinze.

seu *n. m.* Grèish solid e dur que se trè des bèsties romiaires entà hèr sabon, candeles...

sèxe *n. m.* 1 Conjunt de caracteristiques e de foncions des organismes viui que hèn que se distinguissen es mascles des femelhes. 2 Activitat fisica que provòque plaser sexuau.

sherèra *n. f.* Part inferiora dera union deth tronc damb eth braç.

shivau *n. m.* Mamifèr de quates pautes acabades en un dit damb coa longa e plia de fòrça peus longui. Sin.: *cavalh*.

shordar *v. tr.* Costar incomoditat o desengust o perturbar era tranquillitat de quauqu'un.

sies *n. m.* 1 Cinc mèns un. 2 Numerau.

siesau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro sies en ua seria que n'a cinc deuant.

sièta *n. f.* Pèça redona ena quau se servís eth minjar. Sin.: *sètia*.

signar *v. tr.* Escriuer era signatura o firma.

significar *v. tr.* 1 Voler díder. 2 Auer eth sentit de. 3 Significar-se: hèr saber era sua opinion sus ua qüestion comprometuda.

silenci *n. m.* Eth hèt de non parlar, de carar. Abséncia de tot son o tapatge.

simbèu *n. m.* 1 Çò que se pren coma signe o representacion de bèra causa. 2 Emblèma.

simpatic, -a *adj. m./f.* Qu'ei agradiu e atrè as auti.

simplement *adv.* 1 De manèra simpla. 2 Sonque.

simple *adj. m./f.* 1 Format de pògui elements, facil de comprèner. 2 Pèc.

singular, -a *adj. m./f.* 1 Qu'expresse ua soleta unitat. 2 Qu'ei estonant e extravagant.

sistèma *n. m.* Amàs organizat d'idèes, metòdes, foncionament.

site *n. m.* En tecnologia dera informa-

cion pagines relacionades laguens d'un domeni d'internet.

situacion *n. f.* 1 Endret concret. 2 Amàs de circumstàncies. 3 Estat social.

situar *v. tr.* Plaçar, emplaçar.

sociu *adj. m./f.* En relacion ara societat, as relacions entre classes.

societat *n. f.* 1 Reünion mès o mens grana de persones, familhes, pòbles... 2 Empresa, organizacion.

sodaire, -a *n. m./f.* Eth qu'a per mestier sodar.

soent *adv.* Un gran nombre de còps.

sògre, -a *n. m.* Pair o mair d'un des membres deth matrimòni respècte der aute.

sòla *n. f.* Part deth caucèr a on se place era planta deth pè.

solament *adv.* Sonque.

solar, -a *adj. m./f.* Deth solei, en relacion ath solei.

soldat *n. m.* 1 Persona que servís ena armada. 2 Militar sense graduacion.

solei *n. m.* Estela damb lum pròpria qu'ath sòn entorn viren es planetes deth sistèma solar, entre eres era Tèrra. Der aute costat de Pònt de Rei escriuen *solelh*.

solet, -a *adj. m./f.* 1 Separat des auti. 2 Unic.

solhar *v. tr.* Netejar eth nas de narics.

solid, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei segur, fòrt e resistent. 2 Qu'ei basat en rasonaments que non se pòden negar.

soma *n. f.* 1 Conjunt omogenèu de causes. 2 Quantitat que resulte d'aguesta operacion matematica.

somar *v. tr.* 1 Amassar en ua dues o mès quantitats omogenès. 2 Aderir-se, amassar-se quauquarrés ad auti en ua actuacion, vejaire o opinion, etc.

son *n. m.* Ondes acustiques que se pòden captar pera audida.

sòn *n. f.* Besonh de dromir.

sòn *n. m.* 1 Er acte de dromir. 2 Seria de pensaments, imatges, emocions que passen mentre se dormís. Sin.: *saunei*.

sòn, sua *pron. m./f.* 1 Determinant qu'in-

dique qu'era causa que se parle pertanh o ei restacada damb ua persona que non ei era que parle ne tanpòc era qu'escote. 2 Pronòm de tresau persona qu'indique apertenença o relacion.

sonar *v. tr./intr.* 1 Hèr un son. 2 Hèr musica damb un esturment. 3 Aperar. Der aute costat de Pònt de Rei en diden *assoar*.
sonque *adv.* Solament; exceptat que; a mens que.

sopa *n. f.* Minjar liquid que se hè en tot còder aliments en un vaishèth damb aigua. Pòt èster de despariers tipas, de pasta, de peish, d'arròs, de verdure...
sopar *n. m.* Darrèra minjada deth dia que se hè ath ser.

sopar *v. intr.* Préner eth sopar.

sord, -a *adj. m./f.* 1 Que non enten arren o non ac hè damb claretat. 2 Son que se produsís sense vibracion des còrdes vocaus.

sorrisclar *v. intr.* Hèr sorriscles, cridar, idolar.

sòrt *n. f.* 1 Seguida de causes considerada coma fortuïta en tant que decidís era condicion de bona o dolenta situacion entar òme. 2 Edart en qué un confie era decision de bèra causa.

sòrta *n. f.* Categoria de causes que se semblen.

sòs *n. m.* Conjunt de monedes e bilhets que se hèn a servir coma mejan de pagament legau en ua comunautat de persones.

sosmarin *n. m.* 1 Batèu que pòt navegar peth dejós dera mar. 2 Deth hons dera mar o qu'a relacion damb era.

sovietic, -a *adj. m./f.* En relacion as soviets, ara Russia sovietica.

subertaula *n. f.* Temps de dempús deth minjar en qué era gent demore ena taula en tot parlar.

succedir *v. tr./intr.* 1 Remplaçar. 2 Vier dempús. 3 Vier eretèr en possession des bens d'un defunt. 4 Hèr realitat ua causa.

succès *n. m.* 1 Reüssida. 2 Eveniment.

sucre *n. m.* Substància blanca e doça que se des·hè enes liquids e que s'emplegue entà adocir es aliments, se trè dera canha de sucre e dera beletarraba e se pòt trapar en povàs, en gran o en tarròcs.

sud *n. m.* Punt cardinau en direccion a on ei plaçat eth solei tà meddia.

suenhar *v. tr.* Susvelhar o ajudar damb interès a ua persona o ua causa. Tier-ne compde.

suer, -a *n. m./f.* Veir *sògre*.

superficia *n. f.* **1** Part extèrna d'un còs que lo limite per toti es costats. **2** En geometria, magnitud continua qu'a dues dimensions.

superior, -a *adj. m./f.* **1** Ua causa que se tròbe mès nauta e en lòc preminent en relacion a ua auta. **2** De grana qualitat. **3** Persona plaçada mès entà naut en jerarquia.

supermercat *n. m.* Botiga a on i a fòrça articles dejà mercadi entà auançar era venta e era clientela se servís ada era madeisha es desparièrs productes.

sus *prep.* Ath dessús de, o a prepaus de quauquarren.

sustot *adv.* Per dessús de tot; mès que mès; mès que tota auta causa. Sin.: *subertot*.

susvelhant, -a *n. m./f.* **1** Persona que s'en-cuede de vigilar. **2** Que vigile.

susvelhar *v. tr.* Campar a ua persona o causa o èster atentiu ad aquerò que succedís en un lòc. Vigilar.

tà *prep.* **1** Localizacion en temps e en espaci. Ex.: *Vau tà Vielha*. **2** Atribucion. Ex.: *Açò ei tà tu*. **3** Finalitat. Ex.: *Estudiam tà apréner*. **4** Equivalenta ara preposicion entà.

tà deuant *loc. adv.* En direccion tath costat en qué un auance; qu'ei ena part fron-tau.

taca *n. f.* **1** Senhau sus ua causa deguda ara preséncia d'ua substància estranha. **2** Petita part d'ua causa de diferent color deth quau domine.

taça *n. f.* **1** Vaishèth petit, de boca ampla e damb ansa, que s'emplegue entà préner liquids, coma eth cafè. **2** Vaishèth deth water sus eth quau mos i setiam entà aurinar e hèr de vrente.

tacar *v. tr./intr.* Hèr ua taca en quau-quarren o enlòrdir bèra causa.

taishon *n. m.* Mamifèr carnassèr plantigrad, dera familia des mustelids, comun en Euròpa.

talament *adv.* **1** De tau manèra. **2** D'ua manèra exacta e egala.

talent *n. m.* Accion de voler damb intensitat.

talh *n. m.* Incision hèta damb un esturment talhant.

talha *n. f.* **1** Accion de talhar. **2** Amàs de mesures que servissen de patron estandard entàs pèces de vestir de confeccion.

talhar *v. tr.* Copar. Dividir.

talon *n. m.* Era part posteriora deth pè.

tambor *n. m.* Esturment deth grop de percussion eth son deth quau se produ-sís pera vibracion des membranes tibantes en ua caisha de ressonància.

tamponada *n. f.* Trobada o patac violent entre dus o mès còssi. Sin.: *truc, patac*.

tan *adv.* En madeish grad, igualment.

tanben *adv.* Indique qu'ei egal, parièr o d'acòrd damb ua causa ja mencionada.

tanlèu *adv.* De seguit. Immediatament.

tanplan *adv.* Tanben, sense excepcion.

tanpòc *adv.* Se hè a servir entà híger ua negacion a ua auta negacion exprimida abans, o entà inclúdir un nau element en ua negacion.

tant *adv.* Era madeisha quantitat de.

tant, -a *adj. e pron., m./f.* Indique quantitat o grad. Ex.: *Aguesta panèra a tanta palha coma aquera*.

tap *n. m.* **1** Pèça que s'emplegue entà barrar o caperar quauqui horats, coma era boca d'ua ampolha o er esgot d'ua banhèra. **2** Causa que barre o empedís eth pas de quauquarren a trauès d'un orifici. **3** Acumulacion excessiva de co-

ches o de veïculs en un punt d'ua carretera o carrèr, de manèra que dificulte o empedís era circulacion o eth trafic normal. **4** Jogada de basquet qu'a coma objectiu empedir qu'era pilòta qu'a lançat eth contrari arribe ena cistalha.

tapaboques *n. m.* Pèça de ròba alongada, hèta damb genre de punt o d'un teishut especiau de lan, seda, etc. que s'utilize entà caperar eth còth e era boca.

tapatge *n. m.* **1** Son que non ei era votz umana o d'un animau ne eth son d'un esturment musicau. **2** Son non musicau degut a impulsis irregulars e confusi. **3** Moviment tumultuós, sediciós. Sin.: *bronit*.

tard *adv.* Dehòra de temps, dempús d'auer passat eth temps senhalat.

tarde *n. f.* Part deth dia que va de meddia enquiath vrespe.

tardoada *n. f.* Veir *tardor*.

tardor *n. f.* Sason der an que i a entre er ostiu e er iuèrn. Sin.: *tardoada*.

tarrabastalh *n. m.* Veir *parrabastatge*.

tastar *v.* Préner ua porcion pichona, d'un minjar o beguda, entà saber-ne eth gust.

tau, tala *adj. m./f.* **1** Tot parièr coma, d'aguesta manèra coma... **2** Un en particular, que non lo nomentam.

taula *n. f.* Mòble format per ua pèça lisa e planèra orizontau, sostenguda per ua o diuèrses pautes, que s'emplegue entà minjar, escriuer, trabalhar, botà'i causes ath dessús, etc.

taulelh *n. m.* Taula de botiga, longa e estreta a on se venen e ensenhen es productes as clients. Sin.: *taulèr*.

taulèr *n. m.* Veir *taulelh*.

taure *n. m.* Mamifèr rumiant damb còrnes qu'ei eth mascle dera vaca.

taxi *n. m.* Coche damb chòfer qu'ua o mès persones pòden cuélher tà que les amie entath lòc que demanen; en arribar eth client a de pagar eth servici.

te *n. e pron., f.* **1** T. Letra qu'ocupe eth lòc

vinta-e-un der alfabet. **2** Pronòm personau atòn dera segona persona singular.

teatre *n. m.* **1** Art literari que hè presentar un tèxte dialogat dit per actors deuant d'un public. **2** Bastiment destinat ara representacion de pèces teatraus. **3** Actitud artificialau.

teca *n. f.* Còp de man dat ena cara damb era pauma dera man. Sin.: *bohetada, mastegada*.

tecnic, -a *adj. m./f.* **1** Dera tecnica. **2** Mot o lenguatge que tanh o ei pròpri d'ua sciència, un art, ua profession o ua activitat determinada. **3** Persona qu'a coneishements o abilitats especializats en relacion damb ua sciència o ua activitat determinada.

téisher *v. tr.* **1** Hèr tela en tot crotzar e hèr demorar enlaçadi hius en sentit verticau damb d'auti en sentit orizontau. **2** Formar certanes canilhes eth capuret o era aranha era telaranha.

teishinèr, -a *n. m./f.* Persona qu'a coma mestièr téisher, sustot era que trabalhe en un telèr a man.

teishut *n. m.* Entrelaçament deth hiu o hius que formen ua tela o trabalh analòg, era madeish tela, etc.

teleferic *n. m.* Mejan de transpòrt que consistís en ua cabina que se botge peth dessús deth solèr en tot penjar d'un cable o d'un carril en ua pujada fòrça arribenta. Sin.: *funicular*.

telefon *n. m.* Aparelh que recep e emet comunicacions a longa distància.

telefonar *v. tr./intr.* Parlar per telefon.

television *n. f.* **1** Sistèma de transmission d'imatges e sons a distància mejançant ondas electromagnetiques o per cable. **2** Mejans que son de bsonh entà transmetèr informacion e programes diuèrsi mejançant aquest sistèma.

tematic, -a *adj. m./f.* **1** Relatiu o que hè referència ath tèma. **2** Conjunt organizat de tèmes conscients o inconscients tractadi per un artista, un escrivan, ua escòla, etc.

temple *n. m.* Edifici religiós.

temps *n. m.* 1 Durada indefinida a on se produsissen eveniments. 2 Epòca. 3 Estat atmosferic.

teoria *n. f.* 1 Organizacion de principis, de règles, de leis scientificas. 2 Coneishença especulativa considerada independentament de tota aplicacion.

tèrme *n. f.* 1 Limit. Hita. Territòri municipal. 2 Amiar a tèrme: amiar a bon fin.

tèrme *n. m.* Paraula.

termièra *n. f.* Linha que dessepare dus estats. Sin.: *frontèra*.

termomètre *n. m.* Esturment entà mesurar era temperatura.

tèrra *n. f.* 1 Era nòsta planeta. Parçan, país. 2 Proprietat. 3 Part dera Tèrra en dehòra dera aigua.

terren *n. m.* 1 Espaci de tèrra. 2 Airau entà practicar un espòrt.

terrible, -bla *adj. m./f.* 1 Que hè fòrça pòur. 2 Que produsís fòrça mau. 3 Qu'ei plan dolent.

territòri *n. m.* 1 Parçan qu'a ua autoritat, jurisdiccion, consideracion. 2 Espaci delimitat.

tèsta *n. f.* Part superiora dera cara, des deth peu enquiàs celhes.

tèxte *n. m.* 1 Enonciat o amàs coerent d'enonciats oraus o escrits. 2 Passatge citat d'ua òbra escrita o orau. 3 Çò que se ditz en còs d'ua òbra manuscrita o estampada, sense compdar es notacions, ensenhador, bibliografia...

tia *n. f.* Fraia deth pair o dera mair.

tier *v. tr.* 1 Sostier ua causa. Ex.: *Aquera estatgèra tierà toti aguesti libres*. En Luishon e en Bigòrra en diden *ténguer*. 2 Portar laguens sòn, includir. Ex.: *Guairi litres ten aguest barricòt?* 3 Emplegar. Ex.: *Ties eth gredon?*

tinosèla *n. f.* Veir *arrata-cauda*.

tintar *v. tr.* Embéuer d'ua matèria que balhe color ara ròba, hius, peu, etc.

tip, -a *adj. m./f.* 1 Qu'ei plen o hart de minjar o béuer. 2 Qu'ei cansat o molèst. 3 Fòrça o massa.

tipe *n. m.* 1 Individu, òme. 2 Modèl, genre. **tirar** *v. tr.* 1 Estirar. 2 Anar en ua direccion. 3 Hèr qu'ua arma lance era sua municion.

tisana *n. f.* Beguda medicinau, obtenguda per infusion de plantes medicinaus (tilla, camamilha, etc) damb aigua.

títol *n. m.* 1 Nòm d'ua òbra. 2 Distincion dada a bèth un en rason des sues qualitats o accions. 3 Distincion entà poder exercir un trabalh.

tobogan *n. m.* Plan inclinat de husta, metau, etc. per a on es mainatges baishen seiguts en tot eslissar-se. Sin.: *eslissadera*.

tocar *v. tr.* 1 Méter en contacte damb ua part deth còs, normaument era man. Paupar. 2 Concernir. 3 Jogar un esturment.

toiar *v. tr.* Hèr eth sorteg d'ua causa en ua tòia.

Tolosa *n.* Ciutat d'Occitània. Caplòc de Lengadòc.

tomata *n. f.* Frut de color vermèlh qu'a era pèth lisa e ludenta e era mora chucosa, damb plan de semensalhes. Era plan-ta que da aguest frut ei era tomatera.

tòn *adj. e pron., m.* Dera tua proprietat.

tor *n. f.* Bastenda mès nauta qu'ampla, destinada tà deféner-se der enemic, ua vila o ua plaça fòrta.

tòrcer *v. tr.* Hèr cuèlher ua forma corba a ua causa dreita o créisher mès aguesta forma se ja l'a atau, a ua causa dreita.

torisme *n. m.* 1 Accion de viatjar, de visitar un o mès endrets per plaser. 2 Ensem d'activitats, tecnicas e servicis de besonh entàs viatges e de léser. 3 Automobil d'us particular.

torista *n. m./f.* Persona que practique eth torisme.

torn *n. m.* 1 Caminada cuerta. 2 Moviment circular. Ath torn: aciu apròp.

tornar *v. intr.* Vier tath lòc d'a on s'ei partit. Anar un aute viatge tà un lòc.

torrar *v. tr.* 1 Expausar ua causa ara ahlama deth huec enquia qu'era superfícia

sigue leugerament usclada. **2** Produzir gelades. Ex.: *Delànet torrèc de valent, es carrèrs èren un lampat de gèu.*

torrom *n. m.* Minjar pròpri de Nadau hèt damb amelhes, mèu, auerassi e lèrt de ueu.

tòrt *n. m.* Fauta mès o mens grèu. Sin.: *culpa.*

tortuga *n. f.* Animau des reptils terrèstres o aquatics qu'an eth tronc barrat laguens d'ua clòsca convèxa per naut e planèra per baish, damb horats per a on trèn eth cap, era coa e es quate cames. Ei un animau pesat e lent.

tostemp *adv.* Perpetuament o per un temps indefinit. Quinsevolh temps. En tot temps.

tot *adv.* Sancer.

tot just *loc. adv.* Fòrça ajustat.

tot, -a *adj. m./f.* Causa que se compren coma complet o sancer.

totau *adj. m./f.* Que concernís toti es elements de bèra causa.

totaument *adv. m.* De manèra totau. Completament.

toti *adj.* Que no'n manque cap.

Totsants *n. m.* **1** Prumèr dia deth mes de noveme. **2** Hèsta de toti es sants. Sin.: *martror, marteror.*

totun *adv. e conj.* Mèrque era oposicion, restriccion damb ua causa dita abans. Sin.: *tanben.*

tovalhòla *n. f.* Pèça rectangulara de ròba, de diuèrses mesures segontes entà qué se hè servir, entà shugar era cara, es mans o eth còs sancer, dempús de lauar-se o banhar-se.

tovalhon *n. m.* Tròç de tela o de papèr que s'emplegue entà limpiar-se era boca e es mans en tot minjar.

trabalh *n. m.* **1** Accion de trabalhar. **2** Aquerò en qué un trabalhe. **3** Esfòrç uman aplicat ara produccion dera riquesa.

trabalhador, -a *n. m./f.* **1** Persona que realize un trabalh a cambi d'un salari. **2** Per-

sona qu'ei plan aplicada en trabalh o que trabalhe fòrça.

traballar *v. intr.* **1** Ocupar-se en ua activitat fisica o intellectuau. **2** Auer ua ocupacion laguens d'ua empresa, institucion... **3** Encuedar-se fisica o mentaument, damb un esfòrç continuat e durader, en hèr quauqua causa coma miei de vida o damb delèri lucratiu.

traç *n. m.* **1** Mèrca. **2** Mèrca de pas, pau-tassada, peada.

traça *n. f.* Senhau que dèishe eth pè d'un òme o animau ena tèrra o per a on passe. Sin.: *tralha.*

tractar *v. tr.* Negociar. Suenhar. Parlar de. Escriuer de.

tractor *n. m.* Veïcul damb motor de fòrça potèncià que s'emplegue entàs trabalhs deth camp.

tradicion *n. f.* Costum, manèra de hèr e pensar que passe de generacion en generacion.

tradicionau *adj. m./f.* Fondat sus era tradicion. En relacion ara tradicion.

tranquil, -lla *adj. m./f.* **1** Que non mòstre agitacion, moviment o tapatge. **2** Persona qu'a un estat d'ànim calmat.

tranquillitat *n. f.* Patz, calma.

transformar *v. tr.* **1** Hèr cambiar era forma a bèth un o a bèra causa. **2** En rugbi, fotbòl, basquetbòl, hèr un punt en trèir ua fauta.

trapar *v. tr.* Préner. Trobar.

trauc *n. m.* Cavitat naturau o artificiau. Sin.: *horat.*

trauessar *v. tr.* **1** Passar a trauès d'ua causa. **2** Herir a ua persona en tot penetrar-la de costat a costat damb ua arma o damb un esturment punchut.

travader *n. m.* **1** Mecanisme que s'emplegue entà arturar un veïcul o ua maquina o amendir-ne era sua velocitat. **2** Causa qu'empedis o amendrís ua activitat o un sentiment. Sin.: *frèn.*

travestir *v. intr.* **1** Vestir quauquarrès damb vestit non pas abituau. Ex.: *Entà*

Magràs se travestiren de titassi. **2** Amagar era aparencia naturau entà que non sigue reconeishuda.

trèir *v. tr.* **1** Méter bèra causa dehòra deth lòc o a on ère embarrada o contenguda. En Occitània s'emplegue majoritariament *tirar*. **2** Rebaishar ua quantitat d'un prètz, d'ua causa, etc.

tremolar *v. intr.* Botjar-se, mòir-se de faïçon seguida e rapida eth còs d'ua persona o animau, o ua part d'eth, sense voler. Botjar-se ua causa de faïçon semblabla.

trèn *n. m.* Mejan de transpòrt format per ua locomotora e vagons que s'emplegue entà amiar personas e marchandises d'un lòc entà un aute. Circule sus vies.

trende, -a *adj. m./f.* **1** Qu'ei mòfle e flexible e de bon trincar. **2** Que demòstre damb facilitat afècte e doçor o que desvelhe aguesti sentiments enes personas. **3** Qu'a pòc temps de vida e non s'a desenvolopat encara deth tot.

trenta *adj.* Tres viatges dètz.

trepader *n. m.* Lòc deth carrèr o de ua auta via publica, damb tèrra, avient entath transit des personas.

tres *adj. m./f.* **1** Dus mèns un. **2** Numerau.

tresau *adj.* Qu'en ua seria n'i a dus deuant sòn.

trespès *n. m.* Supòrt de tres pès que s'utilize entà tier quauques causes, per exemple un quadre o un aparelh (càmèra fotografica). Sin.: *trespiè, trepiè*.

tretze *n. m.* **1** Dotze mèns un. **2** Numerau.

trueita *n. f.* Peish de riu dera familha des salmonides. Sin.: *trueita*.

tricòt *n. m.* Pèça de vestir exteriora, de genre de punt, que va deth còth ara cintura o un shinhau mèns enjós.

trigar *v. tr.* Cuélher o preferir ua persona o ua causa entre diuèrses de possibles. Sin.: *causir*.

trincar *v. tr.* Hèr dus o mèns tròci d'ua causa en tot pataquejar-la, sarrar-la, etc. En Luishon en diden *trencar*.

trincat, -ada *adj. m./f.* Resultat dera division en dues o mèns parts o tròci, o era destruccion en un o mèns punts.

trincha *n. f.* **1** Banda o cinta de cuer, que servís entà tier uns pantalons, ua pelha, etc. **2** Cinta que servís entà tier es personas enes sètis des coches o avions entà protegir-les des patacs en cas d'accident. **3** Era part mèns estreta deth tronç der òme dejós dera caisha toracica.

trist, -a *adj. m./f.* **1** Persona qu'a malenconia, pena o tristesa. **2** Que produsís dolor o ei plan dificil de suportar.

trobar *v. tr.* **1** Descurbir. **2** Veir ua causa que cercàuem.

tròç *n. m.* Part d'ua causa.

trompeta *n. f.* Aerofon de metau, format per un tuèu cilindric plegat sus eth madeish en tot acabar en un aishamplament.

tropa *n. f.* **1** Grop militar. **2** Multitud.

truc *n. m.* **1** Còp, especiaument que se da en ua pòrta, hièstra, etc, damb era man o un objècte sonor. **2** Encontre violent, brusc, d'un còs contra un aute. Sin.: *patac*.

trucar *v. tr.* **1** Tustar, bàter, picar. **2** Alterar un motor entà dar-li mèns potèncià.

trueita *n. f.* Peish salmonid d'aigua doça e de carn fòrça desirada. Sin.: *treueta*.

truha *n. f.* **1** Part minjadissa dera arraic d'ua planta, de forma redona, carn blanca e pèth marrona. Enlà de Pònt de Rei en diden *trufa*. En Bigòrra, en Loron e en Aura en diden *mandòrra*. **2** Causa qu'ei mau hèta o qu'a ua qualitat dolenta. Usatge informau. Sin.: *trufa*. Se'n diden patarnes o tarnes as truhes cutes en cendre.

tu *pron. m./f.* Pronòm de dusau persona singular.

tua *pron. f.* **1** Indique qu'era causa que se parle pertanh o ei restacada damb era persona qu'escote. **2** Pronòm dera dusau persona deth singular qu'indique apertenença o relacion.

tuc *n. m.* Cap dera montanha.

tumada *n. f.* Patac que dan damb eth cap es animaus qu'an còrnes. Sin.: *tumassa-da*.

tumassada *n. f.* Patac que dan damb eth cap es animaus qu'an còrnes. Sin.: *tumada*.

tunèl *n. m.* Via artificiau de comunicacion que trauèsse ua montanha, un riu o eth tèrra d'ua ciutat.

tustar *v. intr.* Tumar, damb mès o mens violència, ua causa damb ua auta causa que se trape en camin.

tutet *n. m.* Esturment des coches e d'au-ti veïculs que, quan se sarre, produsís un tapatge fòrt entà alertar d'un perill a d'au-ti coches o as pedanhs. Sin.: *claxon*.

u *n. f.* Nòm dera letra u. Vint-e-dus letra der alfabet.

uart *n. m.* Tròç petit de tèrra a on se sémie e se trabalhe entà obtier diuersi productes coma verdura, legums, etc. Sin.: *casau*. En Occitània existís era varianta *òrt*, fòrça socializada.

uas *n. m.* 1 Cada ua des pèces dures e blanquinoses que son de besonh entà sostier eth còs des persones e des animaus vertebrats. Es uassi formen era esqueleta. 2 Part dura e arredonida que i a ath laguens de quauqui fruts, per exemple es olives e es cerides. 3 Color blanca auriolenca, coma eth des uassi quan pòrten quauque temps desseparadi dera carn o eth des cajòles d'un elefant.

uedar *v. tr.* Deishar uet quauquarren (vaishèth, calaish, lòc, etc.) de çò que conten o lo ten.

ueit *n. m.* 1 Sèt mès un. 2 Numerau.

ueitanta *n. m.* 1 Ueit viatges dètz. 2 Numerau.

ueitau *adj. m./f.* Qu'ocupe eth lòc numèro ueit en ua seria.

uelh *n. m.* 1 Organ principau dera vista. 2 Cada ua des dues esfères petites plaçades dejós dera tèsta.

uelhada *n. f.* Còp de uelh.

uet, -eda *adj. e n., m./f.* 1 Que non a arren

ath laguens. 2 Espaci que non ei ocupat, especiaument per aquerò que normau-ment conten.

ueu *n. m.* Embrion entornejat de liquids neuritius (lèrme e mijò) e ua crosta cal-cària revertida interiorment d'ua dobla membrana, que, en tot formar un còs ovau, ei ponut pes femelhes des audèths, reptils, peishi e insèctes e d'a on gessen es cries dempús d'un periòde de coada.

ui! *interj.* Expression que denòte sur-presa o un mau instantanèu.

uman, -a *adj. m./f.* 1 Pròpri des persones. 2 Generós, sensible as besonhs e ara dol-lor des auti.

un bèth cantierà *loc. adv.* Ua quantitat grana.

un cantierà *loc. adv.* Un pialèr.

un carrèr *loc. adv.* Un viatge.

un còp *loc. adv.* Un viatge.

un còp ère *loc. adv.* Passèc hè fòrça ans.

un nhòc *loc. adv.* Ensem petit de flors, èrbes, etc.

un pialèr *loc. adv.* En gran nombre.

un shinhau *loc. adv.* Pòga causa.

un viatge *loc. adv.* En ua ocasion. Un còp.

un, ua *art. m./f.* Article indefinit.

unenc, -a *adj. m./f.* 1 Que non n'i a cap mès dera sua espècia. 2 Qu'ei extraordi-nari e dehòra de çò qu'ei comun. Sin.: *unic*.

ungla *n. f.* Ei era capa dura que creish ena punta des dits.

unic, -a *adj. m./f.* Solet dera sua espècia. Solet.

union *n. f.* 1 Accion de méter en relaci-on. 2 Acòrd. 3 Amàs de gent o de causes.

unir *v. intr.* Méter amassa. Ligar.

unitat *n. f.* 1 Qu'ei un, unic. 2 Union o conformitat.

universitat *n. f.* Institucion d'ensenha-ment superiora.

urban, -a *adj. m./f.* 1 En relacion ara ciu-tat. 2 Individu dera guàrdia urbana.

urgent, -a *adj. m./f.* Qu'a eth besonh d'èster realizat o solucionat plan lèu.

urós, -osa *adj. m./f.* Que sentís o produís felicitat. Sin.: *erós*.

usatge *n. m.* 1 Accion e efècte d'usar. 2 Costum o practica abituau.

usina *n. f.* Veir *fabrica*. En Bigòrra empleguen *usia*.

utilizar *v. tr.* Hèr a servir. Emplegar.

utisi *n. m.* Aparelhs que s'utilizen entà hèr bèra causa. Aquerò qu'emplegam entà arténher ua finalitat. Sin.: *esturment, airina*.

va plan *loc. adv.* Expression qu'indique que tot se desvolope positivament.

vaca *n. f.* Femelha deth bò.

vacança *n. f.* Temps de repòs.

vagon *n. m.* Compartiment deth trèn en qué i viatgen es viatgèrs o marchandises, que non a motor e s'enganche ara locomotora.

vaiet *n. m.* 1 Des treballadors subal-tèrns de diuèrsi mestièrs. 2 Persona que servís a ua auta. Sin.: *mosso*.

vaishèra *n. f.* Amàs de siètes, veires e d'auti vaishèths que s'empleguen entà presentar e servir eth minjar ena taula.

vaishèth *n. m.* 1 Objècte que s'emplegue entà sauvà 'i causes en sòn laguens (aliments e liquids). 2 Batèu gran. Sin.: *batèu*.

val *n. f.* 1 Espaci alongat entre montanhes. 2 Bacin d'un riu.

valent, -a *adj. m./f.* Qu'actue o a era valor o era determinacion entà afrontar-se a situacions riscades o dificiles.

valer *v. intr.* 1 Auer un prètz, nivèu, qualitat. 2 Èster util.

valor *n. f.* 1 Prètz, mesura. 2 Merit. 3 Coratge.

varietat *n. f.* Diuersitat, diferéncia entre elements d'un madeish amàs. Diferéncia laguens dera unitat.

vasso *n. m.* Vaishèth de forma cilindrica que s'emplegue entà béuer. Sin.: *veire*.

ve, ve baisha *n. f.* Nòm dera vint-etresau letra der alfabet.

vedèth, -èra *n. m./f.* Taure o vaca qu'a mens d'un an.

veïcul *n. m.* 1 Mejan de transpòrt que se desplace per tèrra, per aigua o per aire. 2 Causa que servís entà transportar-ne o amiar-ne d'autes.

veir *v. tr.* Percéber pes uelhs. Constatar, compréner. En Occitània i a era varian-ta *véder*.

veire *n. m.* Vaishèth de forma cilindrica de veire, metau,... que s'emplegue entà béuer. Sin.: *vasso*.

veishiga *n. f.* Sac membranós der aparelh aurinari que recep era aurina des arnelhs.

vela *n. f.* 1 Tela fòrta que s'estaque en garròt d'ua embarcacion e quan ei des-plegada eth vent la hole en tot botjar era embarcacion. 2 Espòrt que consistís en navegar en batèus d'aguest tipe.

velocitat *n. f.* 1 Rapidesa damb qué se hè ua causa. 2 Relacion qu'existís entre era distància recorrida e eth temps que se i met en recorrer-la.

venedor, -a *n. m./f.* Persona que ven.

véner *v. tr.* Cedir un ben o dar un servici segontes un prètz convengut.

vent *n. m.* Desplaçament d'aire produ-sit ena atmosfèra per causes naturaus. S'emplegue fòrça *aire* damb eth ma-deish sens.

vente *n. m.* Veir *vrente*.

verd, -a *adj. m./f.* 1 Dera color dera èrba fresca. 2 Qu'encara non ei madur.

verdura *n. f.* Planta minjadissa que se coitiue enes uarts.

verga *n. f.* Branca prima e longa, límpia de huelhes, emplegada coma garròt.

vergonha *n. f.* Torbament der esperit en senter-mos objècte dera atencion de bèth un.

verme *n. m.* n. dat a un gran nombre d'animaus diuèrsi, non vertebrats e de còs cilindric, trende, long e prim, qu'ei despartit en anères.

vermelh, -a *adj. m./f.* Dera color dera sang. Sin.: *ròi*.

vers *n. m.* Tròç de poèma que forme ua

unitat definida restacada a ua rima mètrica e ritme.

version *n. f.* 1 Traduccion, adaptacion. 2 Cada ua des formes que s'adòpte en relacion d'un hèt.

vertat *n. f.* 1 Coneishement de çò qu'ei o a passat. 2 Expression d'aguest coneishement. 3 Conformitat entre çò que se ditz e çò que se pense o se cre. 4 Afirmacion o principi qu'ei acceptat coma valid per un grop.

vesiat *n. m.* 1 Amàs de vesins d'un pòble, barri o carrèr. 2 Amàs des que viuen apròp d'a on un viu.

vesilha *n. f.* 1 Dia immediatament anterior a un aute, especiaument ua hèsta. Sin.: *vigilha*. 2 Dejun que se hè eth dia abans d'ua hèsta. 3 Estat de qui non dromís pas, mancaça de sòn; accion d'èster desvelhat.

vesin, -ia *adj. m./f.* 1 Qu'ei apròp. Persona qu'abite apròp. Enlà deth Pònt de Rei s'emplegue *vedin, vedia*. 2 Abitant d'un pòble.

vespe *n. m.* Part deth dia entre era tarde e era net. Sin.: *vrèspe*.

vestigi *n. m.* 1 Traces deth passat. Çò que demòre de bèra causa desapareishuda. 2 Roïna o memòria d'ua antica civilizacion.

vestir *v. tr./intr.* 1 Curbir eth còs d'ua persona damb ròba. 2 Méter ua ornamenta, cubèrta, etc. a ua causa.

vestit *n. m.* 1 Aquerò damb qué se vestís. 2 Pèça de ròba femenina.

veta *n. f.* Teishut en forma de cinta, de lin o de coton, entà estacar, ligar.

veu *n. f.* Son produsit pes còrdes vocaus quan parlam. Sin.: *votz*.

veude, -a *n. m./f.* Dit dera persona que, per mòrt, a perdut era sua parelha e non s'a tornat a maridar.

via *n. f.* 1 Camin. 2 Traçat deth trèn. 3 En sentit figurat, manèra de hèr.

viatge *n. m.* 1 Moviment que se hè en anar d'un lòc entà un aute en tot tier un

miei de transpòrt. 2 Cada un des còps que se recor un camin entà anar tà quauque lòc. 3 Còp.

viatgèr, -a *adj. m./f.* Persona que viatge.

viatjaire, -a *n. m./f.* Representant comercial que viatge entà visitar ara clientèla e negociar es crompes o es ventes.

viatjar *v. intr.* Anar d'un lòc entà un aute, sustot en trèn, avion o un aute veicul.

victòria *n. f.* Accion de véncer o guanhar un enemic, un adversari, un antagonista, en ua guèrra, ua luta...

vida *n. f.* 1 Existéncia. En Luishon ei *vita*. 2 Durada entre eth neishement e era mòrt. 3 Biografia.

vielh, -a *adj. m./f.* 1 Qu'existís des de hè fòrça temps. 2 Qu'a viscut fòrça temps.

Vielha *n.* Caplòc dera Val d'Aran.

vier *v. intr.* Desplaçar-se entath lòc a on ei eth locutor. En Luishon empleguen *vénguer*. En Canejan empleguen *vir*.

vila *n. f.* Poblacion agropada que, sense auer eth titol de ciutat, a bèri privilèges damb es que se distinguís d'un pòble.

vin *n. m.* Beguda alcoolica resultant de ra fermentacion deth radim.

vinagre *n. m.* Liquid que s'obten deth vin de sabor agre e fòrt que s'emplegue entà amanir quauqui minjars.

vint *adj. m.* Dus viatges dètz.

virar *v. tr./intr.* 1 Cambiar era posicion de bèra causa. 2 Auer un moviment en redon. Hèr miei torn. Arrevirar-se.

visible, -a *adj. m./f.* 1 Que se pòt veir. 2 Cèrt e evident.

vista *n. f.* 1 Facultat de veir o de percéber es objèctes pes uelhs. 2 Accion de veir.

viu, -a *adj. m./f.* 1 Que viu, qu'ei en vida. 2 Escarrabilhat.

viuer *v. intr.* Existir. Èster en vida. Abitar un lòc. Demorar en. Sin.: *viver*.

volant *n. m.* 1 Pèça redona que s'emplegue entà amiar un auto. 2 Pèça de ròba que se cos en un vestit o tela coma ornament. 3 Huelheton de papèr que s'emplegue entà justificar quauquarren. Ex.:

volant medicau. **4** Arnés en forma redona que s'emplegue tà talhar era èrba.

volar *v. intr.* Tier-se en aire e botjar-s'i un audèth, un avion o un aute tipe de nau aèria.

voler *v. tr.* **1** Desirar, hèr gòi. **2** Estimar. **3** Exigir. **4** Acceptar.

volontat *n. f.* Potencia dera anima que botge era nòsta activitat.

vosati, -es *pron.* Pronòm personau de dusau persona deth plurau.

vosté *pron.* Pronòm de dusau persona que se hè servir quan volem dar un tracte de distància o mès solemnitat.

vòste *pron.* Possessiu de dusau persona deth plurau.

votar *v. intr./tr.* Expressir ua opinion, ua causida, per mejan d'un vòt.

votz *n. f.* Veir *veu*.

vrente *n. m.* Cavitat deth còs des vertebrats qu'a laguens es organs principaus der aparelh digestiu e er aparelh genitourinari. Sin.: *vente*.

vrespada *n. f.* **1** Darrères ores dera tarde en tot includí'i eth crepuscle. **2** Era tarde.

vrespalh *n. m.* Minjada leugèra que se pren a mieja tarde, entre eth dinar e eth sopar.

vrespalhar *v. intr.* Minjar que se hè entà mieja tarde, nomentada vrespalh.

vrèspe *n. m.* Veir *ser*. Sin.: *vèspe*.

water *n. m.* Lòc entà hèr de vrente damb ua taça entà seir-se e un depòsit d'aigua entà limpiar-lo.

zèbra *n. f.* Mamifèr d'Àfrica que semble un shivau e qu'a eth peu a raies blanques e neres.

zèro *n. m.* Numèro que denòte ua quantitat nulla.

zòna *n. f.* **1** Extension de terren. **2** Porcion d'espaci quinsevolh.

zoologia *n. f.* Sciéncia qu'estúdie es animals.

Toponims internacionaus

Aconcagua	Aragon	Bages	Bielorussia
Açòres	Aranda	Bahames	Bigòrra
Adriatica	Arbòç	Bahrayn	Bilbao
Afganistan	Arganda	Bailen	Birmanìa
Aiacciu	Argentina	Balcans	Biscaia
Aigüestòrtes	Argeria	Baleares	Bissau
Alaba	Arièja	Baltica	Boèmia
Alabama	Arizòna	Baltimore	Bogotà
Alacant	Arkanses	Bangkòk	Boí
Aland	Armenia	Bangladèsh	Bolívia
Alaska	Arpitània	Banhòles	Bolonha
Albacete	Arres	Barbadòs	Bolzano
Albania	Arró	Barbastre	Bombai
Alcàsser	Arròs	Barça	Bonaigua
Alcòi	Artic	Barcelonés	Bonn
Alèp	Arties	Barceloneta	Bordèu
Aleutianes	Aruba	Bascoat	Bornèu
Alexàndria	Assoan	Basilea	Bosfòr
Almansa	Astúries	Bassòra	Bòsnia
Almeria	Atacama	Bausen	Bossòst
Alps	Atenes	Bavièra	Boston
Altea	Atlanta	Belém	Botswana
Amazònes	Atlantic	Belfast	Bougainville
Amazonia	Atlàs	Belgica	Brandeborg
Amborg	Aubèrt	Belgrad	Brasília
Ampòsta	Auckland	Belize	Bratislava
Amsterdam	Augsborg	Bellver	Brazzaville
Anatolia	Aups	Bengala	Breissa
Andes	Aura	Bengazi	Brèt
Andòrra	Ausona	Benidòrm	Bridget
Àneu	Aussau	Benin	Britània
Angòla	Austràlia	Beret	Broadway
Ankara	Àustria	Berga	Brujes
Anòia	Auvèrnha	Berlin	Brunei
Antananarivo	Avairon	Bermudes	Brussèlas
Antartica	Avilés	Bèrna	Bucarèst
Antartida	Azerbaitjan	Besòs	Budapèst
Antilhes	Badajòz	Betelèm	Bulgaria
Aosta	Badalona	Betlan	Burgòs
Apalaches	Baden-Württem- berg	Betleèm	Burjassòt
Apenins	Bagdad	Betren	Burundi
Aquisgran	Bagergue	Bhutan	Cadaqués
Arabia		Bidassòa	Cadis

Calàbria	Ceilan	Dacca	Esplugues
Calafelh	Celèbes	Daguestan	Espronceda
Calandreta	Centelhes	Dakar	Estocòlm
Calatayud	Centreafrica	Dakòta	Estònia
Calcuta	Cerdanha	Dalfinat	Estrasborg
Caldes	Cervera	Damasc	Etiopia
Caledònia	Ceuta	Danemarc	EUA
Califòrnia	Cinca	Danubi	Eufrates
Calonge	Cisjordania	Delhi	Everest
Calp	Clarmont	Dénia	Extremadura
Cambòtja	Cleveland	Denver	Falkland
Cameron	Coïmbra	Detròit	Feròe
Campfranc	Colòmbia	Dijon	Ferrara
Canadà	Colomèrs	Dinamarca	Fès
Canàries	Colomines	Disney	Figueres
Canberra	Colorado	Dnièpre	Fiji
Canejan	Còlhseròla	Dnièstre	Filadèlfia
Canfranc	Comòres	Dolomites	Filipines
Canigó	Compostèla	Dortmund	Finlàndia
Cantàbria	Conakry	Dubai	Flandes
Capcir	Còngo	Dublin	Flandra
Capmany	Conhac	Dunquèrca	Florença
Caraques	Constantinòple	Durban	Florida
Carcaixent	Copenaga	Düsseldòrf	Hòs
Carcassona	Còrdoba	Èbre	Foish
Cardiff	Corèa	Ebrides	Formosa
Carèlia	Corint	Ebron	Francfòrt
Cariba	Cornelhà	Edimborg	Friborg
Caríntia	Cornoalha	Eivissa	Gabon
Carolines	Costièra	Elba	Galàpagos
Carpats	Cracòvia	Elda	Galícia
Carrara	Creta	Elx	Galítzia
Cartagena	Crimèa	Empordan	Galles
Casablanca	Croàcia	Empúries	Gàllia
Casarilh	Cuba	Eqüator	Gàmbia
Casau	Cuixà	Era Bordeta	Gandia
Casp	Curdistan	Ercegovina	Ganges
Castelha	Cuzco	Eritrèa	Gant
Castelhar	Chad	Escandinàvia	Garòs
Castelhdefels	Chamberí	Escòcia	Garraf
Castièro	Chechenia	Escoriau	Garròtxa
Catalonha	Chequia	Escunhau	Gasteiz
Catània	Chiapes	Eslovaquia	Gausac
Caucàs	Chicago	Eslovènia	Gavà
Cazacstan	Chile	Esmirna	Gaza
Cazòrla	Chornobyl	Esparta	Gdansk

Genèva	Huelva	Kosova	Losera
Gènoa	Icària	Kosovo	Lovaina
Georgetown	Iemèn	Kowait	Lucèrna
Geòrgia	Imalaia	Kremlin	Lugo
Gessa	Inca	Kyoto	Lusaka
Getafe	Indiana	L'Aia	Luxemborg
Ghana	Indianapòlis	L'Alguer	Maastricht
Gibartar	Indochina	L'Avana	Macau
Gijon	Indonesia	Labrador	Maccabi
Girona	Ingoshia	Lagòs	Macedònia
Gironès	Iogoslavia	Lanes	Madagascar
Gòbi	Iowa	Lanzaròte	Madèira
Golan	Iran	Laos	Maestrat
Granada	Iraq	Lapònia	Magdeborg
Granolhèrs	Irissa	Latinoamerica	Maggie
Grècia	Irissa	Lausana	Magrèb
Greenwich	Irlanda	Leipzig	Malaga
Grenada	Islamabad	Lemòtges	Malàisia
Grenòble	Islàndia	Leningrad	Maldives
Groenlàndia	Israèl	Lepant	Malhòrca
Guadalajara	Istambol	Les	Mali
Guadalope	Jaca	Lèsbos	Malta
Guadalquivir	Jacetània	Lesseps	Malvines
Guadiana	Jaén	Letònia	Manacor
Guaiana	Jakarta	Levant	Managua
Guaianes	Jamaica	Lhèida	Manaus
Guatemala	Jerez	Lhobregat	Manchester
Guayaquil	Jerusalèm	Lhoret	Manchoria
Guinèa	Jiboti	Liat	Manhattan
Guinèa-Bissau	Johannesburg	Liban	Manila
Guipuscoa	Jordania	Libia	Manresa
Haarlem	Jutlàndia	Liechtenstein	Maon
Haifa	Kabol	Lièja	Maracaibo
Haití	Kalahari	Ligúria	Marcatosa
Hannòver	Kaliningrad	Lemotges	Maresme
Hanòi	Kamchatka	Linares	Mariannes
Hawaii	Kansas	Lion	Marraquèsh
Helsinki	Karachi	Lisbona	Marròc
Hendaia	Katmandó	Lituània	Marta
Himalaia	Kazakhstan	Liverpool	Martinica
Hiroshima	Kemper	Ljubljana	Martorelh
Hollywood	Kentucky	Logronh	Maryland
Hondures	Kenya	Loisiana	Massachussets
Hospitalet	Khartom	Lombardia	Matarò
Hostafrancs	Kilimanjaro	Lòrca	Matarranha
Houston	Kinshasa	Lorda	Mauritània

Mèca	Mossol	Ossetia	Port-au-Prince
Meddia	Munic	Ottawa	Portbou
Medelhín	Múrcia	Ourense	Portilhon
Mediterranèa	Murèth	Oviedo	Portugau
Mekong	Nagasaki	Ozbequistan	Praga
Melbourne	Nairòbi	Pacific	Pretòria
Melilha	Namibia	Pàdoa	Priorat
Memphis	Nanquin	Pakistan	Prishtina
Menòrca	Nantes	Palafrugelh	Puigcerdà
Mexic	Nàpols	Palèrme	Pujòlo
Miami	Nassau	Palestina	Qatar
Micronesia	Nazaret	Palhars	Quebèc
Michigan	Nebraska	Palma	Queensland
Mijaran	Nepal	Palomares	Quimper
Milan	Neptun	Pamir	Quirguizstan
Mindanao	Nicaragua	Pampa	Quito
Minerva	Nicosia	Pampalona	Rabat
Minnesòta	Nigèr	Panamà	Ragusa
Minsk	Nigèria	Paquistan	Ravena
Mississipi	Nimes	Paraguai	Recife
Missori	Noguera	Paranà	Renània
Moçambic	Normandia	Patagònia	Reus
Modena	Norvègia	Paterna	Reykjavík
Mogadishò	Nunavut	Peitieu	Ribagòrça
Moldàvia	Nurembèrg	Peloponès	Ribesaltes
Molherussa	Oceania	Penedés	Riga
Molhet	Oganda	Pensilvània	Rio
Moluques	Ohio	Pequin	Riòja
Mónegue	Okinawa	Perelhò	Ripòlh
Mongolia	Olanda	Peró	Ripolhet
Monròvia	Olesa	Perpinhan	Rocoses
Mont	Olimp	Piemont	Ròdes
Montardo	Oliva	Piera	Rodés
Montauban	Olot	Pineda	Roergue
Montcada	Ongria	Pirenèus	Romanha
Montcorbau	Ontàrio	Pisa	Romania
Monterrei	Ontinhent	Pluton	Rosselhon
Montevideo	Oran	Pò	Rotterdam
Montjuïc	Oregon	Pòblenou	Rubí
Montmelò	Orense	Poblet	Ruda
Montpelhièr	Orlando	Polinesia	Russia
Montréal	Orleans	Politkòvskaia	Rutènia
Montsià	Ormuz	Polonha	Rwanda
Moràvia	Osaka	Pomerània	Saarland
Morelha	Òsca	Pont	Sabadelh
Moscòu	Òslo	Pontevedra	Safor

Sagont	Sodan	Tògo	Verdú
Sagrera	Sòfia	Toledo	Vermont
Sahara	Soïssa	Tolosa	Verona
Sahèl	Somalia	Tomboctó	Vestfàlia
Saigon	Sòria	Tonga	Vic
Salamanca	Stalingrad	Tòquio	Vielha
Salardú	Stuttgart	Toronto	Viena
Salem	Sudafrica	Torroelha	Vientiane
Salonica	Suècia	Tortosa	Vietnam
Salzburg	Suèz	Toscana	Vigo
Samòa	Sumatra	Tràcia	Vilac
Samòs	Surinam	Transilvània	Viladecans
Samotràcia	Sydney	Transnístria	Vilafranca
Sanaa	Tahiti	Tredòs	Vilamòs
Santander	Tailàndia	Trent	Vilanova
Sappòro	Taipèi	Trentin	Vilassar
Saragossa	Taiwan	Trinitat	Vinalopó
Sarajevo	Tamès	Trípol	Vinaròs
Sardenha	Tànger	Tudèla	Virginia
Sarrià	Tanzania	Tunis	Vistula
Sàsser	Tarazona	Tunisia	Vitòria
Saturn	Tarn	Turcmenistan	Vivarés
Savona	Tarragona	Turin	Vladivostok
Saxònia	Tàrraga	Turíngia	Voivodina
Seattle	Tasmania	Turquestan	Washington
Segarra	Tassili	Turquia	Wisconsin
Segòvia	Tatgiquistan	Ucraïna	Xàbia
Segre	Tbilissi	Udine	Xàtiva
Segrià	Tegucigalpa	Urgel	Xerès
Seichèles	Teheran	Uruguai	Xinjiang
Senegau	Teide	Utah	Xúquer
Sénia	Tenerife	Utrecht	Yalta
Seol	Tennessee	Uviéu	York
Serbia	Teròl	Uzbekistan	Yukon
Sevilha	Terradets	València	Yuste
Shanghai	Tèrranòva	Valespir	Zagrèb
Siberia	Tessàlia	Valhadolid	Zaire
Sicília	Tessalonica	Valonia	Zambèzi
Silèsia	Tetoan	Vallès	Zambia
Sinai	Tèxes	Vancouver	Zamòra
Singapor	Tianjin	Vaquèira	Zanzibar
Siracusa	Tibet	Varsòvia	Zelanda
Siria	Tijuana	Vatican	Zimbabwe
Sitges	Timòr	Venècia	Zuric
Sobirà	Tirana	Veneçuèla	
Sobrarb	Tiròl	Ventemilha	

RELACION D'ERRORS

pag entrada paraula correccion

- 13 abric *enquias* enquiàs
14 agradiu -a agradiu -iva
15 ahíger *REPETIT*
15 alugar *circuit* circuit
16 andocien *adv.* interj.
16 ancian -ana ancian -a
16 anet *REPETIT*
16 anglés -a anglés -esa
16 anèth -era anèth -èra
16 anèth -era *subjectir* subjectar
17 apropar *v. v. tr.*
18 art. art
19 autrestant *loc.* loc. adv.
20 aviador -a aviador -a
20 avocat avocat -ada
20 avient -a *possibiitats* possibilitats
20 bala *plom* plomb
21 barar *v. intr. v. tr./intr.*
21 barat barat -a
21 bastissa *dimencions* dimensions
22 bearnés -a bearnés -esa
22 blagaire blagaire -a
26 carestièr carestièr -a
27 caushigar caushigar
28 cèrt -a *adj. m. adj. m./f.*
28 cilha *n. f.*
31 consèrva *veire* veire
32 contrari *extrèm* extrem
33 crabèr crabèr -a
33 cremar *consumir* consumir
35 davantèr deuantèr
35 darrèr *posterior* posteriora
35 de *apartiença* apertiença
35 dejós de *REPETIT*
37 devertir divertir
37 dificil dificil -a
38 doble doble -bla
41 equipa *n. m. n. f.*
42 esguitlar *v. tr. v. intr.*
42 espada *acer* acèr
43 esportiu esportiu -iva
44 estructura *acer* acèr
45 exposicion *rasoada* rasonada
45 expression *autes senhaus* auti senhaus
45 exprimir *autes senhaus* auti senhaus
45 famós -a famós -osa
45 feble feble -a
46 flor *òrgans* organs
47 gat gat -a
48 gosset gosset -a
49 grèu *m. m./f.*
52 industriau *m. m./f.*
55 libertat *conciéncia* consciéncia
55 limit *extrèma* extrema
56 mairia *REPETIT*
57 manòbre -a manòbra
57 marchar *anar/se-n* anar-se'n
58 mejan a mejan -a
58 melon d'aigua *semensalhes* semençalhes
59 mètge -essa mètge metgessa
59 miei *trauèsdèra* trauès dera
60 mitat *REPETIT*
60 mongolic *mongò-ls* mongòls
60 mòrt a mòrt -a
61 natura *Òrgan* Organ
61 naturau *m. m./f.*
62 nombrós a nombrós -osa
65 Papa *suprem* suprèm
67 pebe péber
67 pelha *enquias* enquiàs
69 plan *REPETIT*
69 plata *emplègue* emplegue
70 plominaire plominaire -a
71 portanèu pòrtanèu
73 pude *m. f.*
73 qualitat *noblessa* noblesa
74 rason *rasoar* rasonar
74 recta rècta
75 regular *apuprètz* apruprètz
78 saumet saumet -a
78 sautamoton *sauta-craba* sautacraba
79 semiar *semensalha* semençalha
80 seren seren -a
80 simple simple -a
81 sògre -a *m. m./f.*
84 tomata *semensalhes* semençalhes
84 torrar *leugerament* leugèrament
84 totaument *completament* completament
86 tremolar *semblabla* semblanta
86 trende *mòfle* mofle
87 ui! *surpresa* suspresa
87 unir *v. intr. v. tr./intr.*
90 volontat *Potencia* Poténcia
90 water wàter